

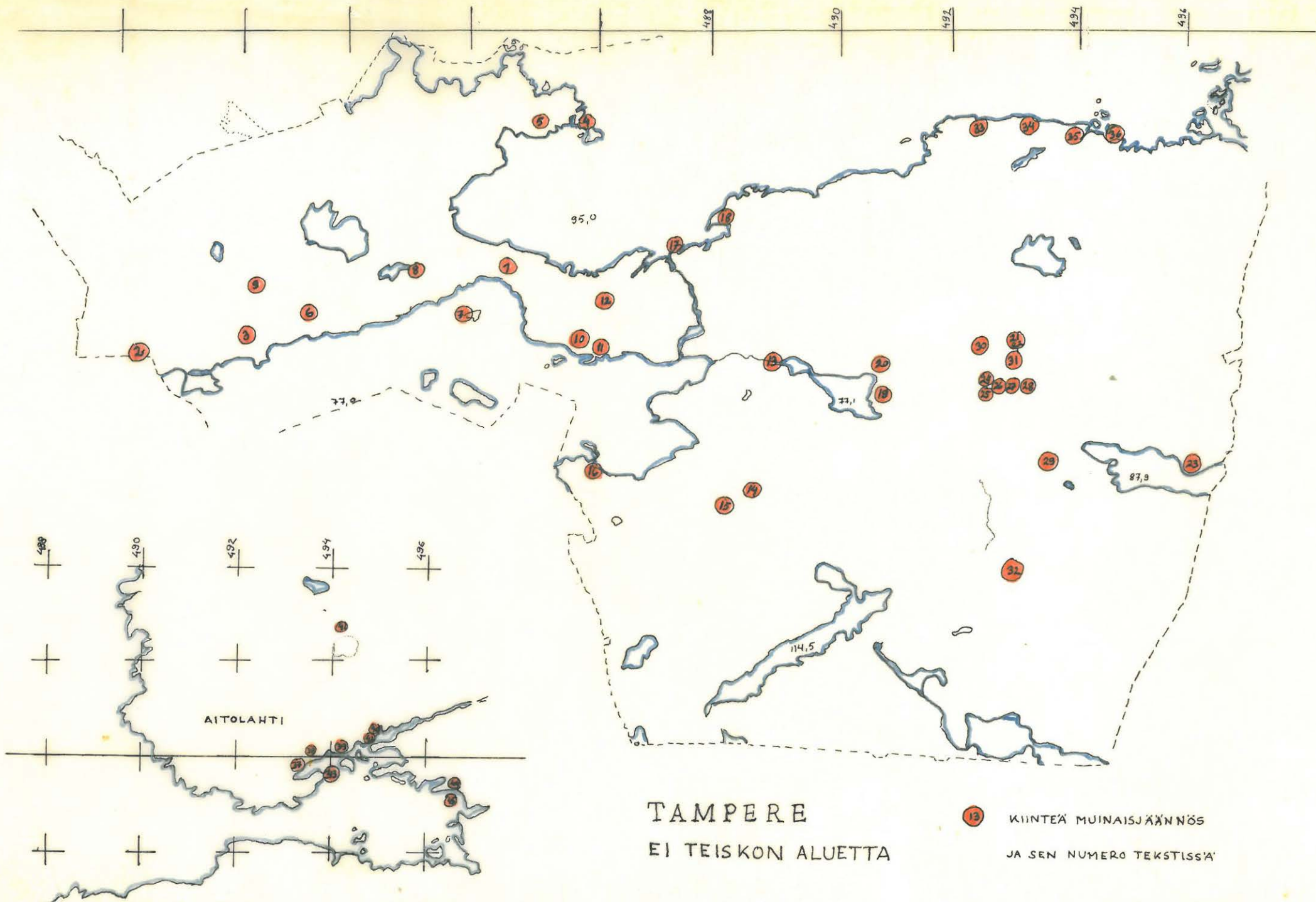
TAMPEREEN MUINAISJÄÄNNÖKSET

Tampereen alueen, paitsi
Teiskon kaupunginosa, inven-
tointi

Jouko Räty 1971 - 1972

MUSEOVIRASTO

Uutishistorian toimisto

TAMPEREEN MUINAISJÄÄNNÖKSET

Jouko Rätty 1971

Tampereen kaupunki sijaitsee Hämeen läänissä Pirkanmaan talouskeskuksena. Tampereen kaupungin perusti Kustaa III vuonna 1779 Tammerkosken ja Pispalan väliselle alueelle, minkä jälkeen kaupunki on laajentunut nykyiselleen (1.1.1972) yhdeksän kertaa tapahtuneen alueliitoksen avulla. V. 1877 kaupunkiin liitettiin Kyttälä, v. 1920 Hatanpään alueet ja v. 1922 sekä 1933 Järvensivu, Viikinsaari ja Lehtisaari. Kaupunki laajeni länteen merkittävästi v. 1937, jolloin Harjun alue (Pispala ym.) liitettiin kaupunkiin sekä itään v. 1947 Messukylän liitoksen johdosta. V. 1950 Lielahti liitettiin Tampereeseen, minkä jälkeen kaupunki on laajentunut pohjoiseen vuoden 1966 Aitolahden ja 1972 Teiskon liitosten johdosta.

Aikaisemmin mm. Aitolahti ja Teisko kuuluivat Messukylään. Pitäjät itsenäistyivät vuosina 1924 ja 1905. Kun Teisko liitettiin Tampereeseen - kuten on jo mainittu - vuoden 1972 alusta lukien, ei nyt käsillä oleva muinaisjäännösten inventointi koskettanut sitä. Tällä hetkellä Tampereen naapureina ovat pohjoisessa Kuru ja Ruovesi, idässä Orivesi ja Kangasala, etelässä Lempäälä, lounaassa Pirkkala, lännessä Nokian kauppala ja Ylöjärvi.

Kartat

Tampereen aluetta koskevat tärkeimmät kartat ovat:

Peruskartat 1 : 20000 :

- 2123 06 Ylöjärvi
- 2123 08 Naistenmatka
- 2123 09 Tampere
- 2123 11 Messukylä
- 2123 12 Aitolahti
- 2124 10 Kämenniemi
- 2142 01 Viitapohja

Virastokartta 1 : 10000 Tampere : Kiinteistöluettelokartta

Esihistorialliset löydöt

Tampereen alueen kivikautisista ja rautakautisista irtolöydöistä on laadittu inventointikertomuksen yhteyteen erillinen luettelo lähempine tietoineen. Ennestään tunnetaan Tampereelta vain kaksi kivikautista asuinpaikkaa, joista ensimmäinen (TAMPERE 1) Pispalassa ajoittuneen korkeutensa , n. 90 m ymp. , mukaan mesoliittisen kivikauden lopulle tai neoliittisen alkuun. Toinen asuinpaikka (TAMPERE 19) Idesjärven itäpäässä ajoittuu kivikauden lopulle tai mahdollisesti myös osaksi pronssikauden alkuun. Viimeksi mainittua on Esko Sarasmo tutkinut v. 1967. Varmoja rautakautisia kalmistoja tunnetaan ennestään neljä. Tunnettujen kiinteiden muinaisjäännösten suhde suureen irtolöytöjen määrään nähden on jo kauan ollut epäsuhtainen ja epäilemättä pysyykin sellaisena teollistuvan ja laajentuvan Tampereen kohdalla.

Inventointi

Ensi kerran Tampereen muinaisjäännöksiä on luetteloinut Aarne Erä-Esko vuonna 1948. Inventoinnin alaisina olivat silloin Pohjois-Pirkkalan alueet ja Tampereesta tulivat siihen mukaan ainoastaan läntiset alueet. V. 1971 inventoi Jouko Rätty Tampereen - lukuunottamatta Teiskoa - löytöpaikat ja esihistorialliset sekä historialliset muinaisjäännökset.

Arkistointi

V:n 1971 inventoinnin perusteella ei eri muinaisjäännöstyyppellä ja löytöpaikkoja ole lueteltu funktionmukaisessa järjestyksessä vaan maantieteellisessä järjestyksessä lännestä itään siten, että aluksi tulevat kantakaupungista länteen sijaitsevien alueiden löydöt, sitten Tampereen ydinalueen ja Hatanpään löydöt, tämän jälkeen seuraavat Messukylän ja lopuksi Aitolahden löydöt. Numerointi on suoritettu 1:stä alkaen edellä mainitulla tavalla.

Paikan tunnuksena on nimiyhdistelmä, jossa esiintyy kaupungin nimi, peruskarttalehden nimi ja paikan numero sillä sekä varsinainen paikannimi. Esim. TAMPERE TAMPERE 1 Pispala. Viimeksimainittu voi olla joskus tilan nimi tai nimen ja numeron yhdistelmä (TAMPERE AITOLAHTI 37 Keso I).

Paikan sijainti on ilmoitettu koordinaateilla x ja y (musta koordinaatisto), lisäksi z ilmoittaa paikan korkeuden meren pinnasta peruskartan korkeuskäyrien mukaisesti. Laajemmista alueista

koordinaatit tarkoittavat keskipaikkaa.

Paikoista ilmoitetaan kaupunginosa, osoite ja tontin rekisterinumero tai vaihtoehtoisesti kylän nimi, tila rekisteritietoineen (tiedot kiinteistöluettelokartan = KK mukaisina, ellei peruskarttalyhennettä = PK erikseen mainita) sekä omistaja postiosoitteineen.

Kohteet on luokiteltu sen mukaan, mikä arvo niillä katsotaan olevan mahdollisen tutkimuksen jälkeen:

- I luokkaan kuuluvilla on muistomerkkiluonne tai nähtävyyden arvoa, joten ne on syytä edelleen tutkittuna tai tutkimattomina säilyttää ;
- II luokkaan kuuluvilla on lähinnä tieteellistä arvoa ja niiden rauhoitus voidaan yleensä purkaa tutkimuksen jälkeen. Joskus on syytä tutkimustulosten perusteella korottaa luokkaan I ;
- III luokkaan kuuluvat ovat tuhoutuneet ja hävinneet maastosta siinä määrin, ettei paikkaa ole aihetta pitää rauhoituksen alaisena.

Kukin kohde on oma kokonaisuutensa, jotka sitten on järjestetty numerojärjestykseen. Jokaiseen numeroon liittyy asian vaatiessa karttoja, piirroksia tai valokuvia. Valokuvat ovat erillisenä taulukokoelmana tekstin jälkeen. Tekstin jälkeen sijaitsevat myös erillinen paikannimihakemisto, luettelo kiinteistä muinaisjäännöksistä sekä irtolöytöluettelo.

Tampereen läntiset alueet

1. TAMPERE TAMPERE 1 Pispala

Kivikautinen asuinpaikka. II .

Peruskartta 2123 09 TAMPERE 4

Koordinaatit $x=6822\ 05$, $y=48\ 00$, $z=90-92$

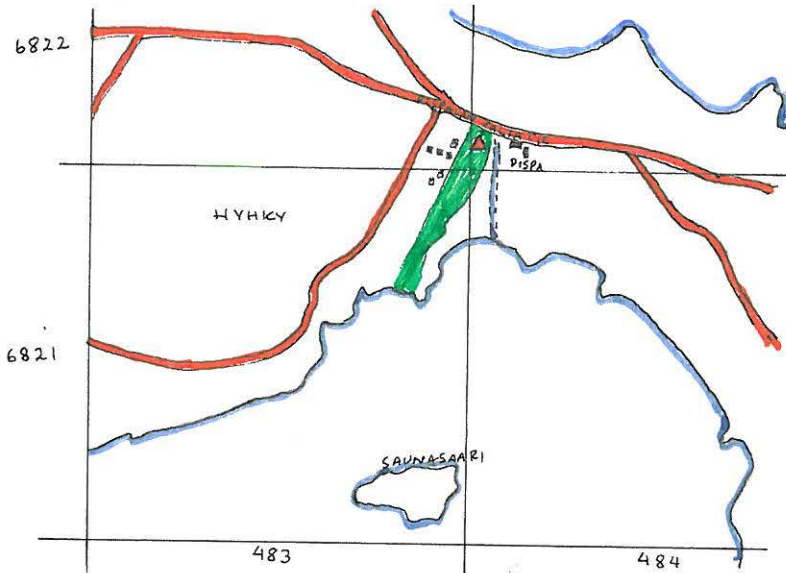
Ala-Pispalan kaupunginosa. Pispalan talo RN 2⁴⁵² ; erotettu palsta RN 2⁴⁵¹ , kortteli 1120 .

RN 2⁴⁵² : mv. Matti Pispala , p. 931-27960

Pispalan valtatie 73, 33250 Tampere 25

Diar. 18812 , neg. 38329

Tämä Ala-Pispalassa Pispän talon maalla oleva kivikautinen asuinpaikka sijaitsee harjun puhkaisevan tukkiuittotunnelin suulta hieman länteen. Suuri osa asuinpaikasta on kuitenkin todennäköisesti jäänyt länsipuolella sijaitsevan omakotiasutuksen (lähinnä korttelin 1120) jalkoihin. Muinaisjäännösalue on KK:n mukaan merkitty rakentamattomaksi puistoksi.

Ensimmäiset tiedot alueesta ja sen merkityksestä saatiin v. 1948, jolloin Kansallismuseoon saapui Katri ja Matti Pispän toimittamina kivikautisen keihäänterän teelmä ja kivi-iskos (Kansallismuseo= KM 11971:1-2). Löydön varmisti A. Erä-Esko v. 1949 Muinaistieteellisen toimikunnan suorittaman Pirkkalan inventoinnin yhteydessä (ks. A.

Erä-Eskon stip.kert. topografisessa arkistossa, n:o 18). Alueella löytyy kvartsi-iskoksia ym. länsi-itäsuunnassa n. 50 m ja pohjois-eteläsuunnassa n. 80 m suuruiselta alueelta.

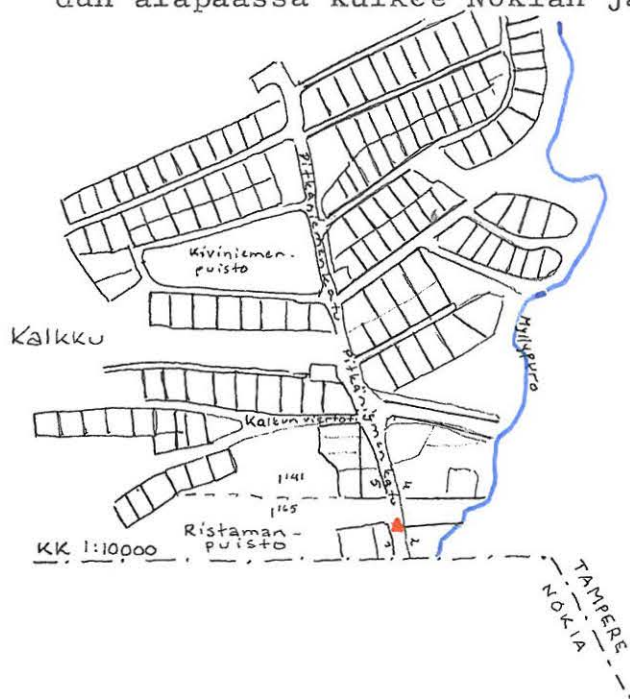
2. TAMPERE YLÖJÄRVI 2 Ristamanpuisto

Mitä muistetaan?

Kivikautinen asuinpaikka. Paikallistamaton. II. *Siis ole
piirteä m.j.!!*
Peruskartta 2123 06
Koordinaatit $x= 6820\ 65$, $y= 478\ 15$, $z= n. 100$
Kalkun kaupunginosa. Todennäk.alue: korttelit 3504 ja 3500 eli Pitkänniemenkatu 1 ja 2 , sekä puistoalue RN:ot 1^{103} ja 1^{165} , om. Tampereen kaupunki.

Oletettavana kivikautisena asuinpaikka-alueena on syytä pitää tätä Pitkänniemenkadun alkupäätä, taajaa havumetsää kasvavan Ristamanpuiston läheistä aluetta. Pitkänniemenkadun viemäriojaa kaivettaessa löysi teknikko Vilho Salminen (Teiskontie 11 C , 33500 Tampere 50) kaivinkoneensa kauhasta v. 1952 noin 0,5 metrin syvyydestä savihiesumaasta reikäkiven (Hämeen Museo= HM 2213), jonka hän toimitti tutkittavaksi v. -58. Koska en saanut löytäjää henkilökohtaisesti kiinni eikä hänellä ollut mahdollisuutta käydä paikanpäällä, suoritin tiedusteluja häneltä vaimonsa avulla. Löytäjällä on mielessään vain heikkoja muisti-

kuvia löytötapahtumasta ja niiden mukaan esiße olisi tullut jonkin tien risteyskohdassa lähellä rivitaloja. Käsitykseni mukaan tämä tie olisi ollut Kalkun viertotie, mutta varsinaisia rivitaloja ei kadun varrella näkynyt, vaan omakotitalojen lisäksi matalia kerrostaloja. Kalkun viertotien risteys ei ole sopiva kivikautiseksi asuinpaikaksi, eikä alueelta tullutkaan mitään todisteita siitä. Sensijaan risteyskohdasta lähtien Pitkänniemenkatu laskeutuu värsin jyrkästi kohti Pyhäjärveä ja om Ristamanpuiston kohdalla olevan omakotiasutuksen luona loivaa rinnettä, joka jo olisi asuinpaikaksi sopivaa. Pitkänniemenkadun alapäässä kulkee Nokian ja Tampereen raja, jonka tuntumassa

puolestaan Pohjajärvestä lähtevä nykyisin pienehkö Myllypuro virtaa Nokian puolella Pitkänniemenkadun poikki laskien lopulta Vihnusjärveen.

Reikäkivi ei ole ainoa löytöesine Pitkänniemen alueelta. Nokian puolelta, Pitkänniemen mielisairaalan läheltä perunapellosta, n. 350 metriä sairaalasta kaupunkiin päin, josta maantielle on n. 300 m ja Pyhäjärven rantaan n. 150 m, on löytynyt kivi- kirves (HM 1539). Kummankin

löydön tiedot ovat kuitenkin siinä määrin toisistaan poikkeavat, että niiden kuuluminen samaan asuinpaikkaan on erittäin epäto- dennäköistä.

3. TAMPERE TAMPERE 3 Tapparamäki

tuitteluun Kuningasranta

Kiviraunio, luonnonmuodostuma. I . !

Peruskartta 2123 09

Koordinaatit $x = 6821\ 15$, $y = 480\ 32$; $z = 105$

Villilän kaupunginosa. Korvenpuisto , om. Ylä-Villilä
RN 1¹⁷³ .

Neg. 38330-38331

Tämä Killerinkadun ja Nokiantien välisessä puistossa sijaitseva suuria kiviraunio tunnetaan myös seuraavilla rinnakkaisnimillä: "Tappuramäki", "Tappurimäki", "Hiidenmäki" ja "Kuningashauta". Se on edullisesta sijainnistaan huolimatta säilynyt ympäristön nykyasukkaille hämmästyttävän tuntemattomana, sillä se on taajan kuusikon varjostama joka puoleltaan. Tätä valtavaa, kooltaan 27,5 x 23,5 m halkaisijaltaan ja korkeudeltaan lounaispuolelta 4,5 m olevaa kivirauniota on monesti epäilty esihistorialliseksi hautapaikaksi. Rauniota on tutkittu vain vähän, eikä mitään varmaa hautausta ole toistaiseksi löytynyt. Raunio koostuu valtavista kivilohkareista, joista ylimpänä on ollut muita kookkaampi kivi, jonka suuruudeksi A. Europaeus (Äyräpää) ilmoittaa 2,5x1,8x1,5 m. Lounaispuolella järkäleitä peittää pienemmistä kivistä ja sorasta koostuva maakerros, muualla röykkiö on paljas. Vaikka mäkiharjanne onkin röykkiön ympäristössä lähes kivetöntä, ei röykkiötä voitane pitää ihmiskäden tekemänä. Pitkemminkin se on eräs jääkaudenaikainen jään sulatessaan jättämä luonnonerikoisuus, jolla jo sinänsä on nähtävyytenä arvoa. Soke-ritopan muotoisena se kuitenkin muistuttaa suuresti mm. Ruotsin suuria kumpuhautoja ja on siksi oikeutettu kantamaan uljasta nimeään. "Kuningashauta"-nimen se on erään arvelun¹ mukaan saanut ed. mainitulta Aarne Äyräpäältä, joka tarkasti raunion v. 1922. Raunio on Erä-Eskon inventointikertomuksessa n:o 16.

A. Europaeus (Äyräpää) kirjoitti "Kuningashaudasta" Nokia-lehdessä 1922 5/6. Rauniosta on kuitenkin varhaisin maininta Aamu-lehden 1911 4/6 n:o:ssa 128, jossa sitä arvellaan vanhemman rautakauden haudaksi. Raunio mainitaan myöhemmin myös K. Jaakkolan kirjoituksessa "Pirkkalan historiaa" (s.60) teoksessa "Pirkkalan historia", Tampere 1934.

4. TAMPERE TAMPERE 4 Reuharinniemi

Kaksi lapinrauniota . II .

Peruskartta 2123 09

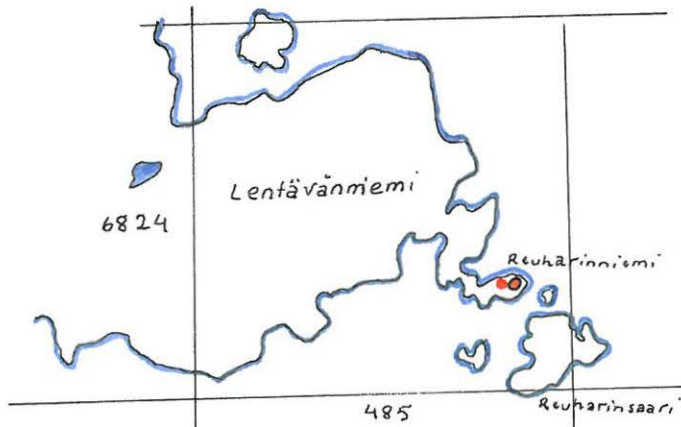
Koordinaatit $x = 6824 \overset{8}{29}$, $y = 485 \overset{0}{89}$, $z = n. 100$

Lentävänniemen kaupunginosa. RN 1¹⁰

Neg. 38332-38333

Näistä kahdesta lapinraunioksi tai myös hiidenkiukaaksi luonnehdittavasta röykkiöstä ilmoitti minulle Esko Sarasmo, joka tarkasti ne 1970. Kumpikin raunio sijaitsee niemen kärjessä, paikalla, josta on hyvä näkyväisyys yli järvenselän joka puolelle. Ne sijaitsevat harjanteen päällä koostuen erisuuruisista pyöreähköistä ja lohkopintaisista kivistä, jotka ovat suurimmaksi osaksi noin 20 cm halkaisijaltaan joskin mukana on runsaasti myös miehennostannaisia ja suurempiakin kiviä.

Niemen kärkeä lähinnä oleva lapinraunio on n. 8x8x0,5 metriä. Sen keskellä on maapohjaan asti ulottuva suuri kuoppa, joten aarteetsijät

ovat ilmeisesti olleet asialla. Rauniosta noin 9 m länsi-lounaaseen sijaitsee pienempi raunio, kooltaan n. 6x6 metriä. Raunion keskellä kohoaa iso maakivi. Kyseessä on todennäköisesti kuitenkin vain raunion pohja, sillä suurin osa kivistä pilkistää nykyään nurmesta. Muuten raunio on edellisenä kansa samantyyppinen.

Viereisellä pienellä niemekkeellä, järveltä katsoen kuitenkin yhtä hallitsevalla paikalla kuin edelliset, olin erottavinani maanpinnasta esiin pistävien kivien joukosta kaksi rauniopohjaa. Toinen näistä on pyöreähkö n. 3x3 m ja toinen n. 4x4 m. Mikäli todella on kyse raunion pohjista - mikä kylläkin on epävarmaa -, on kummankin kohdalla varsinaisen muinaisjäänneksen katsottava jo täysin tuhoutuneen.

Kirjallisuudessa ei ole mainintoja edellä mainituista lapinraunioista, sen sijaan on tiedonanto, että Reuharinsaarella olisi ainakin vielä 1700-luvulla perimätietojen mukaan ollut lapinraunio ja että saarelta olisi löytynyt muinaisesineitä. Tämän yhden Reuharinsaaren lapinraunio mainitsee K.V. Kaukovalta artikkelissaan "Pirkkalan heimo- ja keskiaika" (Pirkkalan historia, Tampere 1934) sivulla 70. Tiedon hän on saanut maanmittari D. Hallilta, joka suoritti isojaon v. 1776 Pirkkalassa. Daniel Hallin kertomus Pirkkalasta: Geographisk Physisk-Economisk och Historisk Beskrifning öfver Birkala socken, löytyi nimittäin käsikirjoituksena rovastinrouva Augusta Valleniuksen pape-reista v. 1892 ja on nyt Kansallismuseossa. K. Jaakkola on s. 6 mainitussa artikkelissaan (s. 61) suomentanut osan Hallin kertomuksessa, jossa tämä kuvaa erään lapinraunion avaamista: "Kun

kivet oli poistettu, löysimme uurnan jätteitä, jotka yhteen sovitettuina muodostivat saviastian, joka oli läpimitaten 7 tuumaa (17,5 cm). Se oli tehty sannan sekaisesta savesta. Usein paikoin oli sormen jälkiä. Se hohti punaiselta, niinkuin olisi ollut valkeassa." K. Jaakkola mainitsee, ettei ylioppilas, sittemmin pappi D. Skogmanin aikaan - joka oli tuonut Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kokoelmiin v. 1862 muinaislöytöjä - enää kukaan tiennyt Hallin tutkimasta rauniosta enää mitään (Suomi II: 2, s. 133), eikä siitä myöhemminkään ole saatu tietoja.

Koska en tämän inventointikertomuksen kirjoittamiseen mennessä ole löytänyt D. Hallin käsikirjoitusta Kansallismuseon monilta osastoilta, en ole voinut varmistaa, minkä lapinraunion Hall itse asiassa on avannut ja mistä K. Jaakkola tarkemmin täsmentämättä puhuu. Reuharinsaarelta en rauniosta löytänyt merkkejä, mutta siitä huolimatta tuntuu, että Hall on tutkinut nimenomaan "Reuharinsaaren" rauniota. Nyt on vain kysymys, onko Reuharinsaaren lisäksi jotain muutakin paikkaa kutsuttu samalla nimellä ainakin 1700-luvulla. Jos kävelemme Lentävänniemestä kohti Reuharinniemeä, joudumme ylittämään kapean kannaksen ja pääsemme sen yli hädin tuskin kuivin jaloin. Tämä kannas on ainoa, joka liittyy nykyisen Reuharinniemen mantereeseen. Ei ole epäilystäkään siitä, etteikö nykyinen niemi olisi vielä muutamia vuosikymmeniä sitten ollutkin itse asiassa saari, jonka toisessa päässä on kaksikin lapinrauniota, joista toista voi kylläkin pitää hyvin epä määräisenä ja ainakin maallikon kannalta pelkkänä kivisenä maapohjana. Mikäli Hall on koskenut Reuharinsaaren raunioon, on kirjoittajan mielestä syytä nähdä siinä selvä yhteys Reuharinniemen kärjen lapinraunion suureen maapohjaan ulottuvaan kuoppaan, joskaan se ei tietenkään ole mikään varma todiste. Oletus sinänsä on kuitenkin mielenkiintoinen. 1700-luvulla Reuharinsaaria olisi-kin ollut siis ainakin kaksi isompaa saarta, joita ei sen kummemin eroteltu.

5. TAMPERE TAMPERE 5 Lentävänniemi

Kiviraunio . II .

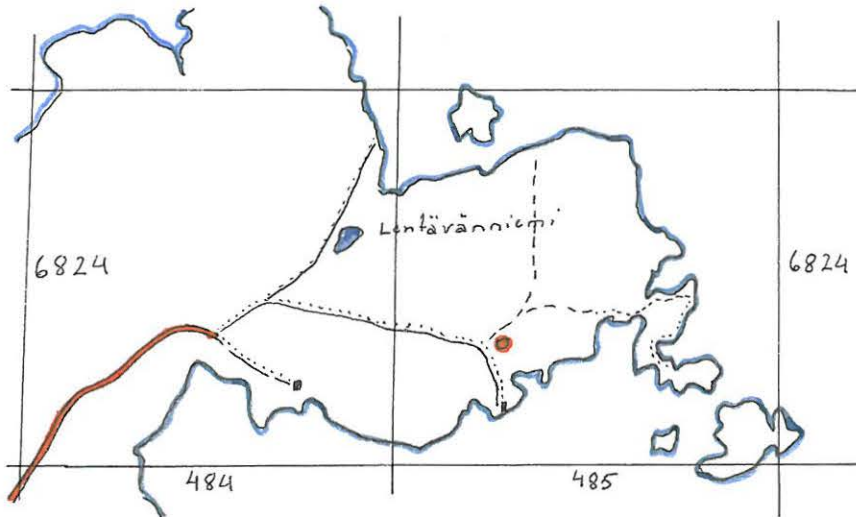
Peruskartta 2123 09

Koordinaatit $x= 6824\ 35$, $y= 485\ 25$, n. 102

Lentävänniemen kaupunginosa. Niemen yks. RN 1²⁶

Neg. 38334

Palatessamme Reuharinniemestä kohti Lentävänniemeä löydämme linnuntietä n. 650 m päässä länteen ja n. 300 m Tupakkirullasaaresta pohjoiseen alueen kolmannen selväpiirteisen röykkiön.

Se sijaitsee kartan mukaan suunnilleen samalla korkeudella kuin mainitut lapinrauniot ja on tehty samantyyppisistä kivistä. Se ei kuitenkaan ole nykyisellään yhtä huomiota herättävällä paikalla veden ympäröimänä,

eikä se muodoltaankaan vastaa "tyypillistä" hiidenkiuasta", vaan on näitä huomattavasti pienempi. Se sijaitsee metsän suojaamana tilapäisten metsäteiden risteyksestä noin 20-30 metrin päässä polun läheisyydessä. Kiviröykkiö on soikeahko ja pohjois-eteläsuuntainen. Kooltaan se on n. 6 x 4 x 0,5 m, kivet ovat halkaisijaltaan n. 20-40 cm. Röykkiö on huolellisesti tehty, osittain turpeen peittämä.

6. TAMPERE TAMPERE 6 Alaniemenkatu 10-12

Kiviraunio . II .

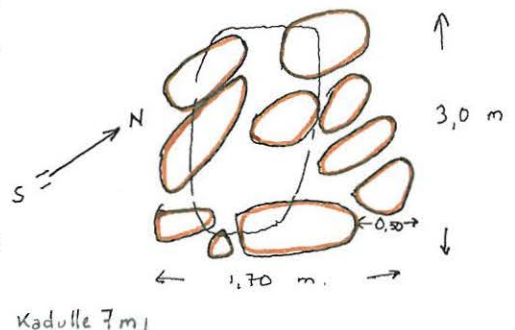
Peruskartta 2123 09

Koordinaatit x= 6821 50 , y= 481 75

Raholan kaupunginosa, kortteli/tontti: 3040/6 tai 5 .

Diar. 18813 , neg. 38335

Tämä Raholan alueelta, Alaniemenkatu 5:ttä vastapäätä olevalta puistoalueelta aivan kadun viereltä löytyvä pieni 3 x 1,7 metrin suuruinen kiviraunio saattaa olla myöhemmältä ajalta kuin esihistorialliset rauniot. Se koostuu varsin isoista - jopa yli miehennostannaisen suuruisista - lohkopintaisista kivenjärkäleistä. Kivet muodostavat säännöllisen suorakaiteen, joka on luodekaakko-suunnassa. Oppaanani ollut paikkakuntalainen, opettaja Hilppa Lilja arveli, että tämä raunio olisi hevoshauta. Raunio voi täten saada luonnollisen selityksensä,

varsinkin kun raunion päältä turpeen ja kivien välistä löytyi multaa pengottaessa epäsäännöllinen pieni kivihioin (12x4,5x1 cm), sekä epämääräinen ruosteensyömä metallipyörylä (KM 18813:1-2). Löydöt voivat luonnollisesti olla sekundaarisia, olennaisesti tämä pieni raunio ei poikkea esihistoriallisista hauta- tai jäteröykkiöistä.

7. TAMPERE TAMPERE 7 Saunasaari

Lapinraunio . III .

Peruskartta 2123 09

Koordinaatit $x= 6821$, $y= 483$

Pyhäjärvi, Harjun jakokunta.

Tämä raunio esiintyy isonjaon kartassa vuodelta 1758 . Sen mukaan raunio on ollut kaunis. Maanmittarina oli tuolloin Daniel Hall, josta oli puhe sivuilla 7-8, ja joka harrasti myös muinaistutkimusta. Raunio on Tampere-Seuran kadunnimitoimikunnan tietojen ("Tampereen Harjun alueen paikannimistöä"-luettelo, jonka on kirjoittajan käyttöön ystävällisesti luovuttanut toimitussihteeri Uno Sinisalo) mukaan myöhemmin hävitetty kulljettamalla kivet rakennuskiviksi. Erä-Eskon inv.kert. n:o 19.

8. TAMPERE TAMPERE 8 Liittovuori

Käräjämäki . II .

Peruskartta 2123 09

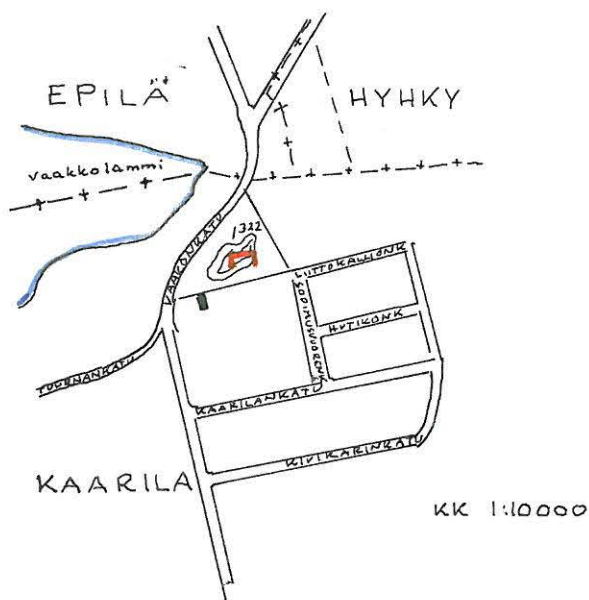
Koordinaatit $x= 6821$ 85 , $y= 482$ 85

Kaarilan kaupunginosa. Sopimusvuorenkatu/Liittokallionkatu/Vaakonkatu . RN 1³²² , om. Tampereen kaupunki

Neg. 38336-38337

Hyhkyn kylällä on takanaan monisatavuotinen historiansa, sen nimi on mainittu asiakirjoissa jo v. 1433, mutta kylä itse lie-nee paljon vanhempi. Joka tapauksessa tiedetään, että keskiajal-la on Hyhkysä pidetty käräjiä. Keskiaikaan ellei jo paljon varhemmaksi ajoittunee perimätiedon mukainen käräjäpaikka "Liittovuori", jolla on rinnakkaisnimenä mm. "Sopimusvuori", "Liittokallio" ja "Likomäki". Näillä nimillä tunnetaan Vaakonkadun vierellä ja Sopimusvuorenkadun sekä Liittokallionkadun risteyskoh-

dan tuntumassa kohoava korkeahko ja jyrkkäseinäinen kalliokumpare. Kyseessä on oikeastaan kolmen kalliokukkulan ryhmä, joista kaikkein matalimmalla eräät paikkakuntalaiset tietävät näyttää jopa "käräjäkivet" halukkaalle tutustujalle. Kaksi muuta kalliokyrkännettä kohoavat kuitenkin huomattavasti korkeammalle. Keskimmäisen mäen halkaisija on n. 20-25 m ja korkeus viereisen pellon puolelta katsottuna n. 6-7 m ja Vaakonkadun puolelta n. 15 m. Mäen harjalla on suuria maakiviä, joiden keskelle jää pieni noin 5-6 m halkaisijaltaan oleva aukio. Vaakonkadulle päin

pistäää kallioniemeke, josta yllättäen löysin taitavasti kallioon syvälle uuretut nimikirjaimet CR, joiden korkeus oli 25 cm ja kokonaisleveys 48 cm. Kirjaimet ovat suuruudeltaan huolimatta vaikeat havaita. Kirjaimia eivät paikkakuntalaiset näy tuntevan, niiden tekijästä tai taakse

kätkeytyvän nimen haltijasta ei minulla ole tietoa. Kolmas Liittokallion kukkuloista pn paljaslakinen, suuruudeltaan n. 10x6 m.

Nimistötutkimuksen mukaan "Liitto-" on sanana vanha ja merkitsee nimenomaan "sovittua aikaa tai paikkaa", "Sopimus-" on sen rinnalla myöhempi uudissana. "Liko-" voisi ehkä olla murteellinen väännös "Liitto"-sanasta. Johdonmukaiselta kuitenkin niin perimätiedon kuin nimistötutkimuksenkin valossa, että Liittovuori on ollut "sovittu paikka" eli käräjäpaikka¹. Maastollisesti se eroaa ympäristöstä huomattavasti ja sen rinteillä kasvaa ikivanhoja lehmuksia.

Sivulla 10 mainitussa "Tampereen Harjun alueen paikannimistöä"-luettelossa Likomäki on numerona 53. K. V. Kaukovalta mainitsee paikan artikkelissaan "Pirkkalan heimo- ja keskiaika" sivulla 42 (Pirkkalan historia, Tampere 1934), Kaunis Suomi 3 mainitsee sen niinikään esitellessään Tampereen nähtävyyksiä.

¹ Perimätiedon mukaan paikalla on käyty Pirkkalan käräjiä.

9. TAMPERE TAMPERE 9 Käräjätörmä

Käräjämäki . III .

Peruskartta 2123 09

Koordinaatit x= 6822 60 , y= 480 10 , z= n. 135

Tohlopin kaupunginosa. Käräjätörmänpuisto, 2220/3 om.

Tampereen kaupunki.

Neg. 38338

Tämän Käräjätörmäntien ja Vanhan kirkkotien väliin sijoittuvan kivisen mäenkumpareen arvellaan nykyisin olleen vanhan käräjäpaikan, josta on säilynyt runsaasti perimätietoja. Kumpare on isohkojen maakivien ja niiden välissä olevien pienempien peittämä. Mäen laen halkaisija on n. 30 m , sen rinteet laskeutuvat 35-40 °:n kulmassa. Mäki on antanut nimensä mm. läheiselle kerrostalolle (As.Oy Käräjäkukkula ja Käräjätupa-niminen krouvi).

Vanhan kirkkotien varrella on kuitenkin toinenkin paikka, josta on arveltu Käräjätörmän sijaintipaikaksi, millä nimellä paikkaa hiekkakumpareen päälle rakennettu As.Oy. Säästötörmä nimitetäänkin. Rakennus on tuhonnut kuitenkin tämän paikan täysin.

Paikan sijainnista on esitetty monia spekulointeja eri aikoina, mikä osoittaa Käräjätörmän olleen ehkä kauemmin käräjäpaikana kuin edellä mainitun Liittokallion, josta ei kovin paljon tietoja ole säilynyt. Pietari Gadd, joka asui aikanaan Kaarilan hovia (hänen nimensä on uurrettuna omakätisesti Kaarilan pihapiirissä olevaan isoon kiveen) kertoo vuodelta 1751 olevassa teoksessaan (Gadd, Beskrifning Öfver Satacunda Häraders Norra Del), että Harjun kappelissa oli ennen ollut Käräjätörmä-niminen paikka, jossa istuttiin oikeutta ja käytiin käräjiä puuhun piirrettyjen lakien nojalla ja arvan heittämisellä. Jo mainittu Daniel Hall kertoo samoin mainiten myös, että paikka oli Kirkontaustan kylien alueella ja että siellä jaettiin oikeutta paljaan taivaan alla (Hall, Geographisk Beskrifning Öfver Birckala Socken, s.286).

A.O. Heikel arvelee paikan olleen Ylöjärveltä Harjun kirkolle harjun yli johtaneen tien puolivälissä, "Provastin ja Epilän maan rajalla" (Voionmaa , Tampereen historiaI, s. 77 .). K.V. Kaukovalta puolestaan arvelee saamiensa perimätietojen perusteella Käräjätörmän paikaksi mainittua Vanhan kirkkotien varrella olevaa törmää, josta edellä on puhe (Kaukovalta, Pirkkalan heimo- ja keskiaika. Pirkkalan historia, Tampere 1934). Käräjätörmä on ed.m. "Tampereen Harjun alueen paikannimistöä"-luettelossa numerona 95, Erä-öskön inventointikertomuksessa se on numero 17.

10. TAMPERE TAMPERE 10 Tahmelan lähde

Uhrilähde. II.

Peruskartta 2123 09

Koordinaatit $x = 6821\ 60$, $y = 484\ 70$

Tahmelan kaupunginosa, Kannaksenkatu. RN 2³⁵⁹ , om.

Tampereen kaupunki.

Tahmelan lähde on alkuaan asiakirjoissa esiintynyt "Isolähteen" tai "Pispalanlähteen" nimellä. Perimätiedon mukaan lähde on ollut uhrilähde, kuten myös koko Pyynikki on ollut pyhä lehto eli "pyhäetty metsä". Tahmelan lähde on yksityisten toimesta tiettävästi jonkin verran tutkittu, mutta toistaiseksi tästä kuten ei muistakaan maamme tunnetuista uhrilähteistä ole löydetty muinaislöytöjä harvoja poikkeuksia lukuunottamatta (vrt. Isokyrön Leväluhdan kuuluisaa suolöytöä). Lähteestä kerrotaan mm. K. Jaakkolan artikkelissa "Pirkkalan historiaa", sivulla 18. (Pirkkalan historia, Tampere 1934)

11. TAMPERE TAMPERE 11 Pyynikki

*erittäin epävarma
asuinpaikka.*

Kivikautinen asuinpaikka. Paikallistamaton. II .

Peruskartta 2123 09

Koordinaatit $x = 6820\ 60$, $y = 485\ 80$, $z = n. 90$

Pyhäjärven ranta-alue, om. Tampereen kaupunki

Pyynikki on tutkimuksissa liitetty rautakautisen yhteiskunnan uskontokäsitteiden nimitys- ja ajatusmaailmaan. Mikä merkitys sillä itse asiassa on tuolloin ja myöhemmin ollut, on tuskin koskaan varmuudella ratkaistavissa. Joka tapauksessa Pyynikkiä nimitetään eräässä ruotsinkielisessä vanhassa maanlaissa "pyhätyksi metsäksi".

Vaikka en onnistunut täysin paikantamaan tai saamaan konkreettisia merkkejä kivikautisesta asuinpaikasta Pyynikin ranta-alueelta, uskoisin sen kuitenkin vielä löytyvän. Vihjeenä siihen on v. 1943 Pyynikin kasvitarhamaasta "alakaivon" luota löytynyt kivikautinen nuijakivi (HM 1674:1). Varsinais~~ta~~ alakaivoa en onnistunut paikantamaan, mutta kasvitarhamaa esiintyy kylläkin yhä Jalkasaarelta kohti mäkeä nousevan tien varrella. Maata on kuitenkin huomattavasti kohotettu irtomullalla, eikä mitään merkkejä muinaisjäännöksestä löytynyt. Maasto on kuitenkin ollut

sijaintinsa ja hiekkapohjansa ansiosta asuinpaikaksi erittäin sopiva. On myös huomattava, että suurin osa nuijakivistä esiintyy asuinpaikkalöytöjen yhteydessä eikä irtolöytöinä (mm. J. Ai- lio, Die Steinzeitliche Wohnplatzfunde in Finnland, Helsinki 1909).

12. TAMPERE TAMPERE 12 Pyynikki II

Kiviraunio. III.

Peruskartta 2123 09

Koordinaatit $x = 6821\ 15$, $y = 486\ 10$

Kaupunginosa VII, kortteli 125, tontti 102 , Palomäentien ammattikoulun tontti, om. Tampereen kaupunki.

Tämä täysin tuhoutunut ja tuntemattomaksi jäänyt kivikasautuma on paikallistettavissa suunnilleen Palomäentiellä olevan koulurakennuksen tontin alueelle.

Tieto löydöstä saapui Kansallismuseoon 9.4.1921, karttaluonnoksen mukana oli "liedenkiviä" jäänteenä 3 kappaletta (KM 7853). Kivet käsittivät osan noin 4 m laajuudelta ja 2 m leveydeltä, lähes 0,5 m paksuudelta tavatusta kivikasautumasta, joka löytyi 2,5 m syvyydestä viemäriojaa kaivettaessa Pyynikillä 230 metriä Pyynikin näkötorjasta suuntaan itä-koillinen ja Santalahdesta 570 m suuntaan itäkaakko. Löydöstä kertoi myös Iltalehti 4/4 -21.

Löytötiedot ovat varsin niukat ja epävarmat, koska paikkaa ei löytöaikaan tutkittu tarkemmin. Kivissä on tietävästi näkyvät palojälkiä, joten "liesi" on teoriassa saattanut olla kyseessä, - mutta mikä liesi . Koska kiviröykkiön suuruus suunnilleen on tiedossa, on otettava huomioon myös hauta- tai uhriröykkiön mahdollisuus. Ristiriitainen tietojen kanssa on se, että kivet tavattiin 2,5 m:n syvyydessä alueella, joka jo ammoin on sijainnut vedenpinnan yläpuolella. Tässä suhteessa on kuitenkin mahdollista, että löytötiedot ovat epätarkkoja ja tällä ilmauksella on ehkä haluttu sanoa jotakin muuta. Kivikautinen jäännös tuskin tulee kysymykseen, pikemminkin löytöä vertaisi saatujen tietojen perusteella jo käsiteltyjen kaltaisiin lapinraunioihin. Varmuutta löydön laadusta tuskin voimme enää saada.

Tampereen keskustan ja Hatanpään alueet

13. TAMPERE TAMPERE 13 Viinikanoja

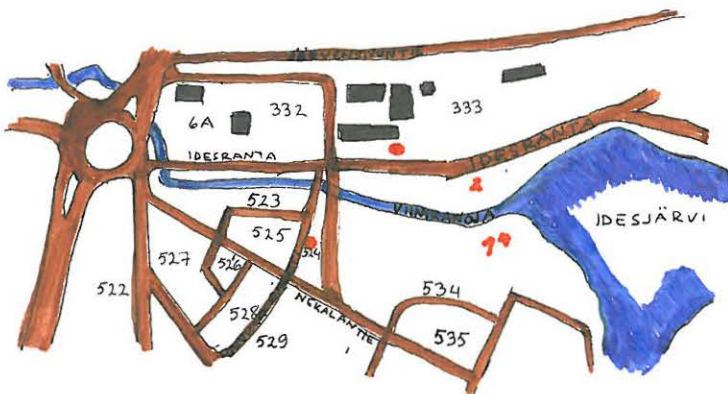
Kivikautinen asuinpaikka. Paikallistamaton. II.

Peruskartta 2123 09

Koordinaatit x= 6820 20 , y= 489 00 , z= 77-82

XXIII kaupunginosa. Nekalantien, Idesrannan, Narvanraitin ja Idesjärven välinen rakentamaton alue. RN 1⁴, om.

Tampereen kaupunki.

Viinikanojan ja Idesjärven yhtymäkohdan kummaltakin puolelta on tullut kaksi löytöä, jotka selvästi viittaavat alueella vielä piilevään kivikautiseen asuinpaikkaan. Toinen, Narvanraitti 5:stä löydetty kivitaltta (HM 1220:28) tuli esiin Kalle Parvelan kuokkiessa peltoa vuonna 1926.

Viinikanojan vastakkaiselta puolelta puolestaan löytyi kivi-keihäänkärki (HM 1629:1) v. 1942 hiekkamaasta heti ruohikon alta kaivettaessa kaupungin perunakellaria. Saamani tiedon mukaan tämä perunakellari on sijainnut Idesrannan varrella olevan, nykyisin Super-Marketin hallussa olevan tontin alueella. Alue on asfaltoitu. Viinikanojan ja Idesjärven yhtymäkohdan ranta-alue on pintamullan alla hiekkaperäistä. Tarkempia tutkimuksia vaativat alue käsittää Narvankadun, Idesrannan ja Nekalan tien rajoittaman alueen aina rantaan saakka, pitkin 77-80-85 metrin korkeuskäyriä.

14. TAMPERE NAISTENMATKA 14 Taatala

*erittäin epävarma
paikallistamaton m.j.*

Kivikautinen asuinpaikka. Paikallistamaton. II.

Peruskartta 2123 08

Koordinaatit x= 6818 , y= 488

Taatalan ja Koivistonkylän kaupunginosat. Vihiojan rantapellot, om. Tampereen kaupunki

Vaikka päällisin puolin ei näy merkkiäkään mahdollisesta kivikautisesta asuinpaikasta Vihiojan rantapeltojen eli entisten Taatalan peltojen alueella, on hyvin todennäköistä, että sellainen alueella on. Taatalan pelloilta tai välittömästä läheisyydestä on nimittäin löytynyt ainakin kaksi kivikauden esinettä. Toisen on lahjoittanut A. Krusberg Hämeen Museoon (HM 1298:4), se on kivitaltta. Toinen, reikäkivi (KM 1732), on diaroitu vuonna 1951, joskin se on löytynyt jo v. 1935. On kuitenkin mahdollista, että todennäköinen asuinpaikka onkin sijainnut ylempänä rinnemaastossa niillä Taatalan pelloilla, jotka ovat jo jääneet kokonaisuudessaan asutuksen jalkoihin, ja jossa kuiva hiekkapohja löytyy varsin lähellä nykyistä maanpintaa.

15. TAMPERE NAISTENMATKA 15 Harkontie 2

Kiviraunioita 4 kpl. II .

Peruskartta 2123 08

Koordinaatit $x = 6818\ 15$, $y = 488\ 20$

Taatalan kaupunginosa. Harkontie 2 , kortteli 5314. Kaavoitettu puistoalue, om. Tampereen kaupunki.

Neg. 38339-38341

Tässä puistikossa aivan Harkontie 4 - tontin tuntumassa on neljä isoista kivistä koostuvaa rauniota , lisäksi yksi - tosin hyvin epämääräinen - sijaitsee viereisellä tontilla saunan peruskiveyksenä. Raunioiden kivet ovat osittain pyöreitä, osittain särmikkäitä ja kooltaan n. 40-70 cm keskimäärin.

Raunio 1 : 3,5 x 3,0 x 0,5 m - kivet paasimaisia.

" 2 : pyöreähkö, halkaisija n. 2,5 m , korkeus n. 0,5 m , epämääräinen .

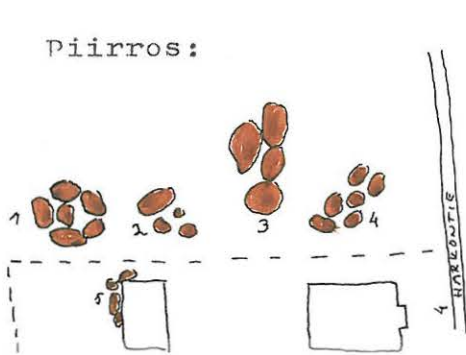
" 3 : 6,5 x 2,0 x 0,6 m , kivet n. 0,5-0,7 m halkaisij.

" 4 : 4,5 x 2,5 x 0,6 m , kivet n. 0,3 - 0,5 m .

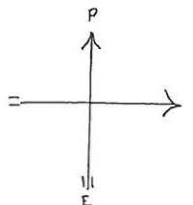
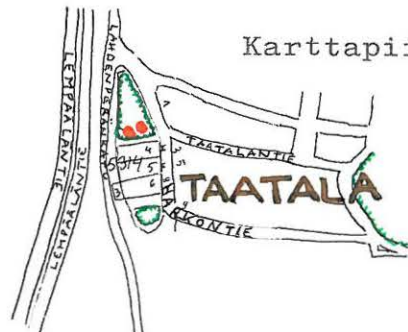
" 5 (Harkontie 4 , sauna) : n. 3,0 x 1,0 m .

Raunioista kaksi on pohjois-eteläsuunnassa ja yksi koillinen-lounaissuunnassa, yksi pyöreähkö. Rauniot sijaitsevat toistensa läheisyydessä puiston pohjukassa, puisto on runsaskivistä.

Piirros:

Karttapiirros: KK.

16. TAMPERE NAISTENMATKA 16 Valmetin vuori

Vartiopaikka. II .

Peruskartta 2123 08

Koordinaatit $x= 6818\ 35$, $y= 485\ 90$, $z= n. 103$

Härmälän kaupunginosa . Lentokonetehtaantie 4 ja Pyhäjärven välinen vuori, kortteli 773/1A , om. Valmet Oy.

Diar. 18814

Härmälässä, Valmetin tehtaiden itäpuolella järven rannalla on kallioperustainen mäki ("Kauniskallio" ?), joka kohoaa järvenpinnasta n. 25 metrin korkeuteen. Sen laelta löytyi suuren maakiven juurelta nuotiopaikka, jossa oli paksun hiilikerroksen joukossa raakunkuoria. Muutaman metrin päässä tästä kalliopinnassa oli noin parin neliömetrin alan sisäänsä sulkeva uurtoviiva, jonka merkitystä en voi arvata. Viiva on selvästi erottuva, sen syvyys on n. 0,5 cm. Nuotiopaikasta n. 30 metriä tehtaille päin, edelleen mäen päällä, on pienellä alalla hienoa hietaa, jonka joukossa löytyi kalkkilaastina tapaisia kokkareita. Vähän tämän alapuolella mäen viettäessä loivasti etelään löytyi säännöllisen välimatkan päässä toisistaan olevia n. 30 cm halkaisijaltaan olevia kuoppia, joiden syvyys oli n. 30-40 cm. Kuoppia löytyi 5 kappaletta, mutta niihin en kiinnittänyt tarkempaa huomiota, Niitä saattaa löytyä enemmänkin. Kallion juurella länsirinteessä, kuopista muutama metri alempana, aivan Valmetin raja-aitana toimivan panssariaidan vierellä, on runsaasti halkaisijaltaan n. 30-40 cm olevia kiviä. Kivet muodostivat epämääräisiä rökkiöitä ja vaikuttivat siihen vieritetyiltä tai kallion päältä heitetyiltä. Valitettavasti tuomenkehrääjäkoin aikaansaama tiheä verkko pilasi valokuvat ja esti tarkemman kuvauksen.

Nuotiopaikalta on hyvä näkyväisyys sekä Pyhä- että Näsijärvelle ja ympäröivään maastoon. Vuorenhuippu on pohjoispuolelta pystysuoraan järveenrantaan laskeutuva ja loivasti etelään. Mahdollista on, että paikka on jossain mielessä ollut vartiopaikka. Tarkemmat tutkimukset antanevat varmuuden alueen merkityksestä.

17. TAMPERE TAMPERE 17 Myllysaari

Kiviraunio . III.

Peruskartta 2123 09

Koordinaatit $x= 6822 20$, $y= 487 30$

Kaupunginosa IX , kortteli 130 a , tontti 71 A .

Tammerkosken yläjuoksun kohdalla laskee aikanaan Myllysaaren edustalle idästä Ronganoja-niminen joki. Joki itse on ajatusten luotu umpeen, samoin Myllysaari on liitetty mantereeseen. Ronganoja-nimi tulee useiden tutkijoiden mielestä nimestä "Rongoteus", joka oli eräs muinaissuomalaisen ja lappalaisten jumalista. Näin ajatellen Myllysaarella tietojen mukaan vielä 1860-luvulla esiintyneet kivikummun jäännökset ovat olleet strategisella paikalla. Tiedon antaa A.O. Heikel seuraavasti: " Kaufmann Pietarista kirjoitti : ' Tampereen Kosken suulla olevalla Myllysaarella oli 1860-luvulla jäännöksiä kivikumusta saaren pohjoisella niemellä, samoin vuorihuipun keskellä kivipanoksen pienistä kivistä ... sekä sammaleen alla kivien välissä puuhiiliä' . --" (A.O. Heikel, Kertomus Pirkkalan kihlakunnan Muinaisjäännöksistä. Vet.Soc^S Bid.g. n. 38 .IV Messukylä., s. 66)

18. TAMPERE TAMPERE 18 Lapinniemi

Hautakumpu. III .

Peruskartta 2123 09

Koordinaatit $x= 6822$, $y= 488$

Kaupunginosa IX , kortteli 146 .

Naistenlahden sahan eli Lapinniemen sahan lähellä on ollut niinikään A.O. Heikelin saamien tietojen mukaan pieni kumpu järven vieressä jyrkästi kohoavalla vuoritöyrämällä. Kummun keskellä oli kaksi toisiansa vastaan asetettua laakakiveä, joiden alla oli kasa hiiliä ja poltettuja luita. Kivet on tiedon antaneiden työmiesten mukaan poistettu sahaa rakennettaessa. (Ks. A.O. Heikel edellisen numeron yhteydessä). Tiedonanto on siinä määrin selvä, että rinnastus muualla tavattuihin kivikatehautoihin vaikuttaa varsin aiheelliselta. Läheltä on löydetty maasta kaapelijohdon maskun yhteydessä puuvillatehtaan lähellä rautakautinen kirves (HM 726:1). Yhteyttä edelliseen sillä kuitenkin tuskin on.

Messukylän kiinteät muinaisjäännökset

19. TAMPERE MESSUKYLÄ 19 Kokinpelto

Kivikautinen asuinpaikka. II .

Peruskartta 2123 11

Koordinaatit $x= 6819 60$, $y= 490 75$, $z= n. 80$

Turtolan kaupunginosa. Kokki RN 9²⁹ , om. Tampereen kaupunki .

Kaiv. Sarasmo(1967), 1968 .

Tampereen ainoa osittain tutkittu kivikautinen asuinpaikka sijaitsee Idesjärven itäpäässä, noin 200 m tiestä pienen Vuohenjoen varrella, Vuohensillankatu 18:n kohdalla. Paikan keksivät opiskelijatyöt Lena ja Kristiina Hjort, jotka toimittivat ensimmäiset löytämänsä keramiikanpalaset, kvartsi- ja pii-iskokset tutkittaviksi v. 1967. Seuraavana vuonna paikalla suoritti pienen kaivauksen Esko Sarasmo, kuitenkin suurin osa alueesta jäi vielä tutkimatta, mm. Vuohenojan toisella puolella sijaitseva alue (RN 12⁵⁴) sisältää oletettavasti osan asuinpaikasta. Tämä Kokinpellon asuinpaikka ajoittuu kivikauden lopulle, nuora-keramiseen aikaan n. 1900-1600 eKr.

20. TAMPERE MESSUKYLÄ 20 Vuohenoja

Kivikautinen asuinpaikka. III.

Peruskartta 2123 11

Koordinaatit $x= 6819 95$, $y= 490 65$, $z= n. 85$

Vuohenojan kaupunginosa. Kalevantien ja Idesrannan risteys, om. Tampereen kaupunki.

Neg. 38342 . Diar. 18815 .

Kokinpellon läheltä, mutta huomattavasti sitä korkeammalla olevasta rinteestä, Idesrannan ja Kelvantien kulmauksesta, tuli vähäisiä merkkejä paikalla mahdollisesti olleesta asuinpaikasta. Alue on loivasti Vuohenojaa ja Idesjärveä kohti laskeutuvaa kangasmaastoa, joka äkkijyrkkänä päättyy Idesrantaan ja järveen. Asuinpaikaksi alue on ollut erinomainen, kuiva hietamaa ja järvi epäilemättä joskus on ulottunut sen rinteelle. Nykyisellään aluetta on mahdollisena asuinpaikkana pidettävänä täysin tuhoutuneena, teiden ja katujen pirstoessa sen täysin. Rinteeltä poimimani

löydökset ovat siinä määrin niukat: kivitaltan katkelma, kvartsi-iskokset, luunsirut, -etteivät ne anna ajoitusta. Huomioiden paikan korkeuden suhteessa Kokinpeltoon, on asuinpaikka huomattavasti vanhempi jälkimmäistä.

21. TAMPERE AITOLAHTI 21 Pappinen I

Kivikautinen asuinpaikka. II .

Peruskartta 2123 12

Koordinaatit $x = 6821\ 15$, $y = 493\ 05$, $z = n. 100-105$

Pappilanni kaupunginosa. Pappinen, RN 2⁴, om. Tampereen kaupunki, vuokraaja traktorinkulj. Matti Söder .

Diar. 18816 . Neg. 38343-38346 .

TAMPERE AITOLAHTI 22 Pappinen II

Rautakautinen asuinpaikka tai kalmisto . II . Kuppikivi.II.

Katso tiedot edellisestä.

Vanhainkodin välittömässä tuntumassa olevan entisen Pappisen torpan vierellä, perunakuopan ympärillä ja pohjoispuolisella pelolla löytyi runsaasti kvartsi-iskoksia eri paikoista. Alue on tieharjannetta, jonka pohjois- ja eteläpuolella on pelto. Eniten löytöjä tuli harjanteen etelä-lounaaseen viettävältä hiekkarin-teeltä, 100-105 m:n korkeuskäyriltä. Löydösten lopullista ajoittamista kivikautiseksi vaikeuttaa se, että kvartsien lisäksi kuo-kuopasta löytyi kaksi rautakauteen viittaavaa keramiikan palasta.

Samalta alueelta aivan poimittujen löytöjen lähistöltä, navetan viereltä ja tien tasolla olevalta kallioharjanteelta löytyi uhrikuoppia muistuttavia "kuppeja" neljä kappaletta sekä uurret-tu nimikirjaimia UL - muistuttava kuvio. Lähellä sijaitsee lisäksi yksi kiviraunio sekä yksi tuhoutuneen raunion pohja.

"Kuppi-" eli "uhrikivi" sijaitsee Pappisen navetan nurkalla tien vieressä. Se on itseasiassa kallio, joka kohoaa nykyään maanpinnasta vain noin 10-15 cm korkealle. Koska alueen halki vievä tie vaikuttaa korotetulta, on hyvin mahdollista, että tämä kallio on alkuaan ollut muuhun tasoon nähden jonkin verran korkeammalla aikaisemmin. Kupit ovat suhteellisen pienet: kuppi 1 ja 2 ovat halkaisijaltaan 3 cm ja syvyydeltään 2 cm, kuppi 3 on vastaavasti 2 ja 1,5 cm ja kuppi 4, joka sijaitsee muista hieman etäämmällä ja tuli vasta kalliota puhdistettaessa esille, on 4 ja 4 cm. Kuppien 1 ja 2 välinen etäisyys on n. 5 cm, 2 ja 3 välinen etäisyys on 63 cm ja 4 sekä 4 välinen 450 cm.

Nimikirjaimet, joiden kuuluvuus kuoppiin voi olla sekundaar-

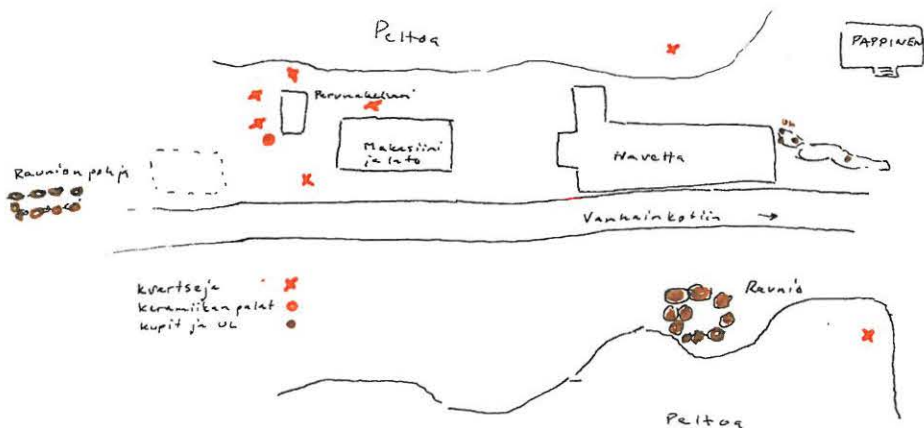
rista, ovat molemmat korkeudeltaan 6 cm ja leveydeltään 4-5,5 cm, uurteen syvyyden ollessa n. 0,5 cm. "Nimikirjaimet" sijaitsevat kallion pinnassa kupprien alapuolella aivan maanrajassa ja ovat lähes huomaamattomia.

Säilynyt kiviraunio sijaitsee navetan ja pellon välillä aivan vierellä kulkevan kevyen ajotien ~~tasalla~~. Kivet ovat suurehkoja peltokiviä, ne sijaitsevat kuopanteessa ja vaikuttaa siltä, että paikalla on alkuaan täytynyt olla kiviä paljon enemmänkin niin että mainittu kuopanne olisi voinut syntyä. Nykyaika on tuonut kivien sekaan omat jäännöksensä. Raunio on pyöreähkönsoikea, suunnassa koillinen-lounais.

Rauniosta n. 100-130 metrin päässä itäkaakkoon tien eteläpuolella sijaitsee itä-länsisuunnassa olleen raunion pohja. Maassa on selvästi näkyvissä kivien painon aiheuttama kuopanne sekä

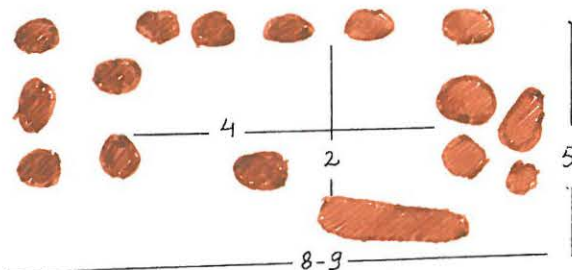
kuopanteen reunan sisäpuolta kiertävä kivirivi.

Kiviä on jäljellä vain vähän, mutta kuopan syntymiselle ei hevin löydy muuta selitystä kuin että paikalla todellakin olisi ollut kiviröykkiö. Näin arveli paikan läheisyydessä lähes koko elämänsä elänyt asukas. Kivirivit ovat pituudeltaan itä-länsisuunnassa

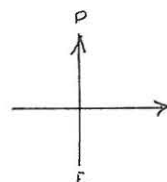

sisäpuolelta n. 4 metriä kokonaispituuden ollessa puolestaan n. 8-9 metriä ja leveyksien vastaavasti 2 metriä ja 5 metriä.

Mutta mihin ovat oletettavat kivet joutuneet raunioista. On olemassa eräs selitysmahdollisuus: lähellä raunio-pohjaa sijaitsee hylätty AIV-kuoppa ja sen vierellä tasaisesti kasattu kiviröykkiö. Kivet ovat tietojeni mukaan olleet rehukuopan painokivinä vielä muutamia vuosia sitten, mutta kuopan jäätyä käytöstä jääneet paikalleen sen ulkopuolelle. Nämä kivet ovat n. 20-30 cm halkaisijaltaan olevia

Raunio pohja

peltokiviä, kivimäärä vastaan suunnilleen sitä määrää, minkä voisi ajatella otetun ed.m. raunioista. Se johtaa myös siihen, että kivirauniot ovat rakenteellisesti tuhoutuneet, toinen käytännöllisesti katsoen kokonaan.

23. TAMPERE MESSUKYLÄ 23 Kaukajärvi

*Ei ole
muinain-
jäännös* Kivikautinen ^{lauto} asuinpaikka. Paikallistamaton. II.
Peruskartta 2123 11
Koordinaatit $x = 6818\ 15/6818\ 50$, $y = 495\ 60/496\ 10$, $z = n.100$
Vehmaisten kaupunginosa. Kaukajärvi RN 7¹¹, om. Tampereen kaupunki, vuokraaja Saarioinen Oy.

Viitteenä asuinpaikalle on v. 1911 löytynyt kourutaltta (HM 778). Se tuli esiin noin 1 metrin syvyydestä ojankaivuun yhteydessä. Tarkempi paikallistus puuttuu. Kyseessä täytynee kuitenkin olla Kaukajärven pohjoinen ranta, Kangasalan tien ja järven väliset pellot, jotka nykyään ovat Saarioinen puutarha-alueena. Alueella ei toistaiseksi ole löytynyt muita merkkejä mahdollisesta asuinpaikasta, mikä on ymmärrettävää, mikäli se on yhtä syvällä maan pinnasta kuin saatu taltta.

24. TAMPERE AITOLAHTI 24 Linna

Rautakautinen kalmisto tai asuinpaikka. II.
Peruskartta 2123 12
Koordinaatit $x = 6820\ 52$, $y = 492\ 50$, $z = n. 104$
Takahuhdin kaupunginosa. Takahuhdinkatu 75 . 5586/5,
As.Oy. Haukkakartano.
Kaiv. Jouko Rätty 1971
Diar. 18811 . Neg. 38347-38353

Linnan talon alueen tutkimiseen antoi aiheen itse nimi:Linna. Talo on tällä nimellä tunnettu jo 1500-luvun asiakirjoissa ja se on ollut saman suvun hallussa (Linna) aina vuoteen 1971 asti, jolloin viimeinen omistaja dipl.ins. Antti Linna möi tilan.

V. 1971 purettu päärakennus oli nimensä veroinen, mutta nimen alkuperän selvittämiseksi se ei luonnollisestikaan ole riittävä. Rakennus kuitenkin sijaitsi Takahuhdin alueen korkeimmalla paikalla, joten on tietenkin mahdollista, että varhaisempina aikoina paikalla on ollut jonkinlainen todellinen linnoitus tai suojattu kylä.

Rautakautisen asutuksen muistoiksi on luettava Linnan piiristä tehdyt löydökset: (1) sekundaarinen maakumpu, jonka pohjalta tavattiin kivilatomus ; (2) kalliopinnan päälle kasattu kiviröykkiö, joka oli turpeen peitossa ; (3) kumpurakennelma vaja-kellarirakennuksen kummallakin puolella, kumpareen sisältä löytyi merkkejä kivilatomuksesta ; (4) suuri maakivi, jonka ympärillä on kivilatomus .

1. Kumpu ja sen pohjalla sijainnut kivilatomus tutkittiin kesän 1972 aikana suoritetussa kaivauksessa. Latomus on tehty suuren maakivien väliin ja kumpu todennäköisesti tehty päälle joskus uudella ajalla siinä löytyneiden hioimien ja muiden vähäisten löytöjen perusteella. Kivilatomuksesta ei löytynyt keramiikan ja nuotiotuhkan lisäksi muuta merkittävää.

2. Röykkiö on epämääräinen, mahdollisesti kaskiröykkiö. Se tutkittiin niinikään v. 1971 ja rautakautisen keramiikan ja mahdollisten poltettujen eläintenluiden lisäksi siinä tuli esiin ainostaan nykyaikaista esineistöä (noin 100 vuoden ikäinen veitsi ym.).

3. Tämä löydös on tarkoitus tutkia vuonna 1972 . Koeojasta löytyi kivien päältä ja turpeen alta rautakauden keramiikkaa.

4. Suuren maakiven ympärillä oleva kivilatomus on luultavasti samantyyppinen kuin numerossa 1 oleva. Koeoja kaivauksen yhteydessä paljasti paikalla rikotun astian osajäännökset ja mm. hevosen hampaita. Tämä muinaisjäännös on tarkoitus jättää koskemattomaksi muistomerkiksi Linnan alueelle syntyneiden kerrostalojen pihamaalle kertomaan nykyihmisille alueen muinaisesta menneisyydestä. Kohdetta ympäröi kaunis koivupuisto.

Vaikka kiinteistä muinaisjäännöksistä tavatut löydöt jäivät v. 1971 aikana varsin vähäisiksi, kertovat ne kuitenkin kokonaisuutena alueen merkityksestä. On luultavaa, että varsinainen kalmisto sijaitsee vähän kauempana Kukkojenkivenmäellä tai Veijanmäellä - joista pian tulee puhe -, ja näin ollen Linnan alue on ollut mahdollisesti uhripaikka tai asuinpaikka. Ella Kivikoski on käsitellyt niitä rautakautisia kiviröykkiöitä ja latomuksia, joista ei merkkejä varsinaisesta hautauksesta ole saatu useimmiten uhripaikkoina. Tällaiset kohteet ovat varsin yleisiä Hämeen alueella, eikä Linnan alue valtavine maakivineen ja latomuksineen ole näistä poikkeava.

Yksityiskohtia Linnan alueen tutkimuksista on kaivauskertomuksessani : Tampere, Messukylä, Linna 1971 .

25. TAMPERE AITOLAHTI 25 Kalmo

Uhrilähde . III .

Peruskartta 2123 12

Koordinaatit $x= 6820\ 30$, $y= 492\ 10$, $z= n. 80$

Takahuhdin/Ristinarkun kaupunginosa. Hanhenmäenkadun ja Porttikadun välillä, Messukylän yhteiskoulun eteläpuolella , 5590/1 , om. Tampereeh kaupunki.

Kalmo-niitty on entisiä Linnan tilan maita, nykyään maa kuuluu kaupungille. Kalmon paikan ositti minulle Linnan tilan isäntä Antti Linna, muilta nimi on lähes tyystin unohtunut. Kalmo on kuitenkin eräs niistä alueista Messukylässä, joita paikkakuntalaiset ovat yhdistäneet uhripaikkauskomuksiinsa, tuleehan sana nimestä "kalma" (-uhrilähde), sitä paitsi Kukkojenkivenmäen ja Veijanmäen kalmistot sekä Linnan "uhripaikka" ja Pappulanmäen kalmisto sijaitsevat kaikki varsin lähellä tätä paikkaa. Kalmo on Messukylän harjun ja Takahuhdin välisen laakson pohjalla luikertaneen vesitien (joen) - joka nykyisin on täysin kuivunut - , vielä nykyisinkin kostea pyöreähkö laajentuma, jota nykyisin ollaan täyttämässä irtomaalla. Kalmossa on todennäköisesti vielä nytkin maan pinnalle ulottuva lähteensilmä. Kalmo-niityn reunamilta on saatu runsaasti kivettyneitä vesipähkinöitä, mitkä todistavat alueella aikaisemmin vallinneesta lämpimämmästä ilmastosta. Kalmosta ei ole tehty merkittävämpiä löytöjä.

26. TAMPERE AITOLAHTI 26 Kukkojenkivenmäki

raunokas 24.3.47 kirjeenä

Rautakautinen kalmisto. III .

Peruskartta 2123 12

Koordinaatit $x= 6820\ 32$, $y= 492\ 68$, $z= n. 100$

Pappilan kaupunginosa. Huunolankatu 9 , Karikko RN 7¹³,

om. Erkki Salomaa , Huunolank. 9 , 33560 Tampere 56 .

Kaivaus A. Hackman 1909, A.M. Tallgren 1913 .

Neg. 38354-38355.

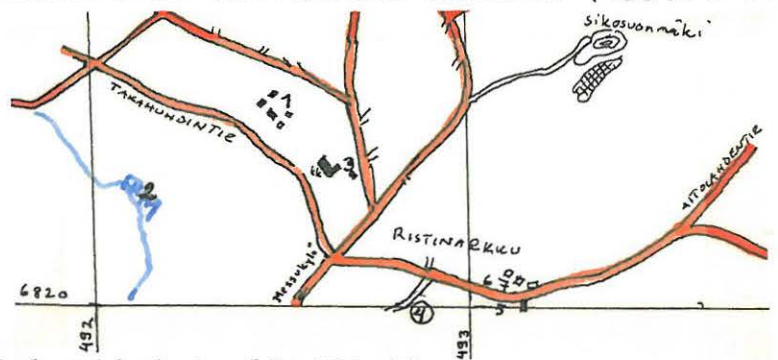
Kukkojenkivenkalmiston rinnakkaisnimi on Kukkoinkiven(mäen)kalmisto. Kukkoinkivi on nimijohdannainen entisen Hinttalan talon maalla sijainneesta suuresta maakivistä. Nimestä muistuttaa nykyisin kadun nimi: Kukkoinkivenkatu.

Kukkojenkivenmäen kalmisto sijaitsee nykyisen Huunolankatu

9:n alueella. Matalan harjun päällä on aikanaan ollut mainittu Kukkoinkivi, jonka mukaan kalmistokin nimettiin löytyessään v. 1908. Kalmiston keksivät Kustaa Ankar ja Juho Niemi kiven noston yhteydessä. Löydöt käsittivät miekan säiliä, keihäänkärkiä, puukonteriä ja koruja (KM 5240:1-29). Ne sijaitsivat kuopassa, joka oli suuruudeltaan n. 1,7 x 1 Metriä ja syntynyt mainitun kivien väännön yhteydessä. Kirkkoherra Olander toimitti esineet museoon ja seuraavana vuonna Alfred Hackman tutki paikan. Hän keksi parin metrin päässä miesten tekemän toisen kuopan, johon oli edellisestä lentänyt hiekan mukana joitakin esineitä. Ensiksi mainittu kuoppa keskittyi kiintokiven viereen. Hackman tutki 5,5 x 4,9 m:n suuruisen alueen tämän kiintokiven ympäriltä, todeten sen muodostavan pienen maasekotteisen hautaröykkiön keskipisteen. Esineitä löytyi runsaasti lisää (KM 5351:1-53) (5357:1-16). Hackman ei entisöinyt röykkiötä eikä tutkinut enempää ympäristöä.

V. 1913 tuli jälleen esiin löytöjä rakennuksen perustaa laitettaessa eri kohdista Hackmanin kaivauksen läheltä (6337:1-16).

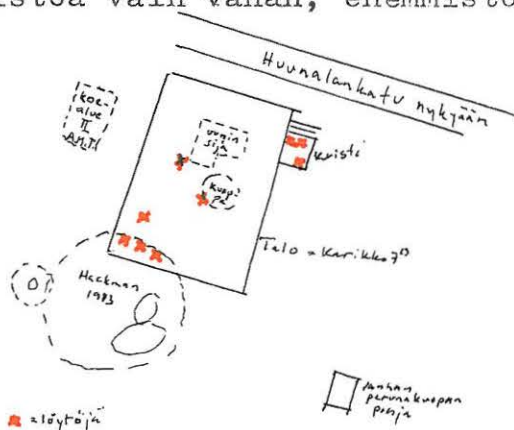
- Linna (1)
- Kalmo (2)
- Kukkojenkivenkalmisto (3)
- Pappulanmäki (4)
- Veijanmäki (5)
- Riihimäki (6)
- Makasiinimäki (7)

Yleiskartta alueen rautakautisista löydöistä.

A.M. Tallgren tutki paikkaa samana vuonna tarkemmin löytäen esineistöä vain vähän, enemmistö keramiikan kappaleita. Syvimmät

löydöt sijaitsivat 65 cm:n syvyydessä ja yleinen kulttuurimaan raja oli noin 30-35 cm:n syvyydessä. Koealue ei antanut mitään tuloksia.

Jäljennös A.M. Tallgrenin luonnokista kaivauksista 11.3.1913.

keastaan olleet tarkistuskäyntejä perinpohjaisempia. Talon alais- ta hiekkaa seulottaessa on mahdollista varsin hyvin vielä löytää joitakin lapion mukana sivuun lentäneitä muinaisesineitä. Myös koko ympäristö vaatinee heti mahdollisen löytöesineen ilmaantues-

sa tarkempia tutkimuksia. Alueella ei kuitenkaan ole näkyvissä mitään maanpäällisiä merkkejä mahdollisista röykkiöistä. Ympäristö on kaavoitettu omakotiasutukseksi.

27. TAMPERE AITOLAHTI 27 Pappulanmäki

Rautakautinen kalmisto . II .

Peruskartta 2123 12

Koordinaatit x= 6820 00 , y= 492 90

Ristinarkun kaupunginosa. Isomäenkatu 11 vierellä, RN 2⁴³,
om. Unto Kajander , os. 33560 Tampere 56 ;

Kalliomäki RN 3³⁹ , om. Arvo Salminen , os. Jankankatu 31
33560 Tampere 56 ;

Pappulanmäen viereinen peltoalue RN 2³², om. Nokia Oy .
Diar. 18817 , neg. 38356-38359

Pappulanmäkeä, joka on noin 15 x 10 x 3 metrin suuruinen rapakivitullessa rautatiehen asti ulottuvan pellon yläpäässä, ympäristöineen on pidettävä yhtenä varteenotettavana kalmisto- tai asuinpaikka-alueena. Kyseessä on oletettavasti Kukkojenkivenmäen ja Veijanmäen kalmistojen kaltainen maan pinnalle näkymätön polttokenttäkalmisto, joka todennäköisesti on osittain jäänyt omakotiasutuksen jalkoihin.

Pappulanmäki itse on varsin merkillinen rapautuva kumpare. Päältä sitä peittää turve ja voimakkaasti hiilisekotteinen multa-kerros. Päältä ja rinteeltä löytyi koekuopasta rautakauden keramiikan palasia. Mäen päällä on pienehkö, mutta muista eroava kivi, jossa on kaksi isompaa ja muutama pienempi kuoppa, joiden perusteella on syytä epäillä sitä ns. "kuppikiveksi". "Kupit" ovat hiomattomia, vaikuttaen hakkaamalla tehdyiksi.

Pappulanmäki löytöineen ei vielä tee aluetta kalmistoksi. Muutama vuosi sitten tästä paikasta hieman länteen olevalta Kalliomäki -nimiseltä tontilta löytyi talon kallioon valettujen portaiden pielestä, aivan maanpinnan tuntumasta, vesijohtoputkea saunarakennukseen vedettäessä, selvempi hautauksen paikka. Löytö käsitti kaksi pistokeihäänkärkeä, puukonterän ja avaimen (HM 2831). Paikkaa ympäristöineen ei ole kuitenkaan vielä tarkemmin tutkittu. Saunan lähellä olevan suuren maakiven juurelta löysin 7 kpl. keramiikkaa, 1 kpl. luunikaman, hiiltä ja epämääräisen rautasoljen katkelman, jotka kaikki on diaroitu Pappulanmäen löytöjen yhteydessä.

Alueen löydöt eivät pääty tähän. Pappulanmäen viereltä, Iso-

mäenkatu 11 kohdalta tien reunasta, löytyi ojaa kaivettaessa v. 1959 rautainen keihäänkärki (KM 14577), löytäjinä Olli Piispanen ja Lasse Inkinen. Niinikään Jankankatu 25 olevalta tontilta on löytynyt maanpinnan läheisyydessä keihäänkärki (HM 1549:1)(Saarela 3³⁰, om. Mauno P. Grönlundin perikunta: Elli ja Leo Grönlund, os. Tampere 70), samoin Kukkuraisenkatu 17 (auton asentaja Matti Jokinen, Tampere 70). Viimeksimainittu on löytynyt jo v. 1945 peltotyön yhteydessä, mutta on hävinnyt.

Mainittakoon vielä, että mainitulla Kalliomäki-tontilla on ilmeisesti noin vuosisata sitten sijainnut paja, sillä tontilta on löytynyt runsaasti sepän tekemiä työkaluja, mm. vesuri ja sirppi, joista v.m. on lahjoitettu ja sijoitettu Kansallismuseon kansatieteelliselle osastolle.

28. TAMPERE AITOLAHTI 28 / TAMPERE MESSUKYLÄ 28
Veijanmäki , Riihimäki , Makasiinimäki

Rautakautinen kalmisto ja asuinpaikka. II .

Peruskartat 2123 12 ja 2123 11

Koordinaatit x= 6820 00 , y= 493 22 , z= 105

Ristinarkun kaupunginosa. Ylä-Kässälä RN 10²⁸ ja Ala-Kässälä RN 10²⁰, os. 33700 Tampere 70 ; Toivola RN 15⁴¹ .

Ylä-Kässälä: om. Oskari Kässälän perikunta: Eino K., Esteri K., Iida K., Pentti K., Reino K., Toivo K., Hanni Huhtala , Helmi Riipivaara .

Ala-Kässälä: om. Kustaa Kässälän perikunta: J. K., Visa K., Elna Salmelin , Kaarina Tuominen .

Toivola : om. Armas Lahtomäki , os. Tampere 70.

Diar. 18819 , neg. 38360-38365

Veijanmäen kalmisto paljastui jo viime vuosisadan puolella. Kaksi miekkaa (KM 2536:361) tuli esiin v. 1881. Sen jälkeen on ilmaantuneet seuraavat löydöt: keihäänkärki v. 1889 (KM 2635:492), miekanlappeenosa v. 1894 (KM 2986:4), lasihelmi v. 1895 (KM 3150:1) 2 rannerengasta, helmi ja vyösolki v. 1900 (HM 185:1-3 , v.1908)-jotka löytyivät päällekkäisten laakakivien muodostaman holvin alta, miekka pellostä (Satakunnan Museo= SM 10150). Muutamia vuosia myöhemmin löytyi läheisen Toivolon tilan alueelta talon viereltä pari löytöä. Näistä ensimmäinen v. 1909 saatu kaksiteräinen miekankatkelma sijaitsi pari metriä talosta itään (KM 5351:54), kun taas talon länsipuolella olevan kiven vierestä löytyi v.1912 miekka, keihäänterä ja rannerenkaan kappaleita (KM 6066:1-3) .

29. TAMPERE MESSUKYLÄ 29 Vilusenharju

Rautakautinen kalmisto. III .

Peruskartta 2123 11

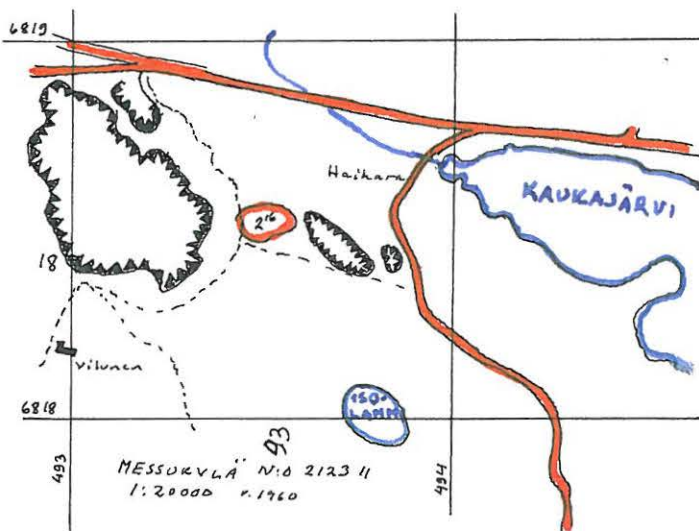
Koordinaatit x= 6818 45 , y= 493 55 , z= 120

Haiharan kaupunginosa. Sorala I RN 2¹⁶, om. Tampereen kaupunki.

Kaiv. Esko Sarasmo 1962, soranseul. Sarasmo-Nallinmaa 1971. Diar. 18820 , neg. 38366-38367 .

Vuonna 1961 ylioppilas Heikki Arjanne löysi yllättäen rautamiehan Vilusenharjulta, kaupungin aloittaman sorakuopan seinästä. Näin paljastui eräs maamme suurimmista tutkituista viikin-
kiajan ja ristiretkienajan kalmistoista. Löytö johti pikaisiin tutkimuksiin, jotka antoivat erinomaisen lisän koko Messukylän alueen asutustuntemukselle, vaikka A.O. Heikel olikin kirjoittamassaan teoksessa "Pirkkalan kihlakunnan muinaisjäännöksistä" todennut, että "tämmöisellä korkealäntisellä vuori- ja harjumaalla, kuin Messukylä suureksi osaksi on, ei tarvitse toivoakaan löytyvän paljon muinaisjäännöksiä..." .

Esko Sarasmo suoritti kaivauksen v. 1962. Valitettavasti kaupunki oli ehtinyt aloittaa pintamultien siirtotyön ennen tutkimuksia ja siksi suuri osa kalmistosta oli ehtinyt tuhoutua ja esineistö siirtyä pintamultien mukana harjun rinteelle. Näiden multien seulonta suoritettiin vuonna 1971, ja antoi tulokseksi erinomaisen paljon pientä esineistöä: nauvoja, luunsiruja, keramiikkaa, korukappaleita jne. Sarasmon mukaan 140 x 80 metrin sisälle rajoittuivat - osin päällekkäin - sekä polttokalmisto että ruumiskalmisto. Edelleen hän totesi 52 ruumishautaa tai kuoppaa, joiden lisäksi yli 10 hautaa olisi hävinnyt. Löydetyt miekat antavat ajoitukseksi ristiretkiajan, mutta kalmistoa on mah-

dollisesti käytetty vielä varhaiskeskiajalla ja myöhemminkin kylän hahmoittuessa vähitellen Messukylän "kivikirkon" läheisyyteen.

Puistotyöntekijä Olavi Pohtio lahkoitti Vilusenharjun kokoelmien joukkoon puukonterän, joka oli löytynyt Tammerkosken rannal-

mutta kumpikaan tiedonannoista ei näytä johtaneen tutkijoiden käymiseen paikanpäällä. Kartano on nykyisin kaupungin omistuksessa, mutta suurin osa sen entisistä maista on pientaloasutuksessa. Koska kummusta ei ole tarkempia tietoja, en sen sijaintia tai entistä sijaintipaikkaa saanut selville. On mahdollista, että kyseessä on todellakin ollut hautakumpu tai muu kiinteä muinaisjäännös, joka oletettavasti nykyisin on täysin tuhoutunut.

31. TAMPERE AITOLAHTI 31 Sikosuonmäki

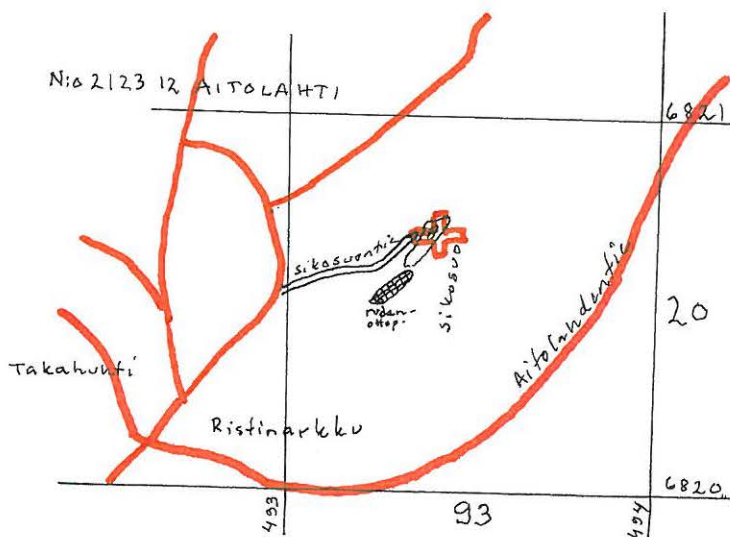
Kalmisto tai uhrilehto. II .

Peruskartta 2123 12

Koordinaatit $x=6820\ 65$, $y=493\ 35$, $z=100$

Pappilan kaupunginosa, Sikosuontie , 5569/8 om. Tampereen kaupunki ja RN 10²⁰ Ala-Kässälä, om. Kustaa Kässälän perikunta (Ks. kohdetta n:o 28).

Neg. 38368-38375

Sikosuon länsilaidalla, sen ja Sikosuontien välisen maaharjanteen keskipaikkeilla kohoaa lähes pyöreänä kallioperustainen, mullan ja hiesun peittämä kumpu, mikä herättää mielenkiintoa.

Paikasta antoi vihjeen Ala-Kässälän perikuntaan kuuluvan Kaarina Tuomisen aviomies, selittämättä tarkemmin, miksi

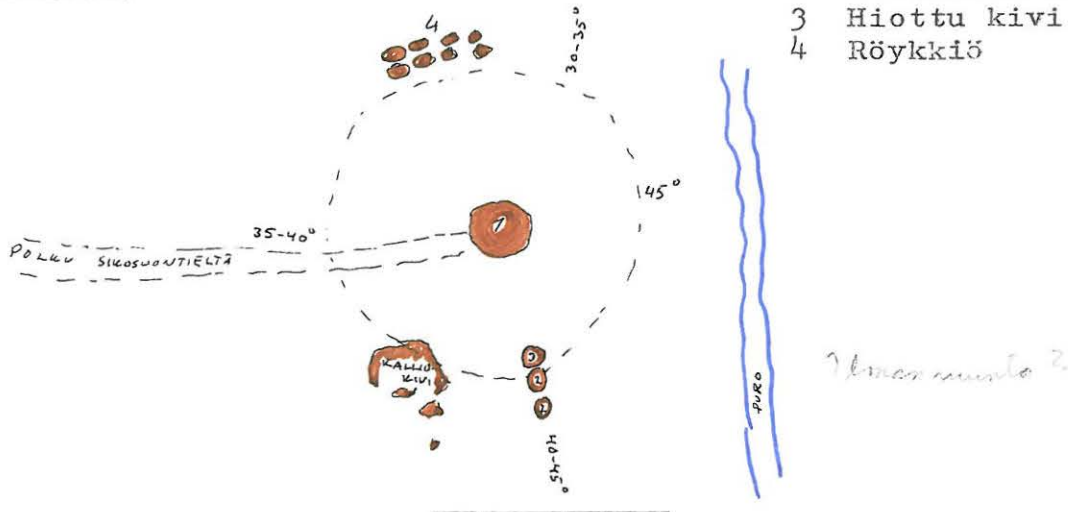
alueella olevat kivet häntä ihmetyttävät.

Kumpu vaikuttaa muokatulta mullan ja hiesun avulla, siksi säännöllisen muotoinen se on. Se kohoaa harjun korkeimmalla kohdalla silmiinpistävästi joka puolelta n. 40-60°:n kulmassa. Kummun paljaalle laelle vie Sikosuontieltä polku, jonka päässä - kummun laella - sijaitsee pyöreä, päältä hieman latistunut kivi. Kivi on halkaisijaltaan 1,0 - 1,2 m jakorkeudeltaan 0,8 m. Kivi muistuttaa suuresti Ahvenanmaan hautakummuilla ja Pohjanmaalla tavattuja "aurinkokiviä".

On vaikea mennä ilman tarkempia tutkimuksia sanomaan, onko Sikosuonmäen tapauksessa kyse hautapaikasta, mutta kuitenkin käytän mainitusta kivistä nimitystä "aurinkokivi", sillä kompleksiin liittyy muutakin. Kivistä n. 5-6 metrin etäisyydellä

Luonnos Sikosuonmäen kummusta ja löydöistä:

- 1 "Aurinkokivi"
- 2 Seitakivi a ja b
- 3 Hiottu kivi
- 4 Röykkiö

länteen sijaitsee kaksi "seitakivilohkarettä". Kivistä korkeampi on keskimäärin 1,7 m , leveys 0,8 m ja paksuus 0,4 m sekä lyhyempi 1,3 m , leveys 1,1 m ja paksuus 0,4 m . Lohkareet ovat epäilemättä peräisin samasta kivistä, mutta nykyään niiden välillä on iso rako, mikä tekee ilmeiseksi, että kivet on ainakin osittain muokattu nykyiselleen. Lohkareita alkuperäisestä kivistä ei ole näkyvissä. Seitakivien vierellä , lähes täysin tiheikön peittämänä sijaitsee vaakatasossa oleva kivi, joka pinnaltaan vaikuttaa hiotulta, mutta on kokonaisuutena kuhmuinen, ikäänkuin kiven pinta olisi täynnä uhrikuoppia. Mahdollisesti kivi on luontaisesti erikoinen.

Kummun pohjoislaidalla, sen juurella, sijaitsee kiviraunio itä-länsisuuntaisena. Sen etäisyys "aurinkokivestä" on n. 10 m ja se on suurelta osalta turpeen peittämä, myös pihlaja kasvaa sen päällä. Raunio on arviolta 4 m pitkä ja 1,5 m leveä.

Paikka tuskin on kokonaisuudessaan luonnonerikoisuus, millä ei olisi ollut jotain funktionaalista merkitystä. Jos ajattelemme kahta pystykiveä, "seitaa", tulee eittämättä mieleen lappalaisien pyhä paikka. Lappalaisethan nimittivät seidoiksi mm. luonnon erikoisiksi muovaamia kiviä, joille he sitten uhrasivat. On runsaasti tietoja siitä, että tällainen uhrikivi-seita olisi sijainnut mäen tai tunturin huipulla sekä järven tai joen rannalla. Sikosuonmäki ei tee tässä suhteessa poikkeusta kummassakaan suhteessa. Kolmine erikoisine kivineen se epäilemättä vielä varsin myöhään ollut kokonaisuudessaan veden ympäröimänä, vielä tällä hetkellä mäen itäpuolella virtaa suolammesta lähtevä jokipahanen.

Sikosuonmäki rehevine lehtoineen on epäilemättä varteenotettava mahdollisuus etsittäessä Tampereen alueen lappalaismuistojen parista lappalaisten pyhää paikkaa tai heidän seitaansa. Tie-

detäänhän lappalaisia kierrelleen Tampereen seuduilla vielä varsin myöhään keskiajalla, mistä myös monet paikannimet yhä ovat todisteena.

32. TAMPERE MESSUKYLÄ 32 Lukonmäki (?)

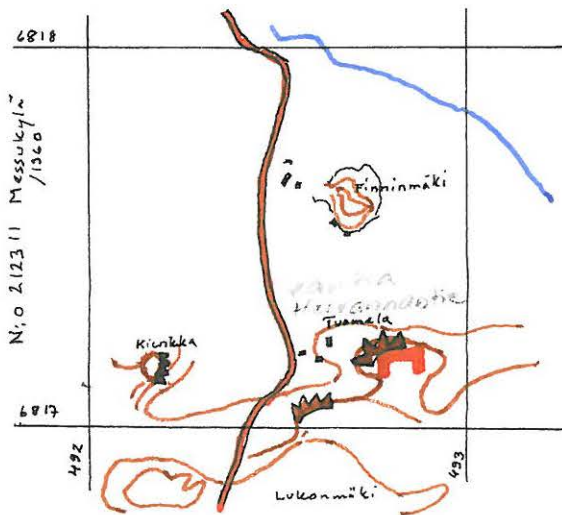
Linnavuori . II .

Peruskartta 2123 11

Koordinaatit $x= 6817 20$, $y= 492 75$, $z= n. 120$

Viialan kaupunginosa. RN 5⁷⁷, om. Tampereen kaupunki.

Diar. 18821 , neg. 38376-38379

Finninmäestä etelään olevalla kallioperustaansella vuorella, aivan lähellä Tuomelan tilaa ja varsinaisen Lukonmäen viereisellä alueella, löytyi kalliotörmän päältä ylhäältä alas kulkevan kuivuneen purouoman kummaltakin sivulta kaksi kiviröykkiötä. Purouoma johti kallioiden väliseen pieneen kanjoniin, jonka reuna-

milla vaikutti olevan jonkin verran maatonutta vaalitusta. Valin kivien joukosta osui käteen valossa kimmeltävä graniittia ja kvartssia sisältävä kivi, joka hakkumaisena vaikuttaa työstetyltä.

Kalliuseinämän alapuolella löytyi röykkiö, joka on epämääräinen ja pyöreähkö, noin 1,5 m halkaisijaltaan. Alapuolella olevan niittyaukeaman keskipaikkeilla olevan pienehkön kallion päällä sijaitti toinen epämääräinen, suurista kivistä koostuva vaatimaton röykkiö. Polun, joka johtaa Tuomelan tilalta vuoren laelle ja edelleen Lukonmäelle ja siellä olevalle kaatopaikka-alueelle, varrella oli myös kaksi valtavaa siirtokivilohkarettä, joista toisessa oli onkalo, mistä löytyi nuotiopaikka. Erikoisempia löytöjä en tehnyt.

Alue on siinä määrin taajan puuston peitossa, etten alueella voinut tehdä tarkempia tutkimuksia pelkän kenttävälineistön kanssa. Alue on merkittävä inventoinnissa linnavuorena vähäisen vallituksen vuoksi, vaikkakaan paikka ei millään tavalla ole voinut olla strategisella paikalla muuhun maastoon nähden. Kuitenkin kohteen tekee mielenkiintoiseksi se, että lähes yksinomaan sen kautta kulkevaa polkua pitkin on ollut ennen teiden aikakautta

helpompi päästä harjulle ja sisämaahan Hervantaan. Kulkutien estää muualla lähes joka paikassa äkkiijyrkkänä kohoava kallio.

33. TAMPERE AITOLAHTI 33 Niihama I

Ryssänuuni. II.

Peruskartta 2123 12

Koordinaatit $x = 6824\ 15$, $y = 492\ 50$, $z = n. 102$

Aitolahden eteläranta. RN 6¹⁷, om. Tampereen kaupunki.

Diar. 18822 , neg. 38380-38382

Niihaman etelärannalla, kaupungin omistaman Takahuhdin maapalstan RN 6¹⁷ länsirajan tuntumassa sijaitsee järven rannasta n. 20 m eteäisyydellä ja pinnasta 7-8 m korkeudella kallion päällä ja varsin näkyvällä paikalla, liuske- ja lohkokivistä tehty kiviraunio, jolla kuitenkin vielä on ilmeisen selvät ryssänuunin muodot. Ryssänuuni on pohjois-eteläsuuntainen, suuaukko on järvelle päin - pohjoiseen. Lohkokivien alta maapohjasta löytyi hiilen lisäksi pari kvartsi-iskosta. "Uuni" on kooltaan 2,0 x 1,9 x 0,3 m .

Paikan näytti rak.mest. Simo Lappi, joka oli samoillessaan huomannut raunion ja ihmetellyt sitä, näyttäessään löytämänsä kivitaltan paikkaa etelämpänä.

34. TAMPERE AITOLAHTI 34 Niihama II

Kiviraunio. II .

Peruskartta 2123 12

Koordinaatit $x = 6824\ 10$, $y = 493\ 50$, $z = n. 98$

Aitolahden eteläranta. RN 7⁵⁶, om. Tampereen kaupunki.

Neg. 38383-38384

Niihama 1:stä itään, Soukon ja Luhtaan puolivälissä olevassa poukamassa sijaitsee tämä pohjois-eteläsuuntainen raunio. Raunion etäisyys järvestä on n. 6-8 m ja korkeus veden pinnasta n. 3 m . Se sijaitsee rantaviivaa pitkin kulkevan polun pohjoispuolella hipoen sitä toisesta päästään. Raunio on kooltaan n. 5 x 3 m ja sen pohjoispää on kokonaisuudessaan turpeen peitossa, raunion kätkee rannasta taaja havumetsä. Raunio koostuu pyöreiden rantakivien lisäksi isoista lohkokivistä, joita polun varrella on ilmeisesti yritetty vetää esiin. Lohkokivien alta tuli esiin palaneita kiviä, mutta muuten alus vaikuttaa puhtaalta savimaalta.

35. TAMPERE AITOLAHTI 35 Luhtaa

Kiviraunio. II .

Peruskartta 2123 12

Koordinaatit $x= 6823\ 90$, $y= 494\ 00$, $z= 100-105$

Aitolahden eteläranta. Luhtaa RN 2³⁷ , om. maanvilj. Eero Luhtaa , Luhtaantie, 33560 Tampere 56 .

Neg. 38385-38388

Luhtaan talolta Luhtaanrannan leirintäalueelle vievän kärrytien vieressä, n. 5 m:n etäisyydellä tiestä ja lehmihaan sisäpuolella, sijaitsee tämä tavallaan kolmiesainen, yhteensä 12 metriä pitkä kiviraunio. Raunio on osittain turpeen peittämä ja itä-länsisuuntainen.

Raunion ensimmäinen osa 3,7 x 1,7 x 0,4 m , toinen 3,8 x 1,4 x 0,5 m , kolmannen ja toisen välissä olevan maakiven suuruus on 2,0 x 2,0 , ja kolmannen osan suuruus 3,1 x 2,0 x 0,6 m mitattuina lännestä itään. Kivet ovat isoja miehennostannaisia tai isompiakin, niitä on myös maanpinnan tasoa syvemmillä. Raunion ensimmäistä osaa ainakin on syytä epäillä ihmiskäden muokkaamaksi, muiden osalta se on mielestäni epävarmaa. Samassa yhteydessä mainittakoon nyt vielä läheiseltä pellolta käyntiäni edellisenä päivänä rippikoululaisen Kimmo Oksasen löytämä pieni rautamiekka tai pistin (neg. 38388). Löytöpaikalta ei löytynyt kiinteää muinaisjäännöstä.

36. TAMPERE AITOLAHTI 36 Lammassaari / *Kalvionmaa*

Rautakautinen kalmisto tai asuinpaikka. II .

Peruskartta 2123 12

Koordinaatit $x= 6823\ 86$, $y= 494\ 65$

Niihamanselkä, Lammassaari. Päivärinne RN 2²⁵, om. Kalevi Lumio , Vainionkatu 6 B 79 , 33500 Tampere 50 .

Tark. Voionmaa 1938, Pälssi 1943 .

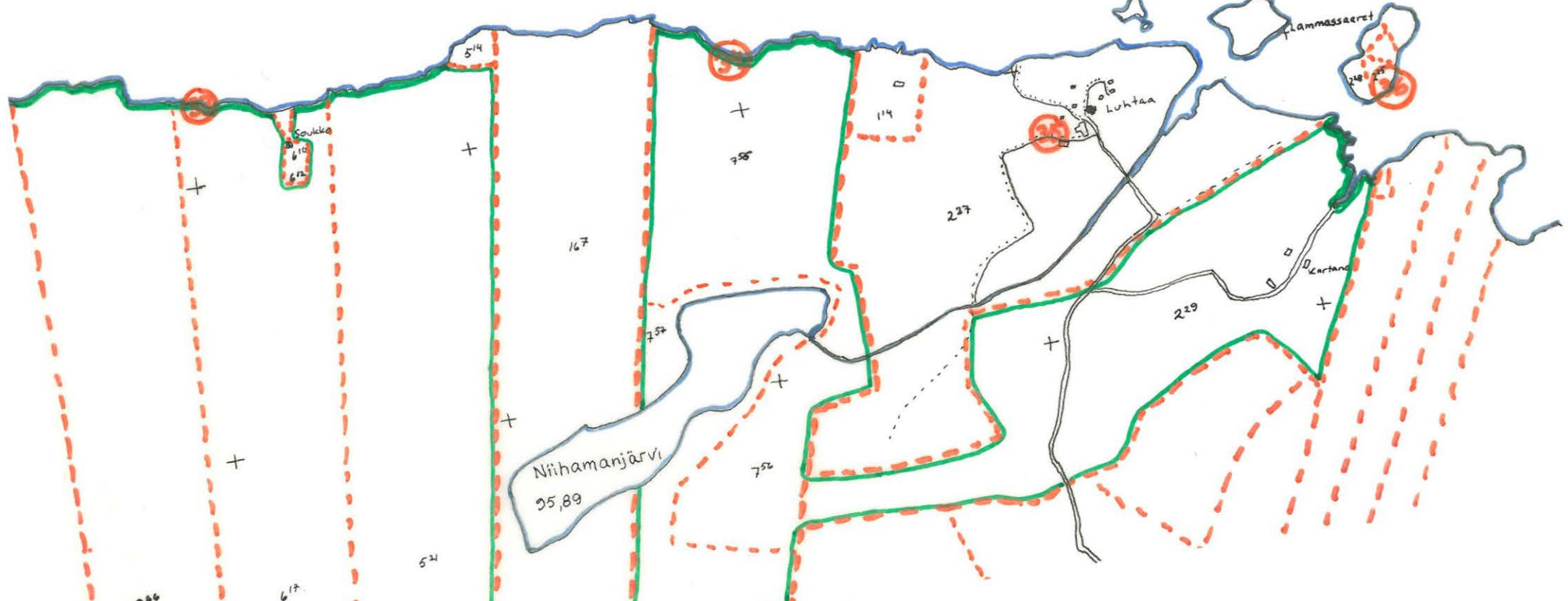
Ensimmäiset löydöt Lammassaareltä tulivat Suvirinne (nyk. Päivärinne) -nimiseltä palstalta v. 1937 ja käsittivät kolme varsi-putkellista keihäänkärkeä (KM 10749:1-3). Paikalla tutki Jouko Voionmaa v. 1938 noin 30 m²:n suuruisen alueen, mikä tuottikin tulokset ensimmäisen keihäänkärjen löytöpaikasta n. 3 m:n päässä olleen liesikiveyksen. Voionmaa tuli siihen tulokseen, että alue olisi ollut tilapäinen oleskelupaikka. Sakari Pälssi tutki alueel-

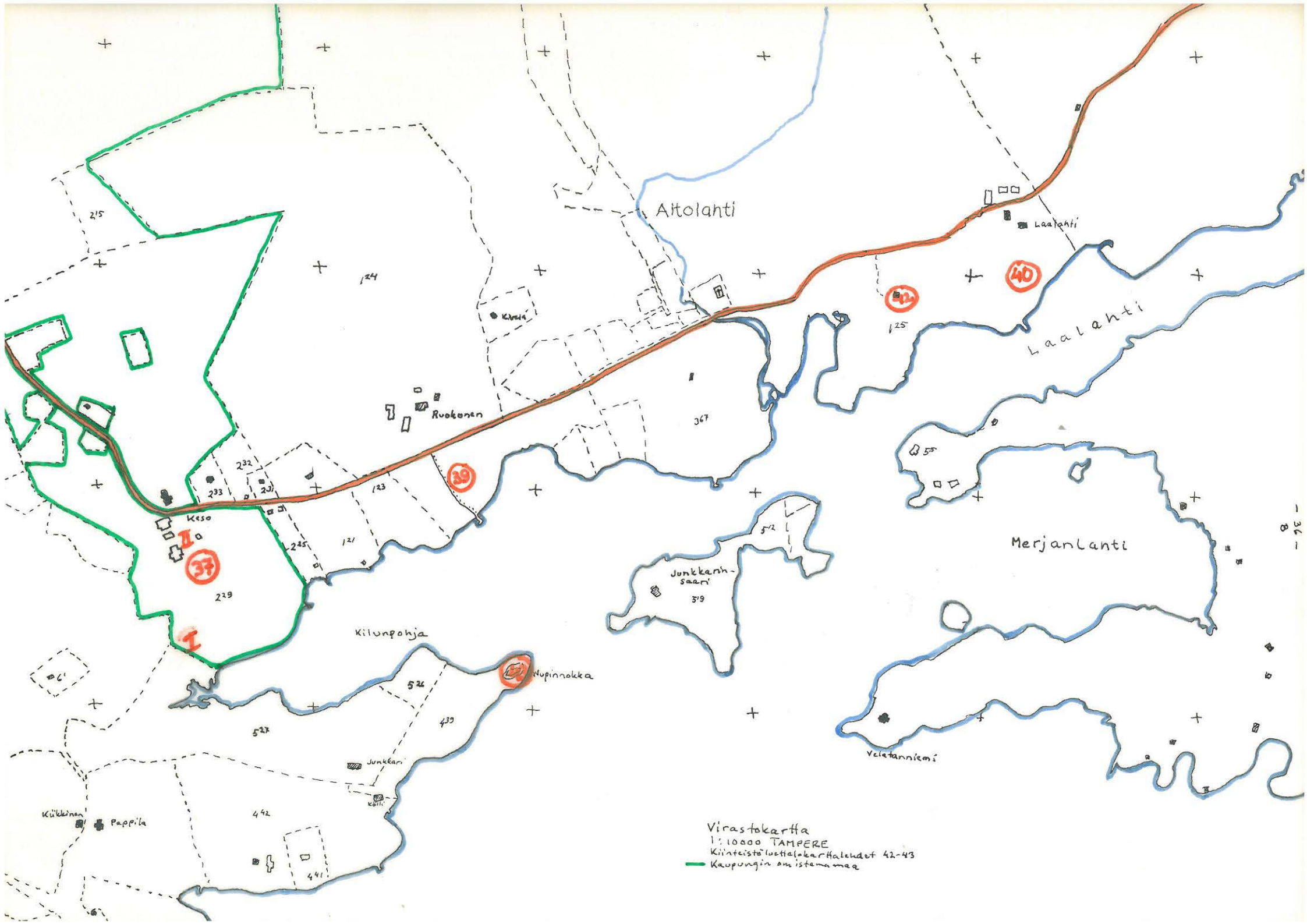
Niihamanselkä

Virastokartta
1:10000 TAMPERE
Kiihteistöluettelokartta
Kaupungin omist. maa

Aitolampi

Aitolanti

40

Laalanti

Merjanlanti

Kilunpohja

Junkkarsaari
519

Nupinnokka

Vielänniemi

Keso

Ruokonen

Kilkinen Pappila

Virastokartta
1:10000 TAMPERE
Kiinteistöluettelokartat 42-43
— Kaupungin omistamaa

37

39

42

I

442

441

Junkkarin

Koti

215

124

232

233

201

21

245

219

143

121

524

439

367

512

125

55

527

442

441

Junkkarin

Koti

215

124

232

233

201

21

245

219

143

121

524

439

367

512

125

55

527

442

441

Junkkarin

Koti

215

124

232

233

201

21

245

219

143

121

524

439

367

512

125

55

527

442

441

Junkkarin

Koti

la v. 1943 ilmitulleen uuden löydöksen, eikä enää ollut epäilystä siitä, etteikö paikalla olisi tapahtunut yksi tai useampi hautaus. Löytö ilmeni jo v. 1942 alueen omistajan Arvo Lumion kaivaessa kellaria asuinrakennuksensa ja saaren pohjoisrannan puolivälissä. Esineet olivat kivikkoisessa maassa kahden maakiven välissä, sijaiten ilmeisesti polttohautauksen alkuperäisellä paikalla. Ne käsittivät miekansäilän kärkiosan, angokeihäänkärjen, kilvenkannatinraudan puolikkaan sekä kolme veistä. (KM 11350 : 1-7). Esineet ovat merovinkiaikaisia ja ajoittavana esineenä voidaan pitää "Yliskylän tyyppiä" (Salmon luokitus) keihäänkärkeä, jonka täydellinen vastine löytyy mm. Hattulan Retulansaaresta.

Rouva Mirja Lumio löysi Päivärinteen alueelta v. 1957 putkellisen keihäänkärjen, joka on sijoitettuna Hämeen Museoon (HM 2368), v. 1966. Rouva Lumion mukaan on olemassa vuosien 1943-57 välisenä aikana tehty hautalöytö saman tontin Wallinkorvasta, jota ei ole ilmoitettu mihinkään museoon. Rouva Lumio ei ole nähnyt löytöjä, mutta mainitsi löytäjät Onni ja Vieno Wallin, Petsamonkatu 3 E, 33500 Tampere 50.

Lamassaari eli Pappilan Kartanosaari, kuten sitä myös kutsutaan, on havu- ja lehtimetsän peittämä huvilapalstoitettu saari. Saari on pysynyt suunnilleen samanlaisena kuin Pälsin tarkistuskäynnin aikana. (Jouko Voionmaan ja Sakari Pälsin tarkistuskertomukset Esihist.toim. topogr. arkistossa.)

Lamassaaren kalmistoon liittyy mahdollisesti läheisesti Pitkäsaarelta v. 1933 E.G. Virtasen löytämä keihäänkärki (KM 9834). Se sijaitsi mäenrinteessä, paikassa, jossa ennen oli ollut suuri määrä kiviä. Paikan 28.3.1935 tarkastaneen E.N.:n (nimikirj.) mielestä paikalla on saattanut olla kiviraunio, joka olisi hajoitettu. Nils Cleven suorittamat koekaivaukset eivät antaneet tuloksia (Nils Cleven tarkastuskertomus 8.4.1935 topogr. ark.). Paikan RN 2⁴⁴ nykyinen omistaja on lukkoseppä Johannes (Juho) Valtatie, Kovajankatu 7, 33570 Tampere 57, p. 50260.

Aitolahden löydökset

37. TAMPERE AITOLAHTI 37. Keso I-II

Kivikautisten asuinpaikkojen ryhmä. II.

Peruskartta 2123 12

Koordinaatit x= 6825 80, y= 493 20, z= 100-105

Aitolahti. Hirviniemi, Keso RN 2²⁹, om. Tampereen kaupunki.

Diar. 18824 , neg. 38389-38390

Aitolahden alueelta ei ennestään ole tunnettu yhtään kiinteätä muinaisjäännöstä, irtolöytöjäkin tunnetaan ennestään vain muutamia. Kivikautinen asuinpaikka - tai oikeampaa on puhua asuinpaikkojen ryhmästä - sijaitsee Hirviniemen Keson alueella, joka tällä hetkellä on kaupungin omistuksessa suurimmaksi osaksi.

Keson riihivainiosta löytyi vuosisadan alussa kivikirves n. 100 metrin päässä rannasta (KM 13929), jonka löytäjän Kustaa Keson poika Emil Keso lahjoitti museoon v. 1956. Tutkiessani peltoja löysin suunnilleen samoilta seuduilta, kohdalta, missä kuivuneen joen muinainen rantatörmä laskeutuu loivasti niin jokea kuin järveäkin kohti, rannasta noin 100 metrin päässä kvartsi-iskoksia ja mahdollisia kiviesineiden teelmiä, joista kuitenkin vain pari poimin mukaani. Mainitun riihen takaa pellolta löytyi jälleen kvartseja, samoinkuin navetan ja puretun tallinsillan väliseltä alueelta riihen pohjoispuolella. Hiekkapohja löytyy pinnasta lähellä maantietä, mutta pelloilla maa on mullan alla lähes puhdasta savikkoa.

38. TAMPERE AITOLAHTI 38 Keso III

Kivikautinen asuinpaikka. II . *Kivikautinen löytpaikka*
Peruskartta 2123 12

Koordinaatit x= 6826 00 , y= 493 35 , z= n. 105

Aitolahti. Hirviniemi, Keso RN 2³¹, om. Pekka Keso , os.
33680 Tampere 68.

Diar. 18824:1

Pekka Keson talon (Emil Keso) eteläpuolelta löytyi n. 1954 halkaisijaltaan 6 cm oleva reikäkivi, jossa oleva reikä on n. 6 mm läpimitaltaan. Kysymyksessä on verkon painokivi, jossa on myös kiinnitysuurre nähtävissä, kiviaine on liusketta. Tämä Pekka Keson löytämä ja inventoinnin yhteydessä museolle lahjoittama löytö on löytäjän mukaan ollut multamaassa saven pinnalla, n. 0-30 cm:n syvyydessä. Samalla paikalla n. 100 cm:n syvyydellä savikerroksessa todettiin samalla puuhiilikasautuma, mahdollinen kivikautinen nuotionsija. Löytöalue sijaitsee 300 metrin päässä rannasta, Pekka Keson talon vierellä. Aluetta en ole voinut tarkastaa, koska sain asiasta löytäjältä ilmoituksen tätä inventointikertomusta jo laatiessani.

39. TAMPERE AITOLAHTI 39 Ruukonen

Kivikautinen asuinpaikka. II .

Peruskartta 2123 12

Koordinaatit $x= 6826 05$, $y= 493 80$, $z= n. 105$

Aitolahti. Hirviniemi , Ruukonen RN 1²⁴ , om. Timo Ruukonen,
os. 33680 Tampere 80 .

Diar. 18825

Tämä kivikautinen asuinpaikka paikallistuu entisen riihialueen ympärillä olevalle peltoalueelle, Aitolahdentien eteläpuolelle. Riihialue on pieni hiekkapohjainen saareke keskellä multasavipeittoja. Hiekkasaarekkeesta löytyy runsaasti epämääräistä klininkiä, palanutta savea ja savipiipun kappaleita. Pinnan tuntumasta ei löytynyt kivikautista materiaalia. Kvartseja sen sijaan löytyi alueen ympäriltä runsaasti, aina n. 50 metrin etäisyydeltä rannasta lähtien tielle asti ja riihialueesta itään noin 20 metrin ja länteen noin 30 metrin päähän, eli yhteensä n. 100 x 80 m:n suuruiselta alueelta. Kvartsien lisäksi alueella on runsaasti epämääräisiä terävasärmäisiä kivenkappaleita, joista on vaikea sanoa , ovatko ne luonnollisia vai iskoksia.

40. TAMPERE AITOLAHTI 40 Laalahti

Kivikautinen asuinpaikka. Paikallistamaton. II .

Peruskartta 2123 12

Koordinaatit $x= 6826$, $y= 495$

Aitolahti. Laalahti RN 1²⁵ , om. Rurik, Markku ja Antti Pihkala, os. 33680 Tampere 68 .

Neg. 38391

Professori Rurik Pihkalan mukaan kvartseja löytyy Laalahden rannoilta monin paikoin hyvinkin runsaasti, vaikka olosuhteiden takia en sellaista aluetta löytänytkään. Kuitenkin on syytä olettaa, että sellaisia on olemassa ja tällöin ilmeisesti on miinikään kysymyksessä kivikautinen asuinpaikka. Kvartsi kivilaatuna on nähdäkseni Aitolahden puolella luonnostaan siinä määrin harvinaista, että sitä luontaisena löytyisi runsain määrin pelloilta.

Professori Pihkala paikansi kartalle Pihkalanojan eli entisen Hurmanlaskun pohjasta noin kahden metrin syvyydestä löytämänsä selvärakenteisen kivilieden, jossa oli runsaasti hiiliä. Sen päällä ollut maa oli savea. Pihkala epäili liettä kivikautiseksi.

Paikkaa minulla ei ollut mahdollisuutta tarkastaa. Paikan koordinaatit peruskarttalehdellä 2123 12 ovat: x= 6828 40 , y= 494 50 ja z= n 105-110.

41. TAMPERE AITOLAHTI 41 Hurmanniitty

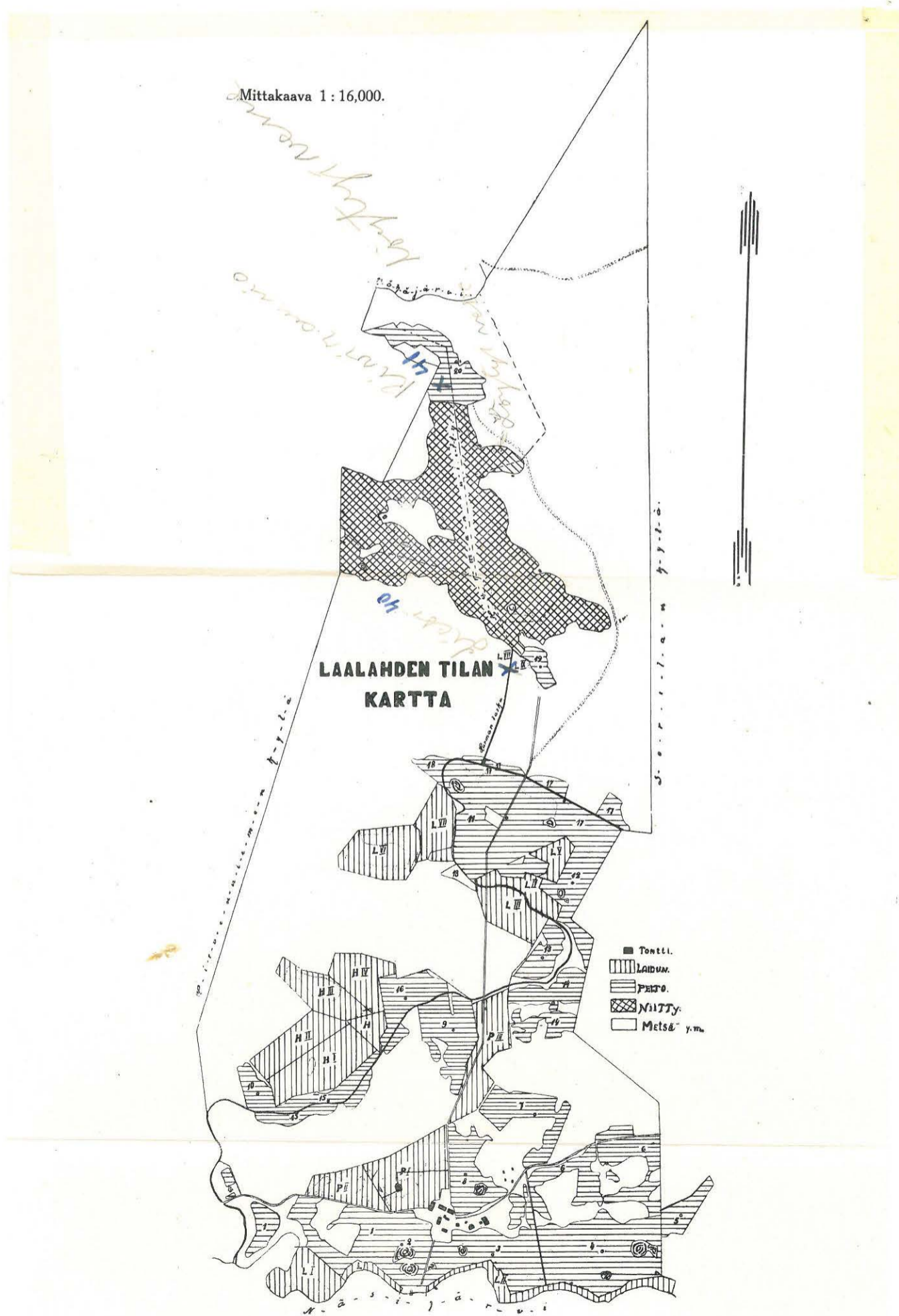
Kiviraunio. Tarkastamaton. II .

Peruskartta 2123 12

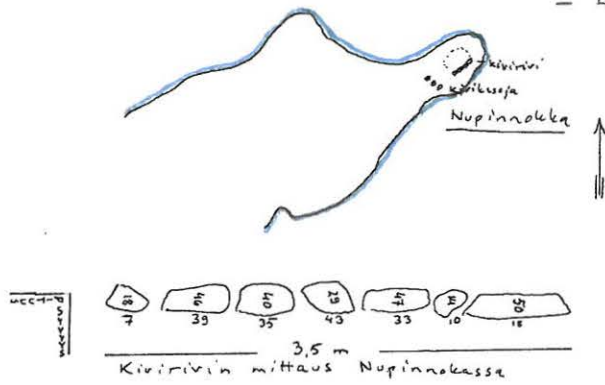
Koordinaatit x= 6829 10 , y= 493 90

Aitolahti. Laalahti RN 1²⁵, om. Rurik, Markku ja Antti Pihkala, Tampere 68.

Tämä Rurik Pihkalan löytämä kiviraunio on tullut löytäjän tietoon samanaikaisesti Hurmanlaskun kivilieden kanssa muutamia vuosikymmeniä sitten hänen kaivaessaan mainittua Hurmanlasku-nimistä ojaa. Kiviraunio on Pihkalan mukaan hyvin säilynyt. Se on paikallistettu Pihkalan laatimalle kartalle, mikä on ~~alkuperäisenä~~ ohessa.

selvästi näkyvissä ja pituudeltaan 3,5 metriä. Paikkaa esitellyt Köllin isäntä sanoi kauan ihmetelleensä kivirivin merkitystä, todeten, etteivät vanhat paikkakunta-

laisetkaan muista alueella olleen mitään erikoista. Nupinnokassa, kivirivin väerellä on poltettu kauan helavalkeita, mutta helavalkeisiin tämä rivi tuskin liittyy. Luultavasti on kysymyksessä samanlainen lapinraunion pohjakiveyksen reunus, kuin ilmeisesti oli kyse Ämmämäen tapauksessa, mistä rauniosta jo on olemassa selvät muistitiedot. Nupinnokassa on helavalkeatuhkien ja turpeen alla noin 3 x 4 m:n suuruisella alueella vielä jotain kiveystä. Nupinnokan päälle vievän polun varrella, mäen loivalla lounaisrinteellä on runsaasti kivenjätkäleitä pienenä epämääräisenä röykkiönä. Mahdollisesti juuri nämä kivet ovat alkuaan kuuluneet mäen päällä olleeseen lapinraunion. Kivet ovat tavallisia miehennostannaisia rantakiviä, 20-40 cm läpimitaltaan.

44. TAMPERE AITOLAHTI 44 Ketara

Kivikautinen asuinpaikka . II .

Peruskartta 2123 12

Koordinaatit x= 6825 70 , y= 497 10 , z= n. 105

Aitolahti. Nurmi , Mäkelä RN 101¹ , om. Pekka Salonen ja Kotirinne 1¹⁸ , om. Erkki Salonen ja Tampereen Säästöpankki.

Nurmen kylän Ketaran alueelta on Kansallismuseoon saapunut kaksikin eri kertaa löytö. Toinen on kivikautinen tasa- ja toinen kourutaltoa (KM 2201:672 , 2877:15 , lisäksi epävarmasti paikallistettavissa oleva: KM 2877:16 kivikirves). Tasatalta on löytynyt joen pohjasta, millä tarkoitettaneen Juoponlahteen laskevaa jokipahasta, joka on lähes kuivunut.

Vaikka paikallistaminen on epävarma, niin Mäkelän ja Kotirinteen tonttien alueella on eräs mahdollisuus. Rinne on etelään viettävä peltoa, punertava hiekka ja hiesu nousee pintaaj asti rinteeseen yläpäässä. Alueelta löysin jonkin verran kvartseja ja epämääräisiä kivenkappaleita, jotka eivät varmuudella todista asuinpaikan olemassaoloa. Alue vaatii tarkempia tutkimuksia, muualta en joen läheisyydestä tehnyt löytöjä.

45. TAMPERE AITOLAHTI 45 Lassinlinna

Luola. III . Historiallinen jäännös.

Peruskartta 2123 12

Koordinaatit $x = 6824 64$, $y = 496 13$

Nurmen jakokunnan yhteinen saari Niihamanselällä.

Neg. 38393

Lassinlinna on kalliainen, pieni saari, jossa on luola. Luolan suuaukko on saaren länsipuolella, noin metrin korkeudella vedepinnasta, maanrajassa ja korkeudeltaan vain n. 50 cm. Luolan suuruus on saamani tiedon mukaan noin 3 x 2 x 1,5 metriä.

Nimiarkistossa olevan lipun (Bertha Salonen, semin. 1920) mukaan on olemassa kaksi tarinaa saaren ja linnan historiallisesta tapahtumista. Ensimmäisen tarinan mukaan tsaari Pietari Suuren valloittaessa Suomen, surmasivat viholliset Lassi-nimisen miehen, jonka piilottivat kallio-onkaloon. Toinen tarina kertoo, että kun Suomi 1808-9 vuosien sodalla oli kokonaan joutunut Venäjän yhteyteen ja kaikki maamme linnoitukset myöskin heidän haltuunsa, niin valloittajien papereista löytyi Lassinlinna, jota ei vielä oltu merkitty valloitetujen linnojen joukkoon. Alkoi tarkka etsiminen ja lopulta jäljet johtivat Aitolahdessa olevaan Lassinlinnan pieneen kalliosaareen.

Nimien kerääjän Ullamaija Kivikurun kolmannessa lipukkeessa (96/24) olevan kolmannen tarinan mukaan saaren nimi on tullut Lassi-nimisestä miehestä, jonka kerrotaan olleen Suomen sodan aikana saarella paossa. Lassin kerrotaan asuneen luolassa.

Lassinlinnan mainitsee myös A.O. Heikel kirjoituksessaan "Kertomus Pirkkalan Kihlakunnan Muinaisjäännöksistä." Vet.Soc^S Bid.g., nr 38 IV Messukylä, s. 66. Samassa yhteydessä hän mainitsee seuraavat epämääräiset ja tuntemattomat jäännökset:

- " 1. Lapinsaari lähellä Tasasen taloa Niihaman lahdella. Pieni kari ? Taruja ei enää muistettu. (vrt. Åbo Tidningar 1778, s 143)
2. "Lappringar", kivisiä, kehänmuotoisia rakennuksia, jotka arvattavasti olivat olleet lappalaisten kodan perustuksia, Näsijärven saarissa. "

Paikannimihakemisto

Kivikautiset asuinpaikat:

1. Dispa	s. 3
2. Ristamanpuisto	4
11. Pyynikki	13
13. Viinikanoja	15
14. Taatala	15
19. Kokinpelto	19
20. Vuohenoja	19
21. Pappinen I	20
23. Kaukajärvi	22
37. Keso I-II	37
38. Keso III	38
39. Ruukonen	39
40. Laalahti	39
44. Ketara	42

Käräjäpaikat, vartiopaikat, uhri-

lehdot ym. :

8. Liittovuori	s.10
9. Käräjätörmä	12
10. Tahmelan lähde	13
16. Valmetin vuori	17
25. Kalmo	24
31. Sikosuonmäki	31
32. Lukonmäki	33
33. Niihama I	34
45. Lassinlinna	43

Rautakautiset kalmistot ja

kivirauniot:

3. Tapparamäki	s. 5
4. Reuharinniemi	6
5. Lentävänniemi	8
6. Alaniemenk. 10-12	9
7. Saunasaari	10
12. Pyynikki II	14
15. Harkontie 2	16
17. Myllysaari	18
18. Lapinniemi	18
22. Pappinen II	20
24. Linna	22
26. Kukkojenkivenmäki	24
27. Pappulanmäki	26
28. Veijanmäki	27
Riihimäki	
Makasiinimäki	
29. Vilusenharju	29
30. Irjala	30
34. Niihama II	34
35. Luhtaa	35
36. Lammassaari	35
41. Hurmanniitty	40
42. Ämmämäki	41
43. Nupinnokka	41

Valokuvahakemisto

Kivikautiset asuinpaikat:

Nimi	negatiivin:o	taulun:o
1. Pispa	38329	I
20. Vuohenoja	38342	IX
21. Pappinen I	38344, 38346	X, XI
37. Keso I-II	38389, 38390	XXVI
40. Laalahti	38391	XXVII

Rautakautiset kalmistot ja kivirauniot , muut :

3. Tapparamäki	38330, 38331	II
4. Reuharinniemi	38332, 38333	III
5. Lentävänniemi	38334	IV
6. Alaniemenk 10-12	38335	V
8. Liittovuori	38336, 38337	VI
9. Käräjätörmä	38338	VII
15. Harkontie 2	38339-38341	VIII
21. Pappinen II	38343-38346	X, XI
24. Linna	38347-38353	XII, XIII
26. Kukkojenkivenmäki	38354, 38355	XIV
27. Pappulanmäki	38356-38359	XV, XVI
28. Veijanmäki	38360-38362	XVII
Riihimäki	38363-38365	XVIII
29. Vilusenharju	38366-38367	XIX
31. Sikosuonmäki	38368-38375	XX, XXI
32. Lukonmäki	38376-38379	XXII
33. Niihama I	38380-38382	XXIII
34. Niihama II	38383-38384	XXIV
35. Luhtaa	38385-38388	XXV
42. Ämmämäki	38391	XXVII
43. Nupinnokka	38392	XXVII
45. Lassinlinna	38393	XXVIII

Luettelo Tampereen kaupungin kiinteistä muinaisjäännöksistä

1. Pispä

Kivikautinen asuinpaikka. II .

Peruskartta 2123 09

Koordinaatit $x= 6822\ 05$, $y= 483\ 00$, $z= 90-92$

Ala-Pispalan kaupunginosa. Pispän talo RN 2⁴⁵², erotettu palsta RN 2⁴⁵¹ , kortteli 1120 .

RN 2⁴⁵² : mv. Matti Pispä , p. 931-27960

Pispalan valtatie 73 , 33250 Tampere 25.

Pelto- ja tiealuetta, uittotunnelin suoja-aluetta. Jäänyt luultavasti osittain korttelin 1120 omakotiasutuksen alle, muuten säilynyt.

Inv. Erä-Esko 1949 , n:o 18 .

2. Ristamanpuisto

Kivikautinen asuinpaikka, paikallistamaton. II .

Peruskartta 2123 06

Koordinaatit $x= 6820\ 65$, $y= 478\ 15$, $z= n. 100$

Kalkun kaupunginosa. Todennäköinen alue: korttelit 3504 ja 3500 eli Pitkäniemenkatu 1 ja 2 , sekä puistoalue RN:t 1¹⁰³ ja 1¹⁶⁵ , om. Tampereen kaupunki.

Rinnettä, havumetsää ja sekametsää .

3. Tapparamäki

Kiviraunio, luonnonmuodostuma. I .

Peruskartta 2123 09

Koordinaatit $x= 6821\ 15$, $y= 480\ 32$, $z= 105$

Villilän kaupunginosa. Korvenpuisto, om. Ylä-Villilä RN 1¹⁷³.

Metsäharjannetta, raunion koko 27,5 x 23,5 x 4,5 m .

Tark. Äyräpää 1922 , inv. Erä-Esko 1949 , n:o 16 .

4. Reuharinniemi

Kaksi lapinrauniota. II .

Peruskartta 2123 09

Koordinaatit $x= 6824\ 29$, $y= 485\ 85$, $z= 100$

Lentävänniemen kaupunginosa. RN 1¹⁰

Raunioitten koot 8 x 8 ja 6 x 6 m. Osittain tuhotut.

Tark. Sarasmo 1970 .

5. Lentävänniemi
Kiviraunio . II .
Peruskartta 2123 09
Koordinaatit $x= 6824\ 35$, $y= 485\ 25$, $z= 102$
Lentävänniemen kaupunginosa. Niemen yks. RN 1²⁶ .
Raunio koko 6×4 m , pohjois-eteläsuuntainen. Havumetsää
tai sekametsää.

6. Alaniemenkatu 10-12
Kiviraunio .II.
Peruskartta 2123 09
Koordinaatit $x= 6821\ 50$, $y= 481\ 75$
Raholan kaupunginosa, 3040/5 tai 6 .
Puistoa, joka on palstoitettu kkavoituksessa. Raunio koko
 $3 \times 1,7$ m . Mahdollisesti ei muinaisjännös.

7. Saumasaari
Lapinraunio. III.
Peruskartta 2123 09
Koordinaatit $x= 6821$, $y= 483$
Pyhäjärvi, Harjun jakokunnan yhteinen.
Raunio isojaon kartassa v. 1758. Tuhoutunut.

8. Liittovuori
Käräjämäki. II.
Peruskartta 2123 09
Koordinaatit $x= 6821\ 85$, $y= 482\ 85$
Kaarilan kaupunginosa. Sopimusvuorenkatu/Liittokallionkatu/
Vaakonkatu. RN 1³²² , om Tampereen kaupunki
Puistoa. Kallion päällä nimikirjaimet CR .

9. Käräjätörmä
Käräjämäki. III.
Peruskartta 2123 09
Koordinaatit $x= 6822\ 60$, $y= 480\ 10$, $z= n. 135$
Tohlopin kaupunginosa. Käräjätörmänpuisto 2220/3 , om. Tam-
pereen kaupunki.
Puistoaluetta, havumetsää. Kallioinen ja kivinen mäki.

10. Tahmelan lähde
Uhrilähde. II .
Peruskartta 2123 09
Koordinaatit $x= 682160$, $y= 484 70$
Tahmelan kaupunginosa, Kannaksenkatu. RN 2³⁵⁹, om. Tampereen kaupunki.
Rehevää lehtoa. Lähde saastunut, noin 10-20 m halkaisij.
11. Pyynikki
Kivikautinen asuinpaikka. Paikallistamaton. II.
Peruskartta 2123 09
Koordinaatit $x= 6820 60$, $y= 485 80$, $z= n. 90$
Pyynikki, Pyhäjärven puoleinen ranta, om. Tampereen kaupunki.
Hiekkarinnettä, puistoa.
12. Pyynikki II
Kiviraunio. III.
Peruskartta 2123 09
Koordinaatit $x= 6821 15$, $y= 486 10$
Kaupunginosa VII, 125/102, Palomäentien ammattikoulun tontti, om. Tampereen kaupunki. Rakennettu.
13. Viinikanoja
Kivikautinen asuinpaikka. Paikallistamaton. II .
Peruskartta 2123 09
Koordinaatit $x= 6820 20$, $y= 489 00$, $z= 77-82$
Kaupunginosa XXIII. Nekalantien, Idesrannan, Narvanraitin ja Idesjärven välinen rakentamaton alue. RN 1⁴, om. Tampereen kaupunki.
Viinikanojan kummallakin puolella alue on hiekkapohjaista, löydöt kummaltakin puolelta.
14. Taatala
Kivikautinen asuinpaikka. Paikallistamaton. II.
Peruskartta 2123 08
Koordinaatit $x= 6818$, $y= 488$
Taatalan ja Koivistonkylän kaupunginosat. Vihiojan rantapellot, om. Tampereen kaupunki.

15. Harkontie 2
Neljä kivirauniota. II .
Peruskartta 2123 08
Koordinaatit $x= 6818 15$, $y= 488 20$
Taatalan kaupunginosa. Harkontie 2 , kortteli 5314. Kaavoituksessa puistoalueena, om. Tampereen kaupunki.
Raunioiden koot $4,5 \times 2,5$ m ; $6,5 \times 2$ m ; $2,5 \times 0,5$ m ja $3,5 \times 3$ m . Harkontie 4 tontilla saunan perustana raunio noin 3×1 m. Lehtimetsää. Alue kivistä.
16. Valmetin vuori
Vartiopaikka. II.
Peruskartta 2123 08
Koordinaatit $x= 6818 35$, $y= 485 90$, $z= 103$
Härmälän kaupunginosa. Pyhäjärven vierellä korttelissa 773/1A , om. Valmet Oy.
Katso selostusta sivulla 17. Lehtimetsää, kalliota.
17. Myllysaari
Kiviraunio. III.
Peruskartta 2123 09
Koordinaatit $x= 6822 20$, $y= 487 30$
Kaupunginosa IX , 130a/71A .
Tuhoutunut 1800-1:n jälkipuoliskolla.
18. Lapinniemi
Hautakumpu. III.
Peruskartta 2123 09
Koordinaatit $x= 6822$, $y= 488$
Kaupunginosa IX , kortteli 146 .
Vuoritöyrämän päällä. Tuhoutunut sahaa rakennettaessa 1800-luvulla.
19. Kokinpelto
Kivikautinen asuinpaikka. II.
Peruskartta 2123 11
Koordinaatit $x= 6819 60$, $y= 490 75$, $z= n. 80$
Turtolan kaupunginosa. Kokki RN 9²⁹ , om. Tampereen kaupunki.
Sijaitsee Vuohenojan eteläpuolella, n. 200 m Idesjärvestä itään ja 50 m lanteen Vuohensillank. 18:sta.
Kaiv. Sarasmo 1968

20. Vuohenoja
Kivikautinen asuinpaikka. III.
Peruskartta 2123 11
Koordinaatit $x= 6819\ 95$, $y= 490\ 65$, $z= 85$
Vuohenojan kaupunginosa. Kalevantien ja Idesrannan risteys,
om . Tampereen kaupunki.
Teiden pirstoma ja tuhoama niittypalsta, hietamaa. Löy-
döt satunnaisia.
21. Pappinen I
Kivikautinen asuinpaikka . II.
Peruskartta 2123 12
Koordinaatit $x= 6821\ 15$, $y= 493\ 05$, $z= 100-105$
Pappilan kaupunginosa. Pappinen RN 2⁴ , om . Tampereen
kaupunki, haltija traktorinkulj. Matti Söder.
Peltoalue Pappisen tien kummallakin puolella, loivaa rin-
nettä.
22. Pappinen II
Rautakautinen asuinpaikka tai kalmisto. II.
Röykkiö noin 6x6 m , röykkiön pohjan jäännökset, neljä
uhrikuoppaa kalliossa, "nimikirjaimet "UL.
Ks. tiedot edellisestä.
23. Kaukajärvi
Kivikautinen ^{läily} asuinpaikka. II. Paikallistamaton .
Peruskartta 2123 11
Koordinaatit $x= 6818\ 15/50$, $y= 495\ 60/496\ 10$, $z= 100$
Vehmaisten kaupunginosa. Kaukajärvi RN 7¹¹ , om Tampereen
kaupunki, haltija Saarioinen Oy.
Asuinpaikka mahdollisesti multien alla varsin syvällä.
24. Linna
Rautakautinen kalmisto tai asuinpaikka. II.
Peruskartta 2123 12
Koordinaatit $x= 6820\ 52$, $y= 492\ 50$, $z= n. 104$
Takahuhdin kaupunginosa. Takahuhdinkatu 75. 5586/5, As.Oy.
Haukkakartano.
Neljä kivirauniota ja latomusta.
Kaiv. Rätty 1971.

25. Kalmo
Uhrilohde. III.
Peruskartta 2123 12
Koordinaatit $x= 6820\ 30$, $y= 492\ 10$, $z= 80$
Takahuhdin/Ristinarkun kaupunginosa. 5590/1 , om. Tampereen kaupunki.
Suoniittyä.
26. Kukkojenkivenmäki
Rautakautinen kalmisto . II.
Peruskartta 2123 12
Koordinaatit $x= 6820\ 32$, $y= 492\ 68$, $z= n. 100$
Pappilan kaupunginosa. Huunalankatu 9, Karikko RN 7¹³,
om. Erkki Salomaa.
Pihamaata ja talon alustaa. Tuhoutunut mahd. kokonaan.
Kaiv. Hackman 1909, Tallgren 1913.
27. Pappulanmäki
Rautakautinen kalmisto. II.
Peruskartta 2123 12
Koordinaatit $x= 6820\ 00$, $y= 492\ 90$
Ristinarkun kaupunginosa. Isomäenkatu 11 vierellä, RN 2⁴³.
om. Unto Kajander, sekä lähiympäristö.
Mäki 15 x 19 x 3 m . Luultavasti osittain tuhoutunut polttokenttäkalmisto. Mäen päällä mahd. uhrikivi.
28. Veijanmäki, Riihimäki ja Makasiinimäki
Rautakautinen kalmisto. II.
Peruskartta 2123 12 ja 2123 11
Koordinaatit $x= 6820\ 00$, $y= 493\ 22$, $z= 105$
Ristinarkun kaupunginosa. Ylä-Kässälä RN 10²⁸ ja Ala-Kässälä RN 10²⁰ , Toivola RN 15⁴¹.
Polttokenttäkalmisto, josta ei maanpäällisiä merkkejä. Nuotiosija.
29. Vilusenharju
Rautakautinen kalmisto. III.
Haiharan kaupunginosa. Sorala I RN 2¹⁶, om. Tampereen kaupunki.
Peruskartta 2123 11
Koordinaatit $x= 6818\ 45$, $y= 493\ 55$, $z= 120$
Kaiv. Sarasmo 1962, soranseul. Sarasmo-Nallinmaa 1971

30. Irjala
Hautakumpu. III. Paikallistamaton.
Peruskartta 2123 12
Koordinaatit $x= 6820/6821$, $y= 492$
Takahuhdin kaupunginosa. Nyk. Irjalan lastenkoti ja kansakoulu, maat pientaloasutuksella, 4961/34 om. Tampereen kaupunki.
31. Sikosuonmäki
Kalmisto tai uhrilehto. II.
Peruskartta 2123 12
Koordinaatit $x= 6820 65$, $y= 493 35$, $z= 100$
Pappilan kaupunginosa. Sikosuontie , 5569/8 om . Tampereen kaupunki ja RN 10²⁰ Ala-Kässälä, om. Kustaa Kässälän perikunta.
Lehtoa. Kummun päällä aurinkokivi, 2 seitaa, röykkiö.
32. Lukonmäki
Linnavuori. II.
Peruskartta 2123 11
Koordinaatit $x= 6817 20$, $y= 492 75$, $z= n. 120$
Viialan kaupunginosa. RN 5⁷⁷, om. Tampereen kaupunki.
Taajaa havumetsää. Kanjoni, jonka sivuilla maatonutta valitusta. Kaksi röykkiötä mäen päällä, kaksi rauniota alla.
33. Niihama I
Rysänuuni. II.
Peruskartta 2123 12
Koordinaatit $x= 6824 15$, $y= 492 50$, $z= n. 102$
Aitolahden eteläranta. RN 6¹⁷, om. Tampereen kaupunki .
Havumetsää, kangasmaata. Uuni n. 2 x 1,9 x 0,3 m.
34. Niihama II
Kiviraunio. II.
Peruskartta 2123 12
Koordinaatit $x= 6824 10$, $y= 493 50$, $z= n. 98$
Aitolahden eteläranta. RN 7⁵⁶, om. Tampereen kaupunki.
Taajaa havumetsää, kangasmaastoa. Raunio n. 5 x 3 m, pohjois-eteläsuuntainen.

35. Luhtaa
Kiviraunio. II.
Peruskartta 2123 12
Koordinaatit $x= 6823\ 90$, $y= 494\ 00$, $z= 100-105$
Aitolahden eteläranta. Luhtaa RN 2³⁷ , om. mv. Eero Luhtaa.
Lehmihaka, niittyä ja havumetsää. Alue kivistä.
36. Lammassaari = Pappilan Kartanonsaari
Rautakautinen kalmisto tai asuinpaikka. II.
Peruskartta 2123 12
Koordinaatit $x= 6823\ 86$, $y= 494\ 65$
Lammassaari. Päivärinne RN 2²⁵ , om. Kalevi Lumio
Lehtipuustoa.
Tark. Voionmaa 1938, pälsi 1943.
37. Keso I-II
Kivikautisten asuinpaikkojen ryhmä. II.
Peruskartta 2123 12
Koordinaatit $x= 6825\ 80$, $y= 493\ 20$, $z= 100-105$
Aitolahti.Hirviniemi. Keso RN 2²⁹ , om. Tampereen kaupunki.
Peltoa, savipohja.
38. Keso III
Kivikautinen asuinpaikka. II.
Peruskartta 2123 12
Koordinaatit $x= 6826\ 00$, $y= 493\ 35$, $z= n. 105$
Aitolahti.Hirviniemi. Keso RN 2³¹ , om. Pekka Keso.
Aitolahden tien pohjoispuolella, sekapuustoa.Kangasmaata.
39. Ruukonen
Kivikautinen asuinpaikka. II.
Peruskartta 2123 12
Koordinaatit $x= 6826\ 05$, $y= 493\ 80$, $z= n. 105$
Aitolahti, Hirviniemi, Ruukonen RN 1²⁴ , om. Timo Ruukonen
Peltoa, savipohja. Hiekkatölläs, ei kivik. löytöjä.

40. Laalahti
Kivikautinen asuinpaikka. II. Paikallistamaton.
Peruskartta 2123 12
- Koordinaatit $x= 6826$, $y= 495$, ja $x= 6828$ 40 , $y= 494$ 50
Kunpuilevaa rantamaastoa, peltoa. Jälkimmäinen Hurmanlasku,
tarkistamaton.
Aitolahti. Laalahti RN 1²⁵, om. Rurik, Markku ja Antti Pih-
kala.
41. Hurmanniitty
Kiviraunio. II. Tarkistamaton.
Peruskartta 2123 12
Koordinaatit $x= 6829$ 10 , $y= 493$ 90
Ks. edellä.
42. Ämmämäki
Lapinraunion jäännös. III.
Peruskartta 2123 12
Koordinaatit $x= 6826$ 48 , $y= 494$ 80 , $z= 105$
Katso ed.
Rauniosta jäljellä n. 5 m pitki, 2-rivinen kivireunus.
43. Nupinnokka
Lapinraunion jäännös. III.
Peruskartta 2123 12
Koordinaatit $x= 6825$ 60 , $y= 493$ 95 , $z= 100$
Aitolahti. Hirviniemi, Nupinnokka RN 4³⁹, om. Junkkarin pe-
rikunta, Alli Junkkari.
Rauniosta jäljellä n. 3 m pitkä , 1-rivinen reunus.
44. Ketara
Kivikautinen asuinpaikka. II.
Peruskartta 2123 12
Koordinaatit $x= 6825$ 70 , $y= 497$ 10 , $z= 105$
Aitolahti. Nurmi, Mäkelä RN 101¹ om Pekka Salonen ja Koti-
rinne 1¹⁸ om Erkki Salonen ja Tampereen Sp.
Epävarma paikallistus.
45. Lassinlinna
Luola. Historiallinen jäännös. III
Peruskartta 2123 12
Koordinaatit $x= 6824$ 64 , $y= 496$ 13

Irtolöytöluetelo : Kivikausi

Löydöt, jotka sisältävät kiinteän muinaisjäännöksen:

1. KM 1732 Reikäkivi , diar. 19.5.1951 . Löyt. v. 1935 Koivistonkylän Taatalan pelloilta. Katso HM 1298:4. Kiinteä muinaisjäännös n:o 14 .
2. KM 2201:672 Tasataltta diar. 14.2. ja 29.3.1883 . Läh. S. Wilskman . Nurmen kylä, Ketara, joen pohjasta. Katso numerot 3 ja 4 . Kiinteä muinaisjäännös n:o 44 .
3. KM 2877:15 Kourutalтта diar. 3.3.1893 . Läh. A. Wilskman. Nurmen kylä, Ketara, pellosta. Kiinteä muinaisjäännös n:o 44 .
4. KM 2877:16 Kehdonjalaksenmuotoinen hakku tai kirves diar. 3.3.1893. Läh. A. Wilsman. "Aitolahden kylän pelto." Kuuluu mahd. yhteen edellisen kanssa, kiinteä muinaisjäännös n:o 44 .
5. KM 11971:1-2 Keihäänterän teelmä diar. 28.9.1948 . Lahj. Katri Pispä . Lp. Pispän talon riihestä 200 m kaakkoon kasvitarhamaasta. Kiinteä muinaisjäännös n:o 1 .
6. KM 11971:2 Kivi-iskos diar. 28.9.1948. Löyt. Matti Pispä. Lp. Pispän riihestä n. 100 m kaakkoon pellosta, savimaa. Kiinteä muinaisjäännös n:o 1 .
7. KM 13929 Kirves diar. 5.7.1956 . Löyt. Kustaa Keso n. v. 1900, lahj. Emil Keso. Riihivainiosta kynnettäessä. Kiinteä muinaisjäännös n:o 37 .
8. KM 17244:1-5 Keramiikan paloja ja kvartsi-iskoksia diar. 1967 .Löyt. Lena ja Kristina Hjort. Vuohenoja, Kokinpelto, om. kaupunki, vuokraaja Muotialan tila. Kiinteä muinaisjäännös n:o 19 .
9. KM 17588:1-8 Keramiikan paloja ja kvartseja diar. 1968 . Sama kuin edellä. Kiinteä muinaisjäännös n:o 19 .
10. HM 778 Kourutalтта diar. 1911 . Löyt. työmies Matti Lindroos . Kaukajärvi, tilan maa, löytynyt ojaa kaivettaessa 1 m:n syvyydestä . Paikallistamaton kiinteä muinaisjäännös n:o 23 .
11. HM 1220:28 Kivikirves diar. 1926 . Löyt. Kalle Parvela.

- Miinikka, Narvanraititti 5. Löytynyt peltoa kuokkiessa. Ks. HM 1629:1 . Kiinteä muinaisjäännös n:o 13 .
12. HM 1298:4 Kivitaltta Koivistonkylä. Lahj. A. Krusberg. Katso: KM 1732 . Kuuluu mahdollis. kiinteä muinaisjäännös n:o 14 .
13. HM 1629:1 Kivikeihäänkärki diar. 15.5.1942 . Löyt. kaupungin perunakellarin perustusta kaivettaessa, hiekkamaasta ruohikon alta. Sijaitsee Idesjärven ja Viinikanojan yhtymäkohdalla. Ks. HM 1220:28 Kiinteä muinaisjäännös n:o 13 .
14. HM 1674:1 Nuijakivi diar. 29.3.1945 . Löyt. ja lahj. P.E. Suvitie . Pyynikin kasvitarhamaat, alakaivonseudulta 1943. Paikallistamaton. Kiinteä muinaisjäännös n:o 11 .
15. HM 2213 Reikäkivi diar. 1958 . Löyt. Vilho Salminen n. v. 1952 . Kalkku, Pitkäniemenkatu. Paikallistamaton. Kiinteä muinaisjäännös n:o 2 .
- Löydöt, joita ei ole paikallistettu tai ovat yksittäisiä :
16. KM 573 Oikotaltta diar. 1865 . Lahj. V. K. Lundahl. Katso Holmbergin katal. s. 64 ja Färlingin katal. n. 660 . Tark. tiedot puuttuvat.
17. KM 1606 Tasataltta diar. 1874 . Lahj. C.G. Idman verif s. 686 . Hatanpään kartano. Löydetty rautatietyössä pellolta kymäärän syvyydestä. Ei paikallistettu.
18. KM 1943 Kourutalтта, tasataltta, vasarakirves diar. 9.4.1879 , rva Augusta Wallenius. Messukylä, Hatanpää. Yhtenäinen löytöryhmä viittaa vasarakirveskulttuurin aikaiseen hautaan. Tarkemmat tiedot puuttuvat.
19. KM 1996:22 Talтта diar. 1879 , löyt. A.O. Heikel. Messukylä, Takahuhdin kylän joki. Ks. Heikelin kertomus s. 65-66.
20. KM 2093: Tasataltta diar. 1881 , lahj. M. Solin . Tampere, puutarhasta. Tarkemmat tiedot puuttuvat.
Depon. Tampereen kaup. museoon 28.9.1970
näytteille

21. KM 2101:197 Kivikirves diar. 17.11.1881 , lahj. S. Wilskman. Takahuhti, pelto.
Tarkemmat tiedot puuttuvat.
22. KM 2201:673 Tasataltta diar. 1883 , läh. S. Wilskman. Leinolan kylä, Yli-Nikkilän torpan pelto (Koskinen). Perintönä tallet. Tontti erotettu ja nykyisin Lyyti ja Risto Havian omistuksessa, os. Leinolankatu 8, Tampere. Suurin osa ympäröivistä pelloista on kaupungin omistuksessa: RN 1¹⁰⁰ ja 1⁹⁷ .
Ei todettu merkkejä kiinteästä muinaisjäännöksestä.
Peruskartta 2123 12
koordinaatit x= 6820 y= 494
23. KM 2201:674 Tasataltta diar. 1883 , läh. S. Wilskman. Palon kylä, Krekolan (nyk. Rekola) mma, Luoman torpparin pellosta.
Peruskartta 2123 12
koordinaatit x= 6829 y= 499
Ei todettu merkkejä kiinteästä muinaisjäännöksestä.
24. KM 2359:1 Kivikirves diar. 20.10.1885 , lahj. H. Lilje-roos. Tampere.
Tarkemmat tiedot puuttuvat.
25. KM 2519:249 Kaksoistaltta: kouru- ja tasataltta
diar. 1887 , läh. S. Wilskman . Tampere, Niemen rusthollin torpan pelto.
Peruskartta 2123 09
Koordinaatit x= 6824 y= 493
Tarkka paikallistaminen vaikeata, alue todennäköisesti jäänyt omakotiasutuksen alle.
26. KM 2519:251 Kourutaltta Ks. edelläolevat tiedot.
27. KM 2519:252 Kaksoistasataltta
diar. 27.1.1887, läh. S. Wilskman. Takahuhti, Rovastin pelto (=Pappila).
Peruskartta 2123 12
Koordinaatit x= 6820 y= 493
Ei paikallistettu. Alue omakotiasutuksella.
28. KM 2532:332 Vasarakirves
diar. 11.5.1887, läh. S. Wilskman. Leinolan kylä, Ala-Nikkilän talo. Talletettu perintönä.
Ala-Nikkilä RN 1⁹³, om. rva Helmi Riipivaara ja rva Marja-Terttu Se-lo , Leinolank 27 , Tampere.
Peruskartta 2123 12
Koordinaatit x= 6820 y= 494
Ei merkkejä kiinteästä asuinpaikasta tai muusta muinaisjäännöksestä.

29. KM 2877:14 Kivikirveen teräpää
diar. 28.2.1893 , läh. S. Wilskman. Messukylä, Takahuhti, Raholan talon pelto.
Ruotulan kaup.osa suurelta osin kaavoitettua ja rakennettua, ei merkkejä kiinteästä muinaisjäännöksestä.
Peruskartta 212312
Koordinaatit x= 6821 y= 491
30. KM 2986:3 Kourutaltoa
Deponoitu Hatanpään museoon 28.9.1970 näytteille
diar. 8.6.1894 , löyt. Juho Dahlgren, läh. S. Wilskman. Messukylä, Hallilan pelto.
Pelloilla ei todettu merkkejä kiinteästä muinaisjäännöksestä.
Peruskartta 2123 11
Koordinaatit 6816/6817 y=490
31. KM 3019:5 Tasatalta, pohj. Deponoitu Tampereen kaup. museoon 28.9.1970 näytteille
diar. 17.11.1894 , läh. S. Wilskman, löydetty 1874 .
Messukylä, Järvensivun pelto.
Tarkka paikallistaminen mahdollista, voi kuulua myös Kokin pellon asuinpaikkaan, n:o 19 .
32. KM 3059:7 Tasatalta
diar. 10.2.1895, läh. S. Wilskman. Aitolahti, Hirvänniemi, Albert Köllin pelto. Voi liittyä Keso I -asuinpaikkaan, ks. n:o 37. Köllin alueella ei todettu merkkejä kiinteästä muinaisjäännöksestä.
Peruskartta 2123 12
Koordinaatit x= 6825 30 y=493 65
33. KM 3596 Keskentekoinen kourutaltoa
Depon. Tampereen kaup.museoon näytteille 28.9.1970
diar. 18.10.1898, löyt. Valeri Salmi Tammerkoskesta koskeaperatessa.
34. KM 6865:5 Oikokirves
diar. 1915 . Tampereen seutu: Kangasala tai Pälkänen Lunastettu rautat.virkam. K. E. Boijerilta.
35. KM 11023 Olkapääkirves
Depon. Tampereen kaup.mus. näytteille 28.9.1970
diar. 1939 , lahj. rva Elli Majara. Ollut tietojen mukaan Grenetin talon saunakiuaskivenä Messukylän Vehmaisissa. Ta paamani esineen löytäjä rva Elli Majara kuitenkin sanoi esineen olleen Holvastin talossa (om. nykyään kaupunki) pirtin palomuurin ja muurin välissä sinne heitettynä, josta löytyi ennen lähettämistä. Rva Majara itse asui silloin Gröötin ("Kröötin") talossa.
Ei merkkejä kiinteästä muinaisjäännöksestä Holvastin lshelta.

36. KM 18826 Pyöreän kivinuijan teelmä
diar. 19.5.1972 , Tampereen inventoinnin yhteydessä löytynyt v.1971. Aitolahti, Aitoniemi RN 2264 .
Ei merkkejä asuinpaikasta.
Peruskartta 2123 12
Koordinaatit x= 6828.96 y= 490 77
z= 101
Peltoa tien vieressä, multamaata , paikoin punertava hiekkamaa nousee pintaan.
37. HM 1:1 Vasarakirves diar. 1904 , Tampere, rva L. Palearniuksen vintti. Löytöpaikka tuntematon.
38. HM 160:1 Kivitaltta diar. 1907 , löyt. ja lahj. Hugo Toimela . Löytynyt Pispalan sorakuopasta, minkä paikallistaminen jäi epävarmaksi. Pispalan valtatie varren soranottoaikoista ei tullut merkkejä kiinteästä muinaisjäännöksestä.
39. HM 341:18 Kivitaltta diar. 1908 , löyt. Erland Vormisto n. v. 1888, löytöpaikka Viialan kartanon Vormiston torpan lähellä. Vormiston tilan vanhaisäntä Sulo Vormisto, Erland Vormiston poika, osoitti löytökohdan tarkalleen. Löytöpaikkana on pieni savikuoppa metsässä n. 200 m pohjoiseen talosta polun vierellä ja lähellä pientä metsäniittyä. Kosteaa savikuopan ympärillä maaperä on paikoin hiesua pintaan asti, mutta mitään merkkejä kiinteästä muinaisjäännöksestä ei saatu. Taltta löytynyt lapiolla savea otettaessa.
Peruskartta 2123 11
Koordinaatit x= 6813.85 y= 491 44
z= 116
40. HM 390:1 Kourutaltta diar. 1908 , löyt. Romanus Pusa läheltä sikuritehdasta, Nalkalan kaupunginosassa, 2 m:n syvyydestä. Paikka nykyisin puistoa, maapohja korotettua, Ratinaa vastapäätä. Paikka ollut varmasti sovelias asuinpaikaksi Tammerkosken alueella.
41. HM 1176:15-18 Kiviaseita Sijainti ollut Aleksanterin vanhan puukansakoulun vintillä. Kohtalo tuntematon.
42. HM 1194:22 Piikivi Lahj. vaskiseppä Otto Niemi, Tampere. N. 9 cm pitkä, lävillinen kivi.
Tarkemmat tiedot puuttuvat.
43. HM 1212:34 Kivikirves Löytöpaikka ja muut tiedot puuttuvat.

44. HM 1212:35 Kivikirves Löytöpaikka ja muut tiedot puuttuvat.
45. HM 1232:1 Kiviase Löytöpaikka ja muut tiedot puuttuvat.
46. HM 1472:6 Vasarakirves Löytöpaikka ja muut tiedot puuttuvat.
47. HM 1503 "Maalikivi" Löyt. Arvo Valanto v. 1937 vesijohto-ojaa kaivettaessa 50 cm:n syvyydestä Kalliokatu 8 , Tampere. Tarkemmat tiedot puuttuvat.
48. HM 1646:6 Kiviaseen kädensija tai luonnonkivi
Pituus 12,5 cm, Tampere. Tarkemmat tiedot puuttuvat.
49. HM 1855:1 Kourutaltoa diar. 11.11.1953, lahj. arkkite. T. Paatola. Löytynyt v. 1894 Viikinsaaresta.
Tarkemmat tiedot puuttuvat, henkilö tuntematon Arkkitehtiliitossa. Löytöaika ja-paikka epävarmat.
50. HM 2341 Tasataltoa diar. 1959 , löyt. Simo Lappi. Entisen Irjalan talon maalta, Alasjärvestä laskevan ojan pohja, n. 1 km länteen järvestä, n. 30 cm ojan pohjaa syvemmällä, savimaassa, kohdalla on karikkoa. Löytäjä näytti taltan paikan. Alue on vielä kosteata, suoperäistä maata, entistä järvenpohjaa. Ympäristö on matalaa ja tasaista. Savimaata on ojan perusteella ainakin 2 m:n paksuudelta, ojan pohja on nykyään n. 50 cm löytökohtaa syvemmällä eli kaikkiaan 1,2 - 1,5 m. Peruskartta 2123 12
Koordinaatit x= 6822 17 y=491 88
Tienja ojan leikkauspiste.
51. HM 2576 Kourutaltan katkelma
diar. 10.4.1959 , löyt. Heikki Linnana Aitolahdesta siirtomaasta, joka otettu Takahuhdin Linnan tilan pellon reunasta, lounaaseen viettävältä rinteeltä läheltä kivikkoista mäkeä.
Heikki Linnan sedän dipl.ins. Antti Linnan - Linnan tilan ent. omistaja - avulla selvisi mainittu kohta. Alue on suurimmaksi osaksi jäänyt kerrostaloasutuksen alle, ympäristö ei antanut tukeaa kiinteään asuinpaikan olemassaololle.
Peruskartta 2123 12
Koordinaatit x= 6820 58 y=492 30

52. HM n:tta Oikokirves Löyt. Seppo Virtanen Ikurista läheltä Niittäjäntietä pellostä. Alue osittain peltoa, osittain metsämaata. Palstoitettu osittain omakotiasutukselle. Niittäjäntien ja Kuninkaankadun kulmuksesta lähtien peltojen yläosassa Kuninkaankadun varrella nousee punertava hiesu pintaan asti, muualla maa on multasavi-kivikko- tai vesiperäistä. Ei merkkejä kiinteästä muinaisjäännöksestä.

53. HM n:tta Reikäkivi Löyt. Eino Laakso v. 1945 Tampereen kaupungin alueelta Messukylän rajan läheltä Kosken maantiestä n. 200 m pohjoiseen, turpeen alta savikerroksesta maata kuokittaessa. Huoltopoliisi Eino Laakso näytti tarkan löytöpaikan, nykyään Toivo Niemisen omistama omakotitontti osoitteessa Karhunkatu 75 Kisvanmaan kaupunginosassa. Tontille on tuotu kiintomaata parin metrin verran. Alue on hiekkarinteen vieressä, rinne on mäntyvaltaista puistoa. Merkkejä kiinteästä muinaisjäännöksestä ei tullut. Ympäristö on muuten omakotiasutuksessa.

54. Tampereen Koiviston kansakoulu:

Tasataltta Löytänyt Martti Lahtinen n. v. 1939 Lakalaivasta, Ol. Voiman sikalan luona olevasta pellostä. Ks. Esihist. os. kiertokirje kansakouluille n:o 5771. Aluetta halkoo valtatie 3. Vanha hirsinen kaupparakennus on jäljellä hylättynä, sikalaa ei enää ole, mutta sikalan peltoalue tuli suunnitteen paikallistettua. Maa on savikkoa, lähistön hiekkarinteestä tai muualta ei tullut merkkejä kiinteästä muinaisjäännöksestä. Alue luultavasti tuhoutunut tietyön yhteydessä.
Peruskartta 2123 08
Koordinaatit x= 6817 10 y= 487 75

55. Tampereen Suomalainen Tyttökoulu:

Poikkikirves ja kivikirves

Löytynyt Tammerkosken rannalta sorakerroksesta perustusta rakennetussa. Rannalla mahd. tuhoutunut asuinpaikka.

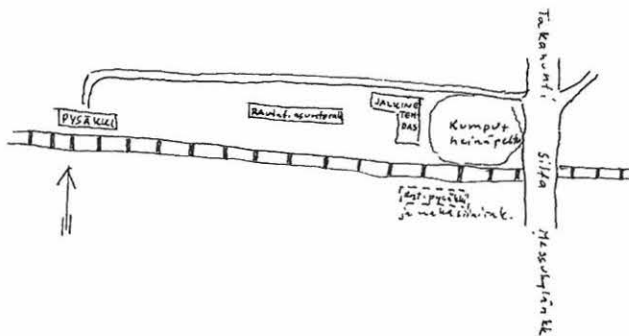

66. KM 11350:1-7 Miekansäilä, säilän kärki, angokeihäänkärki, 3 veistä, kilvenkannatinraudan puolikas
diar. 1943 , löyt. Arvo Lumio, läh. G. Ebbberg. Messukylä, Kartanonsaari, "Suvirinne" (Päivärinne).
Kiinteä muinaisjäännös n:o 36 .
67. KM 14577 Keihäänkärki diar. 1959 , löyt. Olli Piispainen ja Lasse Inkinen. Takahuhti, Isomäenkatu 11 kohdalta, tien vierestä, n. 70 cm:n syvyydestä.
Kiinteä muinaisjäännös n:o 27 .
68. KM 15175:1-2 Miekka ja palaneita luunsiruja
diar. 31.6.1961, löyt. Heikki Arjanne, Vilusenharju.
Kiinteä muinaisjäännös n:o 29 .
69. HM 185:1-3/2 rannerengasta, 1 ruukkuhelmi ja vyösolki
diar. 1908 , löytyneet v. 1900, lahj. K. Kässälä (Pohjanheimo), suljettu hautalöytö, Takahuhti, Veijanmäki .
Kiinteä muinaisjäännös n:o 28 .
70. HM 1481:1-2 2 keihäänkärkeä
Aitolahdi, lahj. Tampellan seppä-Lumio. Mahd. Lammassaaren löytöön liittyvä. (diar. n. 1937).
Tarkemmat tiedot puuttuvat.
Kiinteä muinaisjäännös n:o 36.
71. HM 1549:1 Keihäänkärki Löyt. Ernst Virtanen, Takahuhti, Jankank 25 , pihamaalta 5 cm:n syvyydestä . (Nyk.talon nimi Saarela, om. M.P.Grönlundin perikunta). Liittyy Pappulanmäen kalmistoon.
Kiinteä muinaisjäännös n:o 27 .
72. HM 1728 Paimensauvaneula
diar. 5.4.1951 , Messukylä, Takahuhti, Hinttala, Kukkojenmäen kalmisto. Tarkemmat tiedot puuttuvat.
Kiinteä muinaisjäännös n:o 26 .
73. HM 2831 Avain, 2 pistokeihäänkärkeä, puukko
diar. ? , Takahuhti, Kalliomäki RN 3³⁹, Jankank 31 , om. ja löyt. Arvo Salminen. Pappulanmäki.
Kiinteä muinaisjäännös n:o 27 .
74. SM 10150 Keihäänkärki Veijanmäki, Kässälän pelto.
(SM=Satakunnan Museo) Tarkemmat tiedot puuttuvat.
Kiinteä muinaisjäännös n:o 28 .

Löydöt, joita ei ole paikallistettu tai ovat yksittäisiä:

75. KM 2519:262 Tuluskivi Messukylä, Leinolan kylä, Yli-Nikkilän maalta, suosta 2 kyynärän syvyydestä ojaa kaivettaessa. Tarkemmat tiedot puuttuvat.
76. KM 2635:492 Keihäänkärki diar. 1889 , Messukylä. Tarkemmat tiedot puuttuvat.
77. KM 2825 Keihäänkärki diar. 1892 , Messukylä, Aakkulan kappalaisen virkatalom pellostä. Tarkempi paikallistus puuttuu. Aakkula:
Kartta 2123 11
Koordinaatit: x= 6819 , y= 491

78. KM 6337:32 Kupurasolki diar. 1912 , Messukylä , Pysäkki. Lahj. asemamies B. Keinänen. Makasiinirakennuksesta n. 40 m suuntaan NNW, valtion maasta, kulkeutunut ehkä yläpuolella olevasta viettävärinteisestä pellostä. Pysäkin ja makasiinin paikka selvisi nykyisen aseman henkilökunnan avulla:

Kartta 2123 11 : x=6819 74, y=492 28
Mainittu pelto on ehkä ollut kumpareella tien vieressä, eikä tarkoita Ristinarkulta rautatiehen asti ulottuvaa loivarinteistä peltoa. Kumpareella löytyi rakennusjäännöksiä ja vanhoja ratapölkkyjä turpeen alta, merkkejä kiinteästä muinaisjäännöksestä ei löytynyt. Löytötietoihin nähden alueen tuntomerkit vastaavat.
Kumpu: x= 6819 85 , y= 492 35 .

79. KM 6865:9-10 2 tuluskiveä diar. 1915. -:9 Hatanpäästä järvenpohjasta ja -:10 Messukylän Pappilasta. Tarkemmat löytötiedot puuttuvat.
80. KM 15156 Pronssisolki diar. 1961. Löyt. Artturi Virkkunen, Messukylä, Viialan ratapiha. Sora tuotu läheltä Messukylän kirkkoa.
Kyseessä luultavasti ns. Aakkulan harjun kuoppa: kartta 2123 11 koordinaatit x= 6819 25 , y=492 25
Harjulla Yoldia-rantakiveystä, ei merkkejä kiinteästä muinaisjäännöksestä, ellei ole kyse Vilusenharjun tapaisesta alueesta.

81. HM 726:1 Kirves Löyt. Väinö Virtanen v. 1918 Tampereen Lapinniemiessä, ns. Lönnqvistin sahan kohdalla Lapinniemen puuvillatehtaalle kaapelijohtoa laskettaessa. Tarkemmat tiedot puuttuvat.

82. HM 1366:15 Ruuhi diar. 1934. Ilmoitettu Messukylän kunnalliskodista 24.1.1934. Messukylä, Pikku-Niihama-järvi, Hinttalan maa Kiikkisen kohdalla Takahuhtiin päin. Pituus 270 cm, lev. 45 cm. Ajoittamaton.
83. HM 1377:9 Tulusrauta diar. 1934. Tampere, Epilä, Kurikan pelto. Tarkemmat tiedot puuttuvat.
84. HM 1396:1 Keihäänkärki Tampere, Läntinenkatu, portaitten perustuksia kaivettaessa, 20 cm syvyydeltä, v. 1934. Nuor. rautak. Läntinenkatu = Näsilinnankatu
85. HM 1601 Keihäänkärki diar. 1941. Tampere, Lamminpää, Lamminkylän pelto (Epilä). Tarkemmat tiedot puuttuvat.
86. HM 1702 Kirveenterä diar. 28.1.1950, Lauri Santamäki toim. museoon, viikinkiaik.terä. Tampere, Kalevankangas. - Kunnallisneuvos Lauri Santamäki ei itse ole esinettä löytänyt eikä toimittanut sitä museoon, hän muistaa tapauksen hämärästi ja kertoi jonkun muun löytäneen esineen, jota hän oli arvellut viikinkiaikaiseksi esineen löytäjälle. Tämä henkilö - jäi tuntemattomaksi - on toimittanut esineen museoon hänen nimissään, kuten hän arveli. Tarkemmat tiedot puuttuvat.
87. HM 1729 Rengassolki diar. 15.4.1951, löyt. Kalle Lehtomäki, Tampere, Koivistonkylä, Taatala. Perunapelto, kylätien varressa. Tait. Lehtomäki paikansi alueen tarkemmin: Pirkanmaan Ammattikoulun nyk. tontti, Koivistontie 31. Tontti on asfaltoitu. Löydön yhteydessä ei ilmennyt mitään erikoista. Alueella, joka on ammattikoulun yläpuolella, on sijainnut ent. Taatalan rakennukset. Alue on merkitty kaavoituksessa puistoksi (kortt. 5312 ja 183, om. Tre). Alueella on muutamia röykkiöitä, 2 tai 3 kpl., jotka luultavasti ovat syntyneet Taatalan pihaa raivattaessa. Röykkiöitä ei ole merkitty kiinteiksi muinaisjäännöksiksi luetteloon, mutta röykkiöitä raivattaessa on syytä olla varuillaan.

88. HM 1812 Kirves diar. 1953, toim. kaup. rakennus-
tsto (DI Naarvala) 29.4.53. Löyty-
nyt Uudenkylän Sudenkatu 32:n koh-
dalta. Esine oli vanhan liiterin
lähellä savimultapellossa lasturo-
jun seassa. Paikka koilliseen viet-
tävää rinnepeltoa 91 m ymp. Notkon
kautta on mennyt puroreitti Ides-
järveen n. 150 m löytökohdasta.
Lähin talo on Jousikatu 20:ssä, Su-
denkatu 32 on rakentamaton tontti.
Notkossa on runsaasti kiviä, mut-
ta ei merkkejä mistään kiinteästä
muinaisjäännöksestä. Kirves mahd.
ei-esihistoriallinen.
89. HM 2444 Tuluskivi Takahuhti, Nyyrikintie 4:n tontti.
Kynnöspellon pinnasta, n. 30 cm
purouomasta, 96 m:n korkeuskäyräl-
tä. Löyt. Lauri Pollari (nyk. os.
Nyyrikintie 4 B). Alueella on ker-
rostaloja, maapohjaa on korotettu.
90. HM 2720 Putkikeihäänkärki diar. 1966, löyt. konst. Eino Kos-
kenniska Koivistonkylän Santamatin-
katu 13:ssa. "Paikalla ollut 1800-
l:n lopulla Hurringin talon päivä-
työläisen asunto. Paikalla on ir-
tosoraa, jota tuotu muualta taloa
tehtäessä. Kärki luultavasti tul-
lut soran mukana tai muulla tavall-
la." Ei lisättävää tietoon.

Esihistoriallisten kohteiden kaivausten luettelonumerot

19. Kokinpelto , kk. , KM 2764
Kaiv. Esko Sarasmo 1968
24. Linna , rk. , KM (18811) 18440
Kaiv. Jouko Rätty 1971
26. Kukkojenkivenmäki , rk. , KM 5351:1-53 ja KM 6337:1-31
Kaiv. Alfred Hackman 1909 , A.M. Tallgren 1913
29. Vilusenharju , rk. , KM 17208 , KM 18556
Kaiv. Esko Sarasmo 1962 , T. Nallinmaa 1971

Huomautus löytöluetteloihin

Inventoinnin aikana saadut ja tehdyt löydöt eivät sisälly irto-
löytöluetteloon, sikäli kuin ne on mainittu tekstissä kunkin kiin-
teän muinaisjäännöskohteen kohdalla erikseen.

Irtolöytöluettelossa ne esinelöydöt, joiden on mainittu olevan
kiinteiltä muinaisjäännöksiltä - samoinkuin tekstissä -, mutta
jotka ovat paikantamattomia tai muuten epävarmoja, saattavat
luonnollisesti olla hajalöytöjä, ellei kiinteätä muinaisjäännöstä

myöhemmissä tutkimuksissa todeta.

Kirjallisissa lähteissä mainittuja kiinteitä muinaisjäännöksiä, joita ei ole löydetty sekä eräitä historiallisia kiviröykkiöitä

Hj. Appelgren, Suomen muinaislinnat. Tutkimus vertailevan muinaistieteen alalla. SMYA XII, Hki 1891, s. 19 :

" 27. Messukylä. Lencqvist mainitsee täällä erään Lapinlinnan, joka on 'korkea vuori muutamalla saarella Näsijärven, likellä rajaa' ja arvelee sen lappalaisten puolustuspaikaksi. Heikel tiedusteli tätä ja kuuli vihdoinkin että joku Lapinsa ri-niminen paikka löytyy liki Tasasen taloa Niihaman lähdelmassa, 'mutta ettei siinäkään ole muuta kuin pieniä karia.' (Åbo Tidn. 1778, s. 143; Heikel, Pirkkalan kihlakunnan muinaisjäännöksiä, s. 66.)

A.O. Heikel, Kertomus Pirkkalan Kihlakunnan Muinaisjäännöksistä, Vet.Soc^s Bid.g., n. 38, IV Messukylä, mainitsee edelleen s. 66, kohdassa 2; että Näsijärven saarilla on ollut "Lappringar", kivisiä, kehänmuotoisia rakennuksia, "jotka arvattavasti olivat olleet lappalaisten kodan perustuksia". Hän mainitsee Appelgrenin tavoitin myös Lassinlinnan, mutta kun Appelgren puhuu Lassinlinnan luolan käytöstä sodan ja isonvihan aikana, Heikel toteaa, ettei Lassinlinnassa "oltu huomattu mitään erinomaista". Heikelin tietoon perustuu kiinteiden muinaisjäännösten luettelossa mainitut Myllysaaren ja Lapinlahden löydöt (s. 66).

Voionmaa, Tampereen historia I, s. 25, mainitsee että Teiskossa on Koljonsaarella tarinan mukaan ollut "lappalaisten kirkko".

Kalevankivi on perimätietojen mukaan ollut jättiläismäinen kivi Kalevankankaalla. Perimätiedot eivät kuitenkaan enää kerro sen entistä merkitystä tai millöin se on hävinnyt ja mistä syystä. Kalevankivi on todellakin ollut olemassa, se on mainittu isojaon kartoissa ja varhaisemmissa maanjakokartoissa. Viimeisin tieto siitä näkyy olevan maanmittari Yaae Luthov'in kartassa vuodelta 1758 (Maanmittaushallituksen kartta-arkisto, 14.7.1758, H8 4/15) Karttojen tietojen mukaan se on sijainnut aivan Kalevankankaan harjannetta pitkin kulkevan tien vieressä, tien eteläpuolella. Varhaisemmissa kartoissa mainitaan myös sen suuruus.

Noidanvasara mainitaan puolestaan rajapaikkana Ylöjärven ja Hyhyn kylän välillä keskiajan lopulla, "suuri kivi asumattomassa korvessa". Sen mainitaan olleen Teivaalan maalla ja Kaukovalta arvelee sen olleen kaukaisilta ajoilta ja olleen mahdollisesti lappalaisten seita (Kaukovalta, Pirkkalan heimo- ja keskiaika. Pirkkalan historia, Tampere 1934., s. 38).

Ämmänmäki Aitolahden Palon kylässä Partolan talon alueella on Suomen Nimiarkiston nimilipun (99/26 1, Riitta-Liisa Kerttula 1970 cl) mukaan pakanuuden aikana, kerrotun mukaisesti, ollut naisten uhripaikka. Samanlainen tiedonanto on myös Ämmänmäen kohdalla Laalahden talon alueella, kuten kiinteiden muinaisjäännösten luettelossa kohdassa 42 on mainittu. Partolan asukkaat eivät tienneet Ämmänmäestä mitään, enkä itsekään sitä löytänyt. Sen sijaan Partolan alueella on maalöytöjen mukaan ollut ilmeisesti sotilastorppa tai torppia, joiden jäännöksinä mm. rakennusten peruskiveyksiä on vielä näkyvissä. Löydöt ovat Partolan talossa, erilaisia tarvekaluja, savipiippuja jne.

Niihamassa, kiinteiden muinaisjäännösten n:ot 33 ja 34 välillä on pieni, jo osittain umpeenkasvanut niittyalue, jonka tuntumassa ja aivan järven lähellä on iso kiviröykkiö rannan suuntaisena. Röykkiön päällä kasvaa näreitä. Röykkiö on n. 4x5 m ja 0,5 m korkea. Sen läheisyydessä on puolestaan pohjois-eteläsuunnassa kiviaita ja vähän itäänpäin ja lähempänä rantaa suuri maakuoppa, joka vaikuttaa entisen perunakuopan jäännökseltä, vaikkei puurakenteista ole enää mitään jäljellä, pohjalla on vanha ämpäriinjäännös. Näiden löytöjen lähellä on maassa eräitä kaivantoja. Ne kaikki ovat luultavasti peräisin ajalta, jolloin alueella on asunut joku erakko, josta vanhoilla ihmisillä on joitakin muistikuvia. Käsitin tämän ajoittuvan vuosisadan alkuun tai 1800-luvun loppupuoliskolle. Rakennuksesta en löytänyt mitään jäännöksiä, ellei rakennus sitten ole sijainnut mainitun ~~ään~~ kiviröykkiön päällä ja puuosat ovat sittemmin lahonneet. Alueelle johtaa rannansuuntainen polku Luhtaan talolta, samoin Soukon mökin luota.

Helsinki, 30.3. 1972

Jouko Rätty

YLÖJÄRVI , Tampere 9 , Ryydynpohja

Peruskartta N:o 2123 09

Koordinaatit x= 6824 99 , y= 481 74 , z= 115

Ny. 38456-38458

Tampereen inventoinnin 1971 yhteydessä löytyi aivan Ylöjärven ja Tampereen rajan tuntumassa Ryydynpohjan rantatörmän päältä olevalta niityltä kolme (3) rauniota, joita on syytä epäillä muinaisjäännöksiksi. Koska oli pyhäpäivä, en tavoittanut lähitalojen asukkaita kotosalta, eivätkä kauempana olleet osanneet antaa tietoja maanomistus- ym. suhteista. Lähimmän talon omistajan nimi on Soveri Ryydynpohjan kylässä, RN 1¹⁷.

Mainittu niitty on nykyään lähinnä nurmikenttää, jolle on tehty puuistutuksia, sen vieressä oleva pelto sen sijaan on viljelyllä. Nurmesta erottuu näkyviin vain vähän maanpinnan yläpuolella kaksi pitkänomaista koillis-lounäs-suunnassa olevaa rauniota, ja vähän niiden alapuolella kolmas, joka on suurimmaksi osaksi maan peittämä ja pyöreä, erottuu maasta heikkona kumpuna.

Raunio 1 : Mitat n. 6,0 x 2,5 x 0,4 m (pituudesta näkyvissä 4,0 m). Kivet yleensä isoja, n. 20-40 cm halkaisijaltaan.

Raunio 2 : Mitat n. 3,0 x 1,5 x 0,2 m (maan alla mahd. pitempi). Kivet suurimmaksi osaksi maan peitossa, kivistä muutamat ovat isoja 20x30 cm ja loput pieniä 10-15 cm halkaisijaltaan, terävasärmäisiä.

Raunio 3 : Kumpu n. 10,0 x 5,5 x 0,5 m , multakerroksen vahvuus on n. 0-30 cm, kumpu pyöreähkö, kivet pienistä aina 30-40 cm:iin halkaisijaltaan.

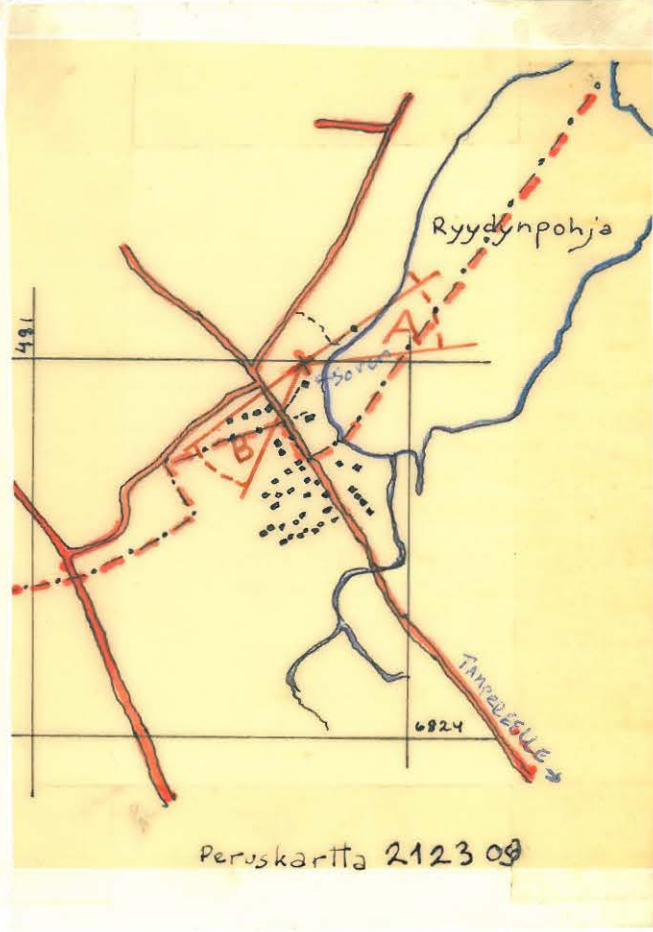
Helsinki 20.3.1972

Jouko Rätty

Neg. 38456

Raunio 2, kuva lounaasta (kpiirros A)

Raunio 3 puun alla ja ympärillä, kuva koillisesta (kartta-piirros B)

Neg. 38457

Yl. j. Järvi

Tampere

Lapinrauniot.

Lentävänniemen Reuharinniemen kärjessä.

Kartta 2123-09 ; x 8542 y 2413

1. (Niemen kärkeä lähinnä). Koko n. 5 x 5 m , kivet keskimäärin 20 cm läpimittaisia, oss 10 ja 30 cm, muutama miehennostannaanen. Kivet tummaa liusketta, useimmat lohkopintaisia ja nelisärmäisiäkin.

Kiviä on ollut arviolta 40 cm kerros. Nut keskiala on avarasti kainettu, ja luultavasti kaivettu vähän kuoppaakin sorapohjaan.

2. Edellisestä n. 11 m lounaaseen. Koko n. 4 x 4 m, keskeillä isohko maakivi ja isoja kiviä myös reunapuolilla. Kivet pistää esiin nurmesta, joten näyttää olevan vain raunion pohja, josta kiveys on viety pois.

Kivet samantapaisia kuin raunio 1:ssä.

Rauniot sijaitsevat maastollisesti hallitsevalla ja järveltä käsin eri tyisesti huomiota herättävällä paikalla Lentävänniemen jatkona kaakkoon pistävän kapean ja polvekkeisen Reuharinniemen kärjessä. Paikka on n. 60 metrin levyinen kymmenisen metriä korkea männikköä kasvava hiekkaharjanne. Rauniot ovat hatjun korkeimmalla kohdalla ja niiltä on esteetön näköala laajalle järven selälle.

Harju on kallioperustainen ja siinä on siirtolohkareitakin.

Tampere 20. 2. 71

J. Järvi

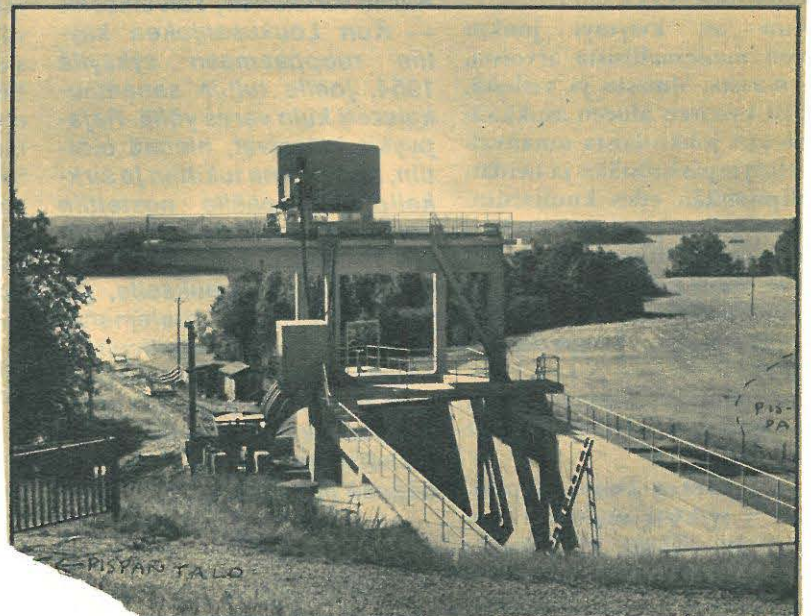

A:56-57

Neg 38329 Foto : Jouko Rätty . Kuva lounaasta, oik. Pispalan talo.

Pispalan uittotunneli rakennettiin Tampereelle v. 1965—68. Nä-sijärvestä Pyhäjärveen johtavan tunnelin pituus on 304 metriä ja sen kustannukset nousivat 5,6 miljoonaan markkaan. Tunnelin tähänastinen käyttö on supistunut muutamaan koemielessä laskettuun nippuun. Joulukuulla 1969 esitti kansanedustaja Matti Raipala kyseistä metsähallituksen rakennuttamaa uittotunnelia käytettäväksi Lielahten tehtaitten jätevesiputkena Nä-sijärven saastumisen estämiseksi!

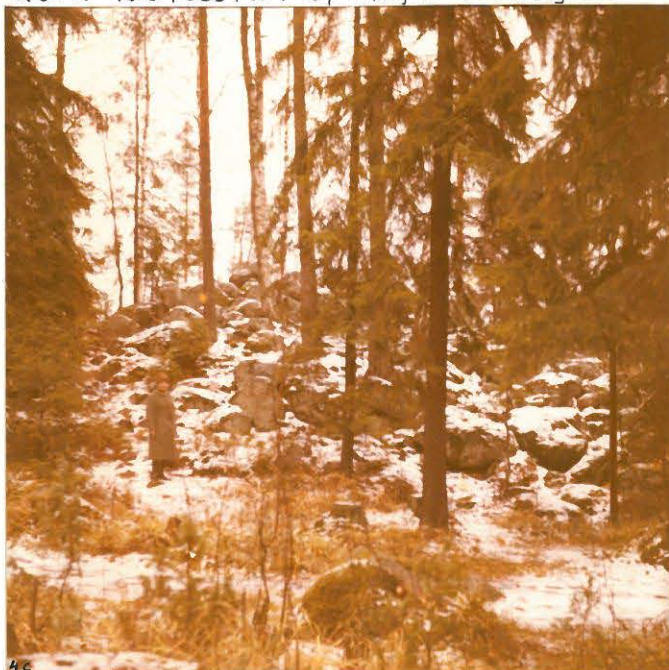

Kuva pohjoisesta. Kuvassa paikan näyttänyt op. H. Lilja.

38330 Foto: Jouko Rätty 1971

Kuva luoteesta. Opettaja H. Lilja.

38331 Foto: Jouko Rätty 1971

54-53
38332

Foto: Rätty 1971 Kuva 1

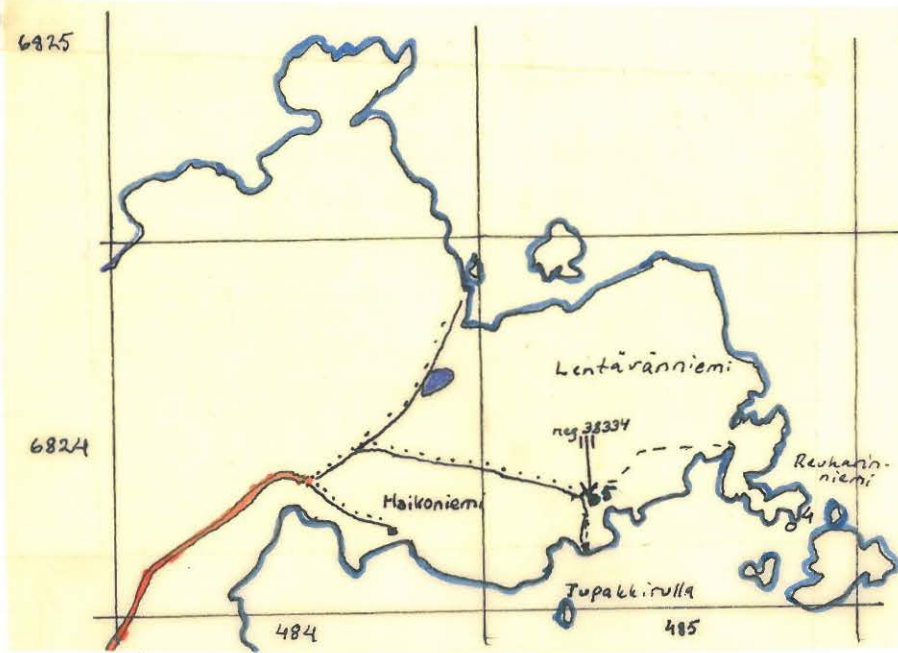

54-55
38333

Foto: Rätty 1971 Kuva 2

TAMPERE TAMPERE 5
LENTÄVÄNNIEMI

TAULU IV

75
38334

Foto: Rätty 1971

TAMPERE TAMPERE 6
ALANIEMENKATU 10-12

TAULU V

62-63

38335 Foto: Jouko Rätty 1971

38336

Liittovuori kaakosta . Foto Jouko Rätty , 1971

38337

TAMPERE TAMPERE 9
KÄRÄJÄTÖRMÄ

TAULU VII

38338 Kuva idästä . Jouko Rätty 1971

A:64-63
38339

Foto: J. Rätty 1971

Raunio n:o 3

A:64-65
38340

Foto: J. Rätty 1971

38341 Foto: J. Rätty 1971

Raunio n:o 4 →

Raunio n:o 1

A:64-63

TAMPERE MESSUKYLÄ 20
VUOHENOJA

TAULU IX

B.60-61

38342

Foto: J. Rätö, 1971

Idesranta, taustalla Idesjärvi.
Löytijä äänimäisenä oikealla
olavasta ruuasta.

A:58-59

38343 Foto: J. Ritty 1971

Jäänne raunion pohjasta, oik. olevat kivet mahdollisesti raunioita perustista.

A:68-69

38344 Foto: J. Ritty 1971

Raunio. halkaisija n. 6 m. Lähinnä vain suuret reunakivet jätettiin muodosteen melkein säännöllisen ympyrän. Kuvassa taustalla Pappiden navetta, jonka oikealla kulmalla on kalliö, jossa on 4 kuppia. ks. taulu II.

A:70-71

38345 Foto J. Rätty 1971

A:72-73

38346 Foto J. Rätty 1971

B: 15-16

38348

TAMPERE AITOLAHTI 24
LINNA

TAULU XII
KUVAT: J. RÄTY 1971

38347

Kumpu, jonka pohjalla latomus 1.

38349

B: 11-12

B: 9-10

B:5-6

38350

Kumpu, jonka keskelle tehty kellari-
auto-
vaja. Turpeen alla latomusta. Löytöjä
rajan kummaltakin puolelta, läntiseltä
puolelta koivuryhmän ja vajamäiltä.
Kohde n:o 3 inventointikertomuksessa.

B:5-7

38351 Koivukuja Takahundintieltä pihaan. Kooja viivoitettu

38352 Kiveystä rajan ja koivun välissä. Keramiikan kpl. (*)

38353

A:65-66

A:67-68

TAMPERE AITOLAHTI 26 KUKKOJENKIVEN MÄKI

TAULU XIV

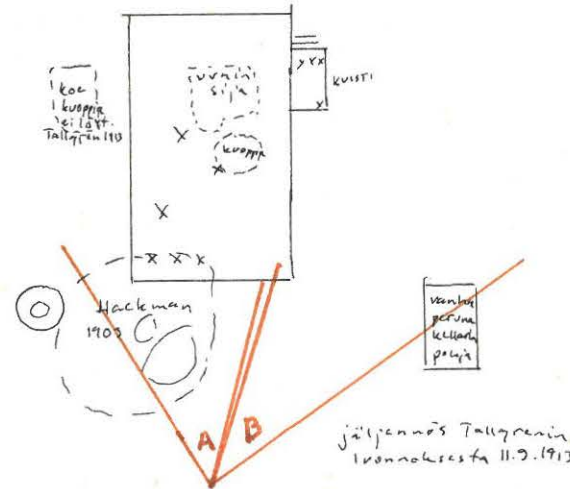
KUVAT JOUKO RÄTY 1971

38354 **A.** Rra Salomaa ja kalmissaalue. Talon alla oleva irtotiekkä on seutumatka

38355 **B.** Kuvassa näkyvä puutarhakiveys voi olla osa kalmissaalueesta. Karttojen mukaan kohdalla ei ole historiallisia tutkimuksia.

TAMPERE AITOLAHTI 27 PAPPULANMÄKI

TAULU XV

KUVAT: J. RÄTY 1971

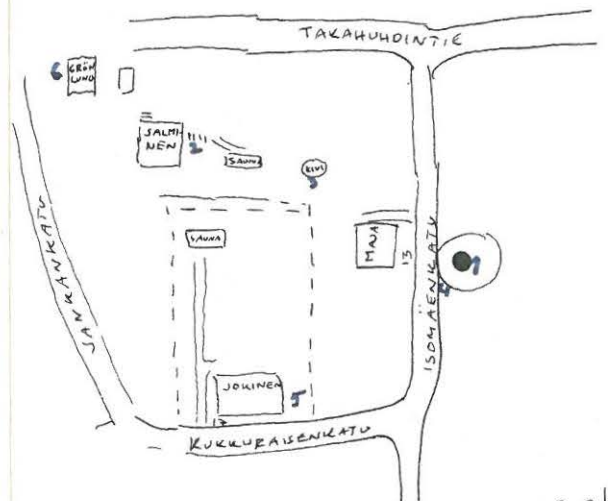
14-15

38356 Pappulanmäki etelästä. Nuoli osoittaa "kuppikiven" kohtaa. Keihäänkätjen (KM 14577) löytöpaikka (x). Keramiikan paloja (*).

19-20 Kf

38357 Pieni "kuppikivi" (?)

Luonnos alueen löydöistä

1. Pappulanmäki
2. HM 2831 (hauta)
3. Keramiikkala ym.
4. KM 14577 (keihäänkätjen)
5. Kadonnut keihäänkätjen
6. HM 1549 :1 (keihäänkätjen)

23-24

38358 Salminen, Jankank.31. Hautauslöydöt (HM 2831)
- löytöpaikan sijainti (x), Keramiikan paloja
(x).

31-32

38359 Tarkempi sijaintipaikka (HM 2831).

28.

TAMPERE AITOLAHTI 28 / MESSUKYLÄ 28

VEIJANMÄKI

TAULLU XVII

KUVAT: J. RÄTY 1931

¹⁰⁻¹¹
38360 Veijanmäki ja Kässälän vanha päärakennus
länsilounaasta.

A. 9-10
38361 Veijanmäki. Vasemmalla taustalla makasiiniraken-
nus ja Hakasiinimäki.

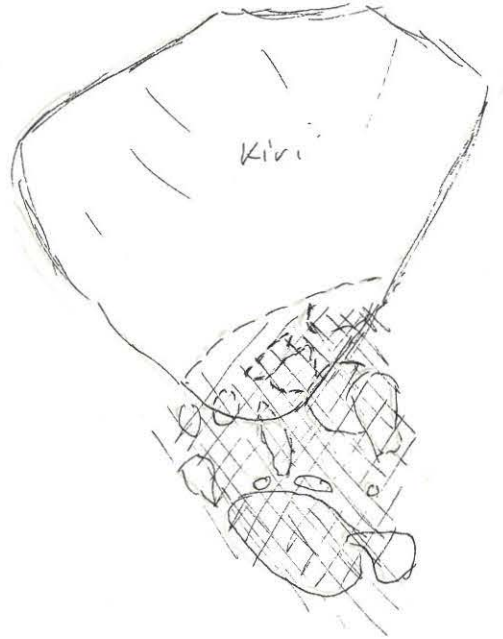

A. 11-12
38362 Veijanmäki pohjoisesta. Taustalla Uusi Kässälän ra-

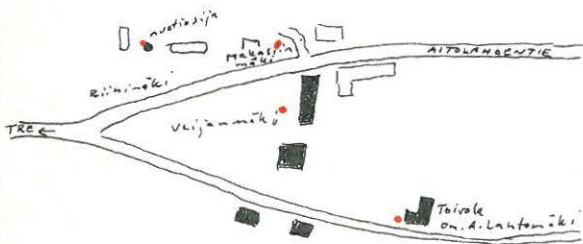
38363 Kuvasta 38362 45°:n kolmassä länsilounaaseen, Kivikoista Riihimäkeä.

Tulijän luonnos ylhäältä päin

38364 Riihimäen ^{paik} kivi. Maakivi ja sen juurella oleva tulijän paikka paljastettuna. Lännessä vieraisessa kuvassa lähikuva.

38365

TAMPERE - MESSUKYLÄ 29 VILUSENHARJU

TAULU XIX

KUVAT: J. RÄTY 1971

1-2

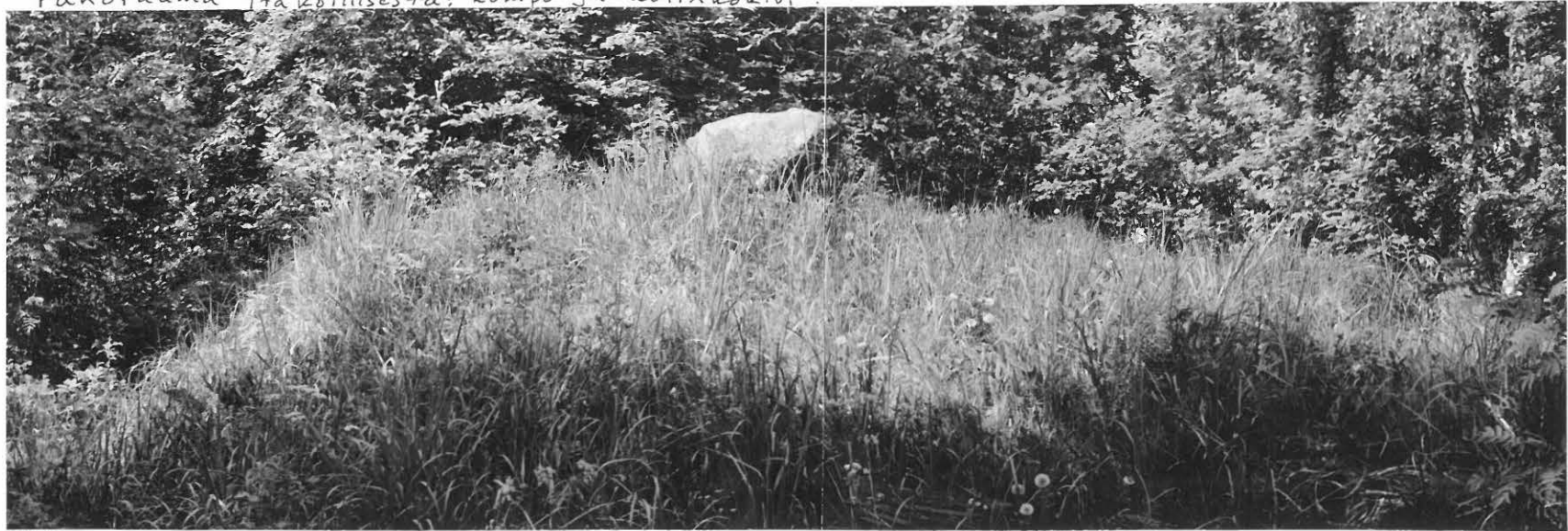
38366 Pintasoran ja mullan seurlontaa v. 1971. Kuvattu idästä.

3-4

38367 Kuvattu etelästä.

Panoraama itäkoillisesta: kumpu ja "aurinkokivi"

A:43-44

38368

A:45-46

38369

Panoraama länsiluoteesta. Äärimmäisenä oikealla olevassa tiheikössä ovat "raitakivet", Röykkiö vasemmalla.

A:39-40

38370

A:41-42

38371

TAMPERE AITOLAHTI 31 SIKOSUONMÄKI

TAULU XXI

KUVAT: J. RÄTY 1971

A 53-54

38372 Röykkiö ja "aurinkokivi", Pohjoinen - etelä

38373 Röykkiö idästä 4m:n etäisyydeltä, Pihlaja keskellä.

A 55-56

A: 47-48

38374

"Seitakivi", korkeus 1,7 m. Vieressä puun takana
näähäyttää toinen, jonka korkeus 1,3 m. Kuva lännestä.

38375

Pienempi "seitakivi" länsi loun-
naasta. Kuvassa näkyy kuinka
kivet ovat alkuaan kuuluneet
samaa kiviharjanteeseen.

TAMPERE AITOLAHTI 33 NIIHAMA I

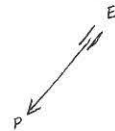
TAULU XXIII

KUVAT: J. BÄTY 1971

Ryssänuuni sijainti niemekkeen takana. Kuna itä-länsi-suunnassa pitkin Aitolahden etelärantaa.

38380
38381

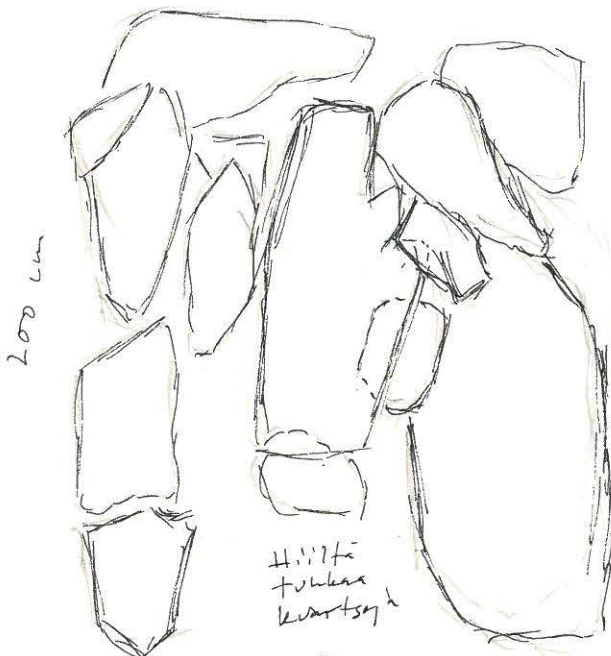

Ryssänuuni ja löytäjä...

Luonnos ryssänuunista:

Pisrr. 22.6.71

185-190 cm

200 cm

Hilite
tulokivi
kvartsi

38382

... Simo Lappi.

B.51-52

38383

38384

Raunion eteläpää, puiden välistä näimmöttää Aitolahden rantavesi. Raunion toisen pään päällä seisoo koululainen A. Linna. Raunion keskellä on jäännöksiä piikkilangasta, joka on ollut rannasta läntien kontti etelää. Paalut on isketty kivien koloihin pystyyn, muvalla maahan.

B.53-54

Raunion koko n. 5x3 m, suunta P-E.

Kuva suunnassa itä-länsi 38385

B. 53-60

38386
38387

Kuva suunnassa länsi-itä
Kuva etelän puoleiselta sivulta.

B. 57-58

B. 61-62

38388

Koulul. Kimmo Oksanen löytämänsä
pienen rautamiekan tai pistimen
kanssa löytopaikalla. Hänen vierellä.
taustalla näinmöttävän puhelin talpan
takana on edellämainittu ja kuvattu
raunio sijaintipaikka lemmikissä.

TAMPERE AITOLAHTI 37 KESO I-II

TAULU XXVI
KUVAT J. RÄTY 1971

38389

Keso II

Keson riiki ja tallin sillan (purettu) alus, josta löytyi runsaasti kvartseja.
Kuva koillisesta.

38390

Keso I

Riikivainiota.
Taustalla riiki ja kaupungin omistaman keson rakennukset, oikeassa sivussa huomattava Pekka Keson talo (Keso III). Kvartseja (X) riikien läheltä ja vasemmalle näkymättömiin puun ja pensaiden ranta-erästä.

TAMPERE AITOLAHTI 40 LAALAHTI

— || —

42 ÄMMÄMÄKI

TAULU XXVII

KUVA: J. RÄTY 1971

38391

Laalahden peltoaukea, taustalla
näköreitää Ämmämäki, jossa vähäinen
lapinraunion jäännös. Kuva koillisesta.

TAMPERE AITOLAHTI 43 NUPINNOKKA

TAULU XXVIII

KUVA J. RÄTY 1971

Nupinnokan päältä oleva maad.
lapinraunion reunakiveys. Kuvan
henkilöt sijaitsevat tämän
"Kivirivin" kummassakin päässä,
jonkin verran epämääräistä
kiveystä viivoitetun alueen sisä-
puolella. Raunion maad. kivet
sijaitsevat hajanaisina röykkiö-
ryhminä taustalla oikealla näkyvän
puun juuren lähellä.
Kuva koillisesta.

38392

TAMPERE AITOLAHTI 45 LASSINLINNA

TAULU XXIX

KUVA: J. RÄTY 1971

38393 Lassinslinna kuvan keskellä oleva saari.
Kuva itäkoillisesta.